

LUŠAID MAC CON

AN T-ÁDAIR PEADAR UA LAOŠAIRE
CANÓNAĆ, S.P.

DO SGRÍOB Ó'N SEANA-SGÉAL
"CATH MUIGE MUCRIME"
ELEANOR KNOTT DO ÉUIR I N-EAGAR

BRÚN AGUS Ó NUALLÁIN, TEOR.
1 mbaile áda cliaic :: 1 mbéal feirste
1 scordaig :: 1 bportláirge

B
397
39
917

A SELECTION FROM THE

**Works of CANON O'LEARY, &c., Published by
BROWNE & NOLAN, LIMITED**

Irish Primers, Phrase Books, Irish Composition, etc.

CEACHTA BEAGSA SAEBUIGE. Norma Borthwick.

Book I. 3d. net.

Book II. 3d. net.

Book III. 4d. net.

Also in Simplified Spelling. Book I. 2d. ; Book II. 2d. ; Book III. 3d.

míon-éainnt. By Canon O'Leary. An easy Irish phrase book (with English). Part I. 4d.

Part II. On the use of Verbs. 4d.

Part III. On the use of Prepositions, 6d. net.

AN CONGGAR. Irish Simplified (Part I.). Compiled by the Rev. R. O'Daly, Osborn Bergin, and Shán O Cuív. An elementary reading book and direct method book in Irish, with an introduction dealing fully with the sounds of the Irish Language. 8d.

AN COMHGAR. Lessons I.-XXII. of An Conggar turned into the old spelling. 4d. net.

AN CONGGAR. Chun na Galuingi D'Ouluim. In simplified spelling. By Shán O Cuív. 4d.

AN MACLEÍGINN. By Feargus Finnóel (Dermot Foley), First Head Master of the Munster Training College, Ballingeary.

Teacher's Edition.—AN MACLEÍGINN. Curo I., complete with instructions and criticisms. 6d. net ;

School Edition.—Lessons I. to XIV. 2d.

School Edition.—Lessons XV. to XXIV. 3d.

LEABAR NUA AR ÁIREAMH. Curo I. & II., 4d. net ; Curo III., 5d.

CADUINN NA NÓADÓINE (Irish Dialogues). An Irish-English Phrase Book. By Very Rev. Patrick Canon O'Leary, P.P., Cork. Contains dialogues in idiomatic Irish dealing with many aspects of life in town and country. A most helpful book for students and teachers. In four parts, each 6d. ; complete, in cloth binding, 2s. 6d.

Irish Phonetics.

THE SOUNDS OF IRISH. By Shán O Cuív, with preface by Osborn Bergin, Ph.D. Cloth, 2s. 6d. ;

PHONEOLOGY, or The Science of Phonetics. By the Rev Richard O'Daly, D.D., Ph.D. 6d. net ;

Irish Texts for National and Intermediate Schools.

DON CÍOCÓTÉ. Part I. of Canon O'Leary's translation of Don Quixote. An admirable book for Junior or Middle Grade Intermediate Classes or Sixth Standard National School Classes. Edited by Rev. F. W. O'Connell, D.Litt., with notes and vocabulary, 1s. Text only in Simplified Spelling, giving key to the pronunciation, 1s. Complete Work, 5s.

Lughaidh

LUŠAIO MAC CON

AN T-ΔΤΑΙΡ ΠΕΔΟΥΡ UA ΛΑΟΓΑΙΡΕ
CANÓNAČ, S.p.

σο γρηγόρ δ'η γεναδ-γζέλ
"CATH MUIGE MUCRIME"
ELEANOR KNOTT σο έυη ι η-εαζαρ

brúin agus ó nóláin, teor.

ι mbaile áta cliač :: ι mbéal feirste
ι scorcais :: ι bportláinge

PB
1397
C39
1917

From the Library
of
PÁDRAIG Ó BROIN

INTRODUCTION

LUGHaidh MAC CON is a fairly close modernization of the old tale *Cath Muige Mucrimhe*, which has been twice published, with translation, from the unique copy in the twelfth century 'Book of Leinster,' viz., by Whitley Stokes in the *Revue Celtique*, vol. xiii., and by S. H. O'Grady in his collection of Irish historical tales and romances entitled *Silva Gadelica*. The action of the story takes place in the second century of the Christian era, and the principal incidents, such as the battles of Ceann Abhrad and Magh Mucraimhe, seem to have a historical basis. See *Annals of the Four Masters* (F.M.) A.D. 195, and 'Annals of Tigernach,' *Rev. Celt.* xvii. The composer of the old tale, blending folk-lore and history, has woven a tragedy on a favourite theme in Irish literature, the slow but certain vengeance of supernatural beings upon mortals who have incurred their displeasure.

The 'Cath Mhuighe Mocruimhe,' published in *The Gaelic Journal*, 1907-8, is a modern recension of various legends connected with Art Mac Cuinn and Lughaidh, and has little in common with the old tale modernized here. The present story is so representative of Irish literature, and touches the stream of Irish mythology at so many points, that it forms an admirable introduction to the study of Irish saga.

The Notes are mainly aids to translation, idiomatic uses of individual words are given in the Vocabulary. The various characters are identified in the Indexes of Personal- and Place-names.

CONTENTS

	PAGE
INTRODUCTION	iii
luḡaiõ mac con	
I. áine	i
II. an dos iubair	4
III. draoĩdeáct feirge agus miosḡaise	9
IV. an breit̃	15
V. slóḡaiõ	21
VI. doobéara	24
VII. i dtír iasácta	26
VIII. oroc-sḡéal ó'n muḡaiõ	31
IX. earball luíce	36
X. sleacaĩdeáct	41
XI. an fáraige clúdaíte le loingear	47
XII. caí maise mucraime	53
XIII. dearg-ruaḡar	58
XIV. luḡaiõ mac con 'n-a áiroríḡ	62
XV. oíogalta	66
NOTES	73
VOCABULARY	85
INDEX OF PERSONAL NAMES	95
INDEX OF PLACE NAMES	97

LUĞAID MAC CON

CAIBRIDÍOL A HAON

Áine

Úi ní ar an Mumhain fadó ó agusar Ailill ab ainm dó, Ailill Ólom. Sadó, ingean Cuinn Céad-catais, an bean a bí aige. Úi triúr mac acu, Eógan mac Ailealla agus Cian mac Ailealla agus Car mac Ailealla. Ó'n triúr ran ir ead do fíolraíó na trí cineada móra 5 ran an Eóganaect agus an Cianaect agus Dál gCair. I mBriug Ríog, ar bpuac Máige, a bí nísteaglaó Ailealla. Úi ppiúnra ós de Corca Laoisghe ar oileamaint as Ailill agus as Sadó. Luğaid Mac Con ab ainm do'n ppiúnra ran. Deir an reana-leabhar gur 10 "ar don glúin agus ar don óig" do hoilead an ppiúnra ran agus Eógan mac Ailealla. Mac do Sadó ab ead é.

Tá cnoc ná fuil i bfadó ó Briug Ríog agus Cnoc Áine a tugtar anoir ar an gcnoc ran. Áine Cliaó 15 a tugtaí noimír reo air. Cnoc ríde ab ead é. Úi pluas ríde ann. Úi ní ar an pluas ríde rin agus Eógabal ab ainm dó, agus bí ingean as an Eógabal ran agus Áine ab ainm di. Ir uairtí rin a tugaó "Áine Cliaó," agus "Cnoc Áine," ar an gcnoc. 20

Úiód fear ana-bpéas ar éliatánaib an énuic rin agus ir ann a curtaí capall an ríog cun forairdeacta. Oíóce Samna áirighe do fágad na capall ann agus

ar maidin amáiread a bí cuḡainn ní raib don capall
 25 acu le faḡáil ! 'Do cuarḡuigeaḡ an comarpanaéct.
 Ní raib don maic ann. Ní raib don tuairis as
 doinne oréa asur ní raib a pian le faḡáil as iméaéct
 ó'n ḡcnoc. 'Do cuireaḡ tuilleaḡ capall ann asur
 'do cuireaḡ luéct faire 'n-a mbun. Níor iméig don ní
 30 ar don capall acu ḡo 'oí ḡo 'oáinig Oiréce Sámma
 ariḡ. An oiréce rin 'do tuit a ḡcoḡlaḡ ar an luéct
 faire. Nuair a táinig an lá ní raib társ ná tuairis
 ar don éann deḡna capallib. 'Do cuarḡuigeaḡ
 inḡ ḡaé don baill móir-timéall na 'oúéa i ḡcian asur
 35 i ḡcomḡar. Ní raib don maic ann. Ní bḡuaḡaḡ
 capall ná pian capall i n-don tḡeḡ baill.

'Do cuireaḡ capall eile ar an ḡcnoc asur 'do cuir-
 ead luéct faire 'n-a mbun. 'O'iméig an bliadain asur
 níor iméig bargaḡ ná bártan ar don capall acu, 'do
 40 ló ná 'o'oiréce, i ḡcaiteam na bliadna. Táinig Oiréce
 Sámma. Táinig Ailill féin cun na faire 'éanaim an
 oiréce rin. 'Do rocḡuigeaḡ ineaḡ rinte 'dó ar an
 ḡcnoc. 'Bina capall 'n-a timéall asur iad as inníor.
 As éirteaéct leir an inníor 'dó 'do tuit a éḡlaḡ ari.
 45 Coiréil ré ḡo ráim ḡo 'oáinig an lá. Nuair a 'oúirig
 ré ar a éḡlaḡ bí an ḡpian as éirḡe. 'O'féad ré 'n-a
 timéall. Ní raib capall ná reapiac le feirḡint ac
 mar beaḡ an talam tar éir iad 'do ḡloḡaḡ. Annran
 ir ead bí an ionḡnaḡ i ḡceapc ar Ailill. Ní feirir
 50 ré ó talam an 'domain caḡ a bí as iméaéct ar na cap-
 aillib ná caḡ a bí 'ḡá mbreic cun riubail, ná cá riab-
 aḡar 'ḡá mbreic cun riubail com ḡlan ran ná raib
 don ploc dá pian le feirḡint beḡ ná marb.

'Bí fear 'n-a comnuide tíor i ḡcúige Laiḡean an
 55 uair éaduna asur feiréar ab ainm 'dó. Fáid ab ead
 an fear ran, asur féinnid ab ead é leir. 'Bí eolur

ar dhaoiúeáct aige agus bí eolur ar airm aige. Capa ana-bólur ab ead é do míf Muman, d'Áilill. Cuip Áilill teáctaireáct ríor as triall air 'gá iarraid air ceáct cuige go bpuig Ríog, go maib gnó ana-mór aige 60 de. Táinig feirdear. D'innir Áilill do an rgeal go léir ó corac go deiread; cionnur mar a beirtí cun riubail na capaili gac don Oirde Samna agus ná deintí baint le haon capall acu an cúir eile de'n bliadain. Ceirtig feirdear é i tcaob na ndaoine a 65 bí ra comarranaáct agus i tcaob an cuarodais a deintí. Ní maib ré rárta go dtí gur tug ré féin agus an ní cuair na tíre mór-timceall, as féacaint ar an dtír agus as caint leir na daoine agus 'gá gceirtuigad i tcaob don daoine iardaáta beic as teáct ran áit ó am 70 go nam. Ní bfuair ré don eolur uata. Annran dubairt ré le hÁilill go maigad ré abailte agus go dtiocfaod ré Oirde Samna a bí cuigainn.

Táinig Oirde Samna agus táinig feirdear fé mar a bí geallta aige. Do cuair Áilill agus do fin ré 75 ar an gcnoc, as raire. D'fan feirdear i n-aice an chnuic, agá bun. Tuit a corolad ar Áilill, oipeac mar a tuit gac uair dá maib ré ann poimir rin agus é as éirteáct leir na capailiib as inníor. Nuair a bí ré 'n-a fáim-corolad táinig an pluag ríde amac. Do 80 ghuairdear amac agus eógabal 'n-a nuair. Bí Áine poim eógabal amac agus tiompán aici agus an ceól ríde aici dá feinnc ar an dtiompán. Nuair a bíodar com fada amac le bun an chnuic agus iad as corpuigad ar na capailiib do bailuigad leó irteac 85. do míf feirdear cuca agus buail ré eógabal. Do míf eógabal tar n-air cun dul irteac arir ra cnoc. Do míf feirdear 'n-a diair agus cáic ré gac leir agus buail ré é rap ar féad ré dul irteac. Cuair an gac

90 tṛé n-a ṽrom ḡsur amac tṛé n-a éliab. 'Do tuit ré
marb, ṽíreac ran áit 'n-a raib Áilill 'n-a córlaṽ.
'Do léim Áilill ar a córlaṽ. Le linn léimc ar a
córlaṽ ṽó bí Áine ḡs níc tairir ḡsur 'do ruḡ ré uirí.

"Bog ṽíom!" ar riri.

95 "Ní bogṽaṽ!" ar reirean.

"ṽíolṽair ar!" ar riri.

"Cao ar ḡo nṽíolṽaṽ?" ar reirean.

"Ar an oic atá ṽéanta ḡḡaib orm," ar riri.

"Cao é an t-oic atá ṽéanta ḡḡam-ra ort?" ar

100 reirean.

"Mo rárugaṽ ḡsur marbṽaṽ m'atár," ar riri;

"ḡsur ṽéanṽaṽ-ra rárugaṽ ort-ra," ar riri. "ḡeall-

aim ṽuit," ar riri, "ḡur ró beḡ an rárugaṽ ná an

marbugaṽ a beir ar 'do cumar a ṽéanaím um an ṽaca

105 'n-a mbeaṽ-ra rḡarṽa leat!" Le n-a linn rin bí rí
imigṽe ar a raṽairc.

Éaimis Oiríce Sáma 'n-a ṽiair ran ḡsur bí na

capall ar an ḡcnocán ḡcéaṽna ḡsur an luṽt raire

ḡs taṽairc aipe ṽóib, ac má bíṽar níor tuit aon có-

110 laṽ ar an luṽt raire ḡsur níor ruḡaṽ cun ruṽail aon

capall. Cuair ḡac aon ruṽ cun ruaimnir. Cuair

ṽeirídear ríor aṽaile ḡsur éaimis ḡnóṽai eile ar

Áilill ḡsur ṽ'imṽis an rḡéal ran ar a ceann.

CAIBIDÍOL A ṽÓ.

AN ṽOS IUBAIR.

Bí Arṽ mac Cuinn i n'Áiríoríḡ ar Éirunn. Cuair
ré riar ḡo Cúige Connacṽ ar cuairṽ. Bíṽ ré ḡs
bnonnaṽ réaṽ nuair a bíṽ ré ar a cuairṽaib mar rin

Eacrao aḡur rrianta ab eao curo verua rēaḡaib a
brionnao rē. Bī rē, 'ḡā mbrionnao ran i ḡConnaētaib 5
an uair rin.

"Tā rē cōm maic aḡam uul o tuiro ḡo oti rē aic
'n-a bfuil an t-āirorī i ḡConnaētaib," arra Eōḡan mac
Ailealla. "B'fēoir ḡo otabarrao rē eac maic dom
aḡur rrian āluinn. Ir mō m'ēliom-ra air 'nā ēliom 10
aon fīr i ḡConnaētaib, o ir ē veairbriātair mo mātar ē."

"Ir fīor ran," arra Saob, "ḡluair oit," ar riri.

"Raḡao-ra leat," arra Luḡair Mac Con.
"B'fēoir ḡo otabarrao rē eac maic aḡur rrian
ḡreanta domra, leir, o'r ar aon ḡlūin aḡur ar aon 15
ōiḡ do hoileao rinn ardon."

"Tā ḡo maic," arra Eōḡan. "Tēanam oit. Tā
ātar mōr oim tu veit i naoirfeact liom, a Luḡair.
Nī mōtōcaimio fair na rliḡe an fair a veimio i
brocāir a céile." 20

"Mā tā aon teactaireact aḡat, a mātair," arra
Eōḡan, "le cur aḡ tīall ar an āirorīḡ anoir an
t-am aḡat."

"Nī'l, a mīc," arra Saob, "aon teactaireact aḡam
le cur aḡ tīall air. Nī'l aḡaib le tēanam ac a 25
innrint oō ḡo bfuilimio ḡo léir ḡo maic annro aḡur
ḡo bfuil rūil aḡainn ḡo bfuil an rḡéal céaona acu-
ran."

"Tā eagal oim," arra Eōḡan, "ḡo mbeiré mé boḡar
aiḡe rēin aḡur aḡ oaoime nāc ē 'am ceirtiuḡao i 30
oḡaob āine Cliaē aḡur na ḡcapall ūo a ruḡao
uainn."

"Éirt, a Eōḡain," arra Luḡair, "ar neōin rin mar
ir fearr ē. Mā boḡairio riao rinn leir an briaḡraḡe
nī'l aḡainn ac iao-ran do boḡrao leir an innrint. 35
Nuair a neōrḡar o'āit i oḡaob na ḡcapall a ruḡao

uainn ir móide an fonn a beir ari capaili maite do
 tadhairt uáinn b'féidir."

"Maite an áit i nabadair, a Luğaid, a mic!" arsa Ailill.
 10 "Ir dóic liom sur maite an bail ar Eógan tu beir as
 buil i n-aoinefeacht leir."

Óruinniúeadar uáirim marcad asur cuadar cun
 bótar.

Do gluair an beirt asur a uáirim marcad ran na
 45 habann riari ó tuaid. Uí an lá go bpeas asur a deall-
 raó ari go leanraó ré bpeas, asur go leanraó an
 aimir bpeas go céann tamail. Cuir ran ruibhear
 ar an mbeirt asur ar a scuadact.

Tangadar cun áite 'n-a raib fánaid leir an uáinn
 50 asur an t-uirge as gluaireacht go meari. Deir an
 reana-leadar go raib eapac ran áit asur go raib dor
 iudair, nó crann iudair, as fár ar bpuac na habann,
 or cionn an eapais. Nuair a bíodar as gabail tar
 an ndor iudair do tórnuis an ceól ba bpeasga asur
 55 ba binne asur ba mírle dár arius aoinne acu riath,
 ar feinnt ircis ra crann iudair. Do rtaodar go
 leir as éirteacht leir an scuól. Uí an ceól com
 háluin rin sur fanadar san labhairt ná don cor
 a cur díob ar fead tamail maite. Ré deiread do
 60 léim Eógan asur Luğaid anuar dá scuailiú i n-aoine-
 feacht asur riúo irteac ran iudair iad. Fuaradar
 firin ana-beas ircis ann asur tiompán aise asur é as
 véanam an ceól. Do ruas Eógan ar gualainn ari. Do
 ruas Luğaid ar an ngualainn eile ari.

65 "Liom-ra an ceól!" arsa Luğaid.

"Liom-ra an ceólaidé!" arsa Eógan. Crom an
 beirt ar an bpirin do tarraing ó n-a céile.

"Má marbuidéann riú me," arsa'n firin, "ní beir
 an ceól ná an ceólaidé as aoinne asaid."

Glacadar focair é annsan ac do címeádo gac duine 70
acu a gheim féin air.

“Cionnup a focrócáimíto an rgeal?” arpa Eógan.

“Tá an rgeal focair ceana,” arpa Luðair. “I
liom-ra an ceól agus dá bpiú rin ip liom an té a déan-
fair an ceól.”

75

“Ip liom-ra an ceolairde,” arpa Eógan, “agus dá
bpiú rin ip liom gac ceól dá ndéanfair an ceolairde.”

“Fástar pé breit dilealla an rgeal,” arpa’n
fipín.

“Táim ráirta,” arpa Luðair. “Ni foláir do an so
ceól a tabairt domra.”

“Táim ráirta,” arpa Eógan. “Ni foláir do an
ceolairde tabairt domra.”

D’iompuigeadar so léir agus tusaodar aghair ear
n-air ar bpiú Ríog cun a iarrair ar dilill an rgeal do 85
breitniugad eatarra. An fair a bíodar as teact
ear n-air bí fear as agus miorfair as éirge so fíochmar
iour an mbeirt, bíod sup ar don glúin agus ar don
cíg do hoilead an beirt. Ceap Luðair so fair gníomh
ana-ghánna as Eógan dá déanam air agus a ráo ná 90
ráirad pé an fipín aise féin. Ceap Eógan sup cion
i n-airtear an cion so léir a bí aise ar Luðair, agus
mura mbead sup b’eod so bráirad Luðair an fipín
aise. Tángadar abailé gan puinn cainte déanam
le n-a céile an fair a bíodar as teact ac gac doinne 95
acu as maectnam, so dúir agus so doirca, ar olcar an
gníomh a bí as an bfeair eile dá déanam air.

“Ó!” arpa dilill nuair a connair pé iad. “Aipú
cad a tús ear n-air ríob?”

“An fipín reo,” ar ríad.

100

“Agus cad n-a taob sup tús pé rin ear n-air ríob?
Nó cad é an ráir fipín é?”

“Ceólaidhe bheadh i r ead é,” arsa Eógan, agus
 d’innir ré dó cionnur mar a bí an ceól ionghaithe
 105 i rtiú r a dór iudair agus sup cuadar ardon i rthead
 ran iudair agus sup iugadar i n-aoineadht ar an bfiúin,
 agus annran sup éiríú impear eadartha féadaint cé
 aige go mbead an fiúin.

“Cad i r ainm duit, a fiú bíg?” arsa Ailill.

110 “Fear fi mac Eóghadail, a fi,” arsa’n fiúin beas.

“Seinn cuir de d’ ceól dúinn, a fiú bíg,” arsa
 Ailill, “go bfeiceam an fiú tu an t-impearán atá
 as an mbeirt reo dá d’éanam mar gheall ort.”

“D’éanfao, a fi,” ar seiréan. “Do tarrainis ré cuise
 115 a tiompán agus do gléar ré é. Ní raib r a tiompán ac
 tui téada. Do feinn ré an ceól a bí aige dá feinnt
 nuair a tugad ar an ndór iudair é. Bí an ceól go
 hálainn agus go haoibinn. Bíodair go léir ’n-a rtao
 as éirthead leir. Ní leogfad eagla d’aoinne oiréad
 120 agus cogair cainte d’éanam ná cor a cur de cor ná
 de láim leir le heagla go n-imthead don bliúir
 d’aoibnear an ceól rin uair. Bí Luğaid agus Eógan
 as éirthead leir an gceól agus bíodair as maetnam.

“I r liom-ra an ceól ro,” arsa Luğaid i n’aigne
 125 féin, “agus ní beir a leicéir eile de ceól le fagáil
 i n-éirinn!”

“I r liom-ra an ceólaidhe,” arsa Eógan i n’aigne
 féin, “agus ní beir a leicéir eile de ceólaidhe le
 fagáil i n-éirinn!”

CAIBRIDOL A TRÍ.

DRADOIDEACT FEIRGE AGUS MIOSGAISE.

Bí an fear beag ag reinnt mar rin ar feadh tam-
aill maith agus an teaghlach go léir ag éirteacht leir an
sceól agus gan don mótuighad acu ar imteacht na
haimpire. Pé faoi aimpire do leanfaid pé ag déanamh
an ceoil d'fhanfaidir ag éirteacht leir gan cor a cur 5
d'íob bí an ceol comh haoibhinn rin. Is amhlaid a bíodair
mar a beidir pé d'raoidéacht aise. Bí Sadó agus
Ailill comh mór pé d'raoidéacht an ceoil agus bí
doimne de'n teaghlach. Bí Eóghan agus Luigaid pé
d'raoidéacht an ceoil ac má'r ead níor b'é an d'raoidé- 10
acht céadna é a bí curta ag an sceól ar an gcuid
eile. D'raoidéacht feirge agus miosgaire agus for-
maid a bí ag an sceól 'a cur ortá-ran cun a céile,
agus gac duine acu 'gá focuighad i n'aigne go
mbeadh an fírin aise féin ra deirthead pé cuma 'n-a 15
ngeobhad an cluiche.

Do rthead an ceol. Carrmang gac doimne anáil bheadh
fada.

"Tabair breic dhúinn, a Ailill," arfa Luigaid. "Cé
aise n-a mbeid an fírin seo?" 20

"Is liom-ra é," arfa Eóghan go ceapaithe.

"Ní leat ac liom-ra," arfa Luigaid go cur agus go
feargach.

"Náir cóir," arfa Ailill, "go bfaighad ríob fé'n
b'fírin mbeas féin a mád cé leir sup maith leir gabáil." 25

"Is é an fírin féin a duibairt é fágaint fút-ra,
a mí," arfa Luigaid.

"Tá ran fíor," arfa Eóghan.

Le n-a linn rin do rpreas an fírin ruar ceol eile.

30 an rašar ceól ar a t-ugtar soltraíge. Ceól ana-
 bhónac ab eaó é, ac bí an t-aoibneár ašur an binn-
 ear thraoibneacta ann com comactac ašur bí ra
 céad ceól. Níor b'fada šur cuir tuine ornaó ar.
 Níor b'fada šur cuir tuine ornaó ba tpuime 'ná é
 35 ar. Do neartuiš ar bhónaíge an ceól, ašur ar a
 binneár, ašur ar a mírleact. Níor b'fada šo raib
 tuine aš ríleat šo boš, ašur tuine eile, ašur tuine
 eile. Níor b'fada šur šluair, "óc, óc, ón!" ó tuine,
 ašur ó tuine eile ašur ó tuine eile. Ar ran do
 40 léimeadair šo léir 'n-a rearm ašur caradair an dá
 ologón véas ašur íad aš bualaó na mbar ašur aš
 bpueraó a špoirde aš šol ašur šac don búiré acu,
 "Ó—ó-ó-óc-óc-óc! Ó-ó-ó-óc-óc-óc!!" i tpeó šur
 tóic le tuine oréa šur b'é an raogal šo léir a bí
 45 marb. Do lean an ceól ašur é aš toul i mbinneár
 ašur i mírleact ašur i mbhónaíge šo tóí šo raib
 cuir terna daoine aš tuicim ar an tcalam ašur aš
 toul i laíge ašur i bpancairib fada le neart an šuil.
 Do lean an ceól šo tóí šo raadair šo léir leat-marb.
 50 Fé deireat do lúig Áilill ašur Saóó i n-aoineact
 ar an šceólairde 'šá iarraíó air rtaó. Do rtaó ré.
 Do rtaó an šol i noiaíó céile, ac bí šac doinne aš
 ornuíol ašur aš cneadaiš ašur aš mianfuíac ar feat
 i bfaó. Bí šac doinne aš tpuimušat a fúl com maíé
 55 ašur t'feat ré é ašur a t'iarraíó a leogaint air ná
 raib ré féin aš šol i n-aonóor.

Tángaóair cúca féin i noiaíó céile ašur cuireadair
 tóib an ornuíol ašur an cneadac ašur an mian-
 fuíac, ac do b fada šo raib a šceatpata ašur a n-anál
 60 ašur a meadair cpuinnigé acu ašur a ngué curéa cun
 ruaimhir acu i tpeó šo mbeat ar a šumar puinn
 cainte veanam. Nuair a tpuirgeat tuine acu ar don

DRAOIÓEACHT FEIRGE AGUS MÍOSGÁISE II

caint a déanamh ní bíodh dá focal máiríte aige nuair a
 tásad rnasad 'n-a glóir nó ornad ó n-a éiríde nó rnap
 ar a anáil, i dtreó go nveineadh ré dá leat de'n focal 65
 uaireanntha nó go dtuiteadh focal ar fad uaidh agus
 go mbíodh lúb ar lár 'n-a caint. Ac bíodair ar a
 ruaimhear agus ar a roghaict i gceann tamail ac
 amháin duine deirna mnáib, annro agus annróo, a
 cuirfeadh uac airte anoir a'r aír.

70

"Deirim an méirí seo leat, a fíir bíg," arsa Ailill
 leir an gceolairde, "má 'r é rin rásar ceól a feinnfir-
 re do'n duine de'n deirt seo a gceobair tú, sur b'é mo
 tuairim-re nác nó fada go molfair ré fein do'n
 duine eile tú gan a iarrair ar mo bpreir-re tú molaó 75
 do."

"Ná habair é rin a ní," arsa'n fear beas, "go
 n-airgíir tuilleadh de'm ceól. Tá ceól nác é rin
 asam agus nuair aipeóair é meairim ná deairfear
 an caint rin."

80

"Tá go maic," arsa Ailill, "ac ná bain a tuilleadh
 deirna holoíónaib arainn."

"B'féidir, a ní," arsa'n fear beas, "sur maic
 leo'foirre go nveanrainn ceól a bainfeadh gáire
 amac."

85

"Ir fíir," arsa Saob. "Níor mírde dúinn gáire
 maic a déanamh anoir tar éir a bfuil de sol véanta
 asainn."

"Dein, a fíir bíg," arsa Ailill. "Seinn ruar ruo
 éigin a bainfíir gáire arainn má féadann tú é. Ili nó go
 fuirirte dúit gáire baint arainn tá a leicéir rin de
 gnuaim curta asat orainn go léir leir an ngeolraige."

"Tá go maic," arsa'n fear beas, "feinnfeadh an
 geantraige."

Tórnais ré ar an ngeantraige do feinnt. Táinis 95

rult láitíreac i rúilíú gac doinne. Smíodíreac
 gáiríde ir ead táinigis ó'n dtíompán. Níor b'fada go
 raib an uile duine dá raib láitíreac as ríodíreac
 gáiríde, i n-doimíreac leir an dtíompán. Nuair
 100 féadaidí ar a céile téigíodí iníra tritib. Nuair
 tagaidí ar na tritib d'airigíodí an tíompán ariar asur
 é, ba d'óic le duine, as cur an anma amac, as ceól-
 gáiríde. Do carad ré asur do lúbad ré an ceól
 i dtíreó sur d'óic leat sur ruo éigin beo a bí ann
 105 asur go raib cuirgint asur aigne d'aoonna aise asur
 sur b'amíar a bíod ré as d'ul iníra tritib duib as
 gáiríde umpa go léir asur as mágad fúta; asur an
 t-aoibínear uatbárac ceoil trío an mágad go léir.
 Fé deiread do cuir ré rgeartad gáiríde ar. "Á á h-a,
 110 h-a, h-áá!" ar reirean. Do hairigead, go háir
 asur go binn, an gáiríde uaral, rultímar, ceoilímar,
 crioideamail iní gac don páirt de'n rísteaglac. Do
 p'reab crioide gac doinne leir an rult. Do carí gac
 doinne riari a ceann asur do leat gac doinne a beal
 115 asur a crioar asur ríú an rgeartad gáiríde céadna
 amac ar an uile crioar asur ar an uile beal dá raib
 ran áit. "Á á—h-a, h-a, h-a, h-áá!" arra gac
 doinne. D'féac gac doinne ar a comárrain com
 luat asur táinig leir a fúile d'orgailt. Connaic
 120 gac doinne clab asur crioar gac doinne eile ar leatad
 go hanríanta asur go hamadánta asur a n-anál as
 imíreac uata asur iad i reactaib d'ul i laise le neart
 trití. Comáinead an raóarí ran ran anacáinn ar
 rad iad le neart gáiríde. Bí áililí tuar asur a
 125 clab asur a crioar ar leatad asur a dá fúil dúnta
 asur a clíatána ar crioatad asur ar luargad mar a
 bead tonn-ar-bogad, asur gac don "h-ááá, h-a, h-a,
 h-ááá!" aise, asur é dá táctad le hearba anála.

Bí Sathó tuar i n'áice agus a clab ar leatao ar an gcuma scéadna agus cnaor uirtí agus an búirtéac 130 céadna aici 'á déanamh agus i ag tógáil a dá lámh i n-áiríoe of cionn a cinn agus annran ag bualaó a dá bar anuair ar a dá glúin bí sí i n-a leicéio rin de cár le neart gáiríoe. Bí luíao ra éruao-cár céadna. Bí eógan ra éruao-cár céadna. Bí an uile dúine 135 dá raib láiríeac ra éruao-cár céadna—agus, trío go léir, an tiompán ag imteact ar buile le neart ceoil agus fuilte agus gáiríoe. Nuair féacá na daoine ar áilill agus ar Sathó agus nuair a cíoir an dá béal ar leatao, mar a beao ag amaoán agus ag óinríg, ba 140 beag ná gur méara dóib cúca an raobarc ran 'ná an tiompán féin cun a cur féacaint oíca go léir amaoán agus óinreaca déanamh dóib féin.

Do lean an ríeal ar an gcuma ran acu go dtí go raobair go léir com buailte amac, com teinn com 145 cuiríeac ó fuilte agus ó gáiríoe agus a bíodar noimír rin ó neart fuil agus buaóaríca agus bróin. Nuair a bí a leat rínte ar an oíalam le teinnear cinn agus le teinnear cléib agus arnaóaca, do ríao an tiompán. Annran níor b'faoa gur ríao an uail gáiríoe. 150 Érom daoine ar beic 'gá ríneao féin agus 'gá reapiáo féin agus ag teact cúca féin.

“Táimíó marb agat, a sír bíg,” arís áilill, “marb le sol agus marb' le gáiríoe!”

“Táimíó marb glan agat, a sír bíg,” arís Sathó. 155 “Ní beic cuimne an fuil rin ná cuimne an méio rin gáiríoe curíca díom agam ní feaoar catín. Nuair a cuimnísim ar do goltíeagíe ír beag ná go mbain-eann an cuimne ornaó ó m' époíoe arís, agus annran nuair a cuimnísim ar do gíantíeagíe ír beag ná go 160 ríeinneann ríeapíáo gáiríe aram i san síor dom.

Dein puo éigin a cuipriú an dá fásar ceoil rin ar mo cuimhne nó beir na daoine as mazaú fúm nuair a cifeair me as sol asur as gáiríde san cúir.”

165 “Ír fíor, a fíir bíg,” arfa Ailill. “Ní foláir duit puo éigin a déanamh a cuipriú. an soltraíge asur an geantraíge ar ár gceann. Ní déanfaó ré an gnó i n-aonóir domra ologón suil a caraó nó rgeartaó gáire cúir aram, díreac, b’féidir, nuair a beaó breic 170 asam le tabairt ioir dáoinib asur san fonn suil ná fonn gáiríde orca ran ac fíoc asur fearg a nódúin.”

“Tá go maic, a míosra,” arfa’n fear beag. “Má ’r é toil buir foilre é reinnfeao-ra ceól daoib a cuipriú buir gcoirde asur buir gcearfaó cun ruaimnir 175 asur cun ráime asur ná fáspairí don píoc d’iarma suil ná gáiríde oruib.”

“Dein, a fíir bíg!” arfa Ailill.

“Dein go díreac, a fíir bíg!” arfa Saób.

“Ó, ír maic é rin! Ír maic é rin!” arfa các.

180 “Do gléar an fear beag a tiompán asur énom ré ar feinnt. Do gluar ó’n ttiompán an ceól breáí bog binn sur dóic leat sur b’ar éigin a bí don fuaim i n-aonóir ann; sur dóic leat nár b’foláir duit cluar do cúir ort féin go géar nó ná haireóccá é.

185 Ac dá laige a bí ré do cuairé ré irteaó go daingean i gcluaruib asur i gceann asur i gcoirde an uile duine a bí as éirteaó leir. Bí crónán éigin ana-breáí ana-bog, ana-fuaric, as gluaríeaó i n-aoinfeacó leir an gceól, asur bí ra éronán ran ruaáó 190 nó luaráó éigin do cúir i gcuimhne do’n muintir a bí as éirteaó leir mar a beaó luaráó cluibáin.

Da gearr go raib duine as míosarraig. Da gearr go raib duine eile as míosarraig. Da gearr sur cúir duine rann ar “Do píoc duine é rin asur

croit ré ruar é féin agus d'féad ré 'n-a taimceall, 195
'sá leogaint air, mar d'ead, náir b'é féin a dein an
rriann agus ná raib don miosarinnac air; agus go b'féad-
fad doinne a d'feirgint cionnur mar a bi fadrai a
fúl as dúnad ar a céile dá aimdeoin báir. Níor
b'fada go raib ré rin 'n-a ráim-codlad agus ná dúir- 200
eodad croctad ná ppuocad é. Níor b'fada go raib
an té a bi 'sá ppuocad 'n-a codlad com ráim leir.

Do lean an ceól breágh, bog, binn, doibinn, ruairc;
agus an crónán a bi as dul irtead ran mcinne acu,
agus irtead ra cpoirde acu, agus irtead i rmiop agus 205
i rmúrac na genám acu; agus an luargad ruaircic,
ar nór luargad cliahdán a bead:—

“1 mbarri na gcraob 'r an gaot 'á bogad;”

Go dtí go raib an uile duine riam acu, roir níste 210
agus daoine, rinte 'n-a gcodlad go ráim, com ráim
agus ná dúireodad tóirnead id.

CAIBIDÍOL A CEATAIR:

AN BREIT.

D'fanadar ra codlad ran an cuir eile de'n lá
ran agus an oirde rin ar fad agus go dtí an trát
ceadna amáinead a bi cuinn. Nuair a dúirgeadar
ar an gcodlad ir amlaib a bi teinnear cinn oirca agus
teinnear cnám agus meapatal aigne. Ir amlaib a 5
bíodar 'n-a leat-amadánad agus gan a fíor acu cá

maðaðar ná cad a bí imigste oícta i n-donóor. Fé
 mar a bí a meaðair acu 'á éruinniugadó bíodair as
 ceirtiúacán ar a céile, "Cá bfuilimís? Cé hé turá?
 10 Cad é an áit é seo?" I n-iaíó céile tuğadair cun
 a scuimne an t-éirleadó suil a b'eineadair an fáio a
 bí an goltpraişe d'á feinnt d'óib, asur annran cionnur
 mar a cuadair iníra tritib gáiríde nuair a bí an sean-
 traişe d'á feinnt d'óib.

15 "A!" arfa Ailill, "puantpraişe a feinn an fear
 beas túinn asur rin é cuir an coúladó go léir orainn!
 Cá bfuil an fear beas?" ar reirean.

Bí an fear beas imigste. Nuair a bíodair go léir
 'n-a gcoúladó go ráim aise d'ímctis fé leir féin asur
 20 d'fás fé annran iad.

Bíodair tamall maít a d'iaíraíó a meaðrac do
 éruinniugadó asur a d'iaíraíó an tuirre a bí oícta do
 cur díob asur a d'iaíraíó a n-aighe asur a n-inóinn
 do glanáó ó'n meirşe coúladá a bí go tnom oícta;
 25 asur iad, i gcaiteam ná haimríre as rpióiuacán go
 cruaidó ar an bfeair mbeas asur ar pé tuine fé n'oeair
 é teact ann. Dubairt cuir acu sur b'é eógan mór
 mac Ailealla fé n'oeair é teact ann. Dubairt
 tuilleadó acu nári b'é ac sur b'é luğairó mac Con fé
 30 n'oeair é teact ann.

Do labair luğairó:—

"Beir do bheit eadrainn, a Ailill," ar reirean.

"Cé eatarcta go mbéarfao bheit, a mic?" arfa
 Ailill.

35 "Iuir mire asur eógan annro," ar luğairó.

"Asur cad ann go mbéarfao an bheit?" arfa
 Ailill.

"Sa ní seo acá eadrainn," arfa luğairó, "i oúadó
 cé aise go mbeir an fear beas úo."

“Ní'l an fear beas ann anois,” arsa Ailill. “Cao 40
é an tairbhte breit as breit breite ar ní ná fuil ann!”

“Ní'l ré annso anois,” arsa Luðair, “ac b'féidir
so bfuigfidhe greim aifir air ré mar a fuair do ceana.”

“Tá rúil asam ná fasfar,” arsa Ailill. “Fuairam-
air ár n-óidín dé, breir asur ár n-óidín. Má tá 45
ré imighe tar n-air so oí a dor iudair tá rúil asam-
ra so bfanfar ré ann.”

“I'r cuma ran, a ní,” arsa Luðair, “caitfir do
breit a tabairt dúinn i tpeo pé duine asainn a geob-
aíó aifir é so scaitfir ré é tabairt do'n té i'r fearr 50
ceart cuige. Tabair do breit asur abair ce'cu
liom-ra nó le hEógan an fear beas pé aic 'n-a bfuil
ré.”

“Deir do breit, a ní,” arsa Eógan. “I'r cuma
liom-ra.”

55

“Ce 'cu asaid a cuir lám ar tóir ar gualainn an
fir big?” arsa Ailill. “Cuireamaid ár lámá
n-aoinefaict air,” arsa'n breir i n-aoinefaict.

“Cao a duibair le linn na lám a cur air?” arsa
Ailill.

60

“Duibair-ra,” arsa Luðair, “i'r liom-ra an ceól.”

“Duibair-ra,” arsa Eógan, “i'r liom-ra an fear.”

“I'r le hEógan an fear,” arsa Ailill.

D'éirig Luðair ar buile. “Tá oíoc-breit tab-
airta asat, a ní!” ar reirean.

65

“Ní'l,” arsa Ailill, “oíoc-breit tabairta asam.
Tá breit tabairta asam do réir na fírinne. An té
aduibairt 'i'r liom an fear,' i'r leir an fear.”

“Ní head,” arsa Luðair, “ac an té aduibairt, 'i'r
liom an ceól,' i'r leir an ceól, asur dá b'ig rin i'r 70
leir an fear a bí as déanamh an ceóil an uair céadna.
Tá breit éitig tabairta asat, a ní,” ar reirean

“Tá an bheirt fíor!” arsa Ailill go feargach.

“Ní’l an bheirt fíor!” arsa Luğaid. “Ní gnáct
75 fírinne as teacht ar do béal-ra!” ar reirean.

Nuair ariús Eógan an focal ran o’éiríis ré ar
buite.

“Éirt-re do béal!” ar reirean le Luğaid. “Pé
tuine tabarfaid earonóir do’n ríis ná ná tabarfaid
80 ní do ceamalaic mar tura ir cóir earonóir a tab-
airt do!”

“Ceamalaic mar mire!” arsa Luğaid.

“Ir ceamalaic mar mire,” ar reirean, “a gearrfaid
an ceann ran díot-ra agus fáatalócaid ar do leacain!”
85 Le n-a linn rin bí an dá claidéam amac agus i n-áirde.
Níor deín Eógan ac é féin a córaint. Ba tpeire
agus ba mó agus ba cróda o’fear é go móir ’ná
Luğaid. Bí ré i scoinnib na rlighe doib arim do
noctad ran áit, ac bí Luğaid mar a bead ré ar a
90 meadair. Ir ar éigin a bí cúpla iarracht agus cúpla
córaint déanta acu nuair a bí Saob eatarfa agus iad
curfa ó céile aici. Do rug rí Luğaid i leit-taob
lé.

“Faire! faire! a Luğaid, a mic mo croide!” ar
95 riri, “cao cuise duit a leitéir a déanam!”

“Do córair é, a mádar!” ar reirean, “ac bain-
fead-ra an ceann dé fór i n-áit ná beir-re i n’áice cun
é córaint,” agus do rit ré ar an áit.

Nuair a bí Luğaid imigte bí gac doinne ciúin ar
100 fead tamail. Ar ball do labair Ailill.

“Tá oíoc-fuadair fé ríú,” ar reirean. “Ir
fearr é leanamaint agus labairt leir agus an fear
do maoluğad air má’r féoir é.”

“Ní’l doinne ir fearr cun na feirge do maoluğad
105 air ’ná Dondéara,” arsa Saob.

“Lean é, a Òdóeara,” arpa Ailill, “agus féad a bfeadpá é cupi cun ruaimnir agus é meallaó tap n-air.”

D’imctiḡ Òdóeara agus d’imctiḡ cuib de cáirtoib luḡairó míc Con i n-aoinfeacht leir. Druút ab ead 110 Òdóeara. B’e druút míc Con é, agus bí caradap ana-ólúit eatarpa. Níor b’fada go dtáingadap ruar le Mac Con.

“Tá catuḡadó móir ar Ailill agus ar Sado, a ní, agus ar an tceaglaó go léir mar ḡeall ar tu d’im- 115 teacht uata i bfeirḡ. Dubairt ré liom a d’iarraidó ar do foilre teacht tap n-air agus go mb’féidir go bfeadpáirde rioteáin a déanam ioir tu féin agus Eóḡan Móir. Ir móir an tpuas, a ní, fearḡ a beit ioir tu agus Eóḡan agus sup ar don ḡlúin agus ar 120 don cíḡ do hoileadó ríó ardon.”

“Comáin leat, a Òdóeara,” arpa luḡairó. “ná rtaó go dtuḡair ‘ceamalaó’ oim mar a tuḡ ré ríú ! 1mctiḡ féin tap n-air agus fan as Eóḡan Móir. Bíod fear ní agus Òdóeara i n-aoinfeacht aise. Raḡad-ra 125 tap n-air nuair a beitó móir-fluasḡ asam agus bainfead an ceann d’Eóḡan.”

Le n-a linn rin tuḡ ré a cáil ar Òdóeara agus comáin ré leir an bótap ioir. Níor car Òdóeara ná na rir a bí i n-aoinfeacht leir. Do leanadap Mac 130 Con an bótap ioir. Níor rtaó reirpan ná iad-ran go dtáingadap mar a bfuil an ḡleann áluinn, an “orḡailt ioir dá rliab,” ioir rleibití na nḡailte agus Sliab na Muc. ḡleann eatarlaise tuḡtap anoir ar an nḡleann ran. Bí ppiúnir . a comnuirde 135 ra ḡleann ran an uair rin agus luḡairó láḡa ab ainm dó, agus deapbáatap d’Ailill Ólom ab ead é, agus dalta do’n luḡairó láḡa ran ab ead luḡairó Mac

Con. Mar gheall air rin ir ead tús Luğaid Mac Con
140 aḡaid ar gleann Eatarlaige an uair rin.

Táinig ré aḡur cúir a oide míle fáilte roimhir, ní
nár b'iongnadó. O'innir ré a rḡéal dá oide, cionnur
mar a fuair ré féin aḡur Eóḡan an fear beaḡ ran
iubair; aḡur i rtaob an céoil; an goltlaige aḡur an
145 geantlaige aḡur an ruantlaige. O'innir ré cionnur
mar a fágaó ré b'reit Ailealla an trúis impearain
a bí roir é féin aḡur Eóḡan Mór i rtaob cé aige so
mbeaó an fear beaḡ. O'innir ré cionnur mar a tús
Ailill an b'reit éitig ra rḡéal, dar le Mac Con féin.
150 Aḡur o'innir ré cionnur mar a tús Eóḡan Mór an
eapónóir do nuair a tús ré ceamalaó air, aḡur an
fpeaḡra do tús re ar Eóḡan, aḡur an comrac fíochmar
a deim an b'reit so rti sup cúir Saóó ó n-a céile
140.

155 "Aḡur anoir," ar reirean, "a oide, ní foláir
duit-re do comact féin do cup le céile dom, aḡur
ní foláir duit teact liom tré crioḡaid Corca Laoighe
aḡur Oáinne aḡur Maige Feimin, aḡur tré gac cric
eile n-a b'ruil rmaect aḡur forlamar aḡat oirca, so
160 gcuirrimís mór-fluaḡ le céile."

"Aḡur nuair a beid an mór-fluaḡ curca le céile
aḡainn, a dalta," arsa Luğaid Láḡa, "cad é an mór-
ḡníom atá le déanam aḡainn?"

"Raḡaimís riarr so b'ruḡ Ríogḡ," arsa Mac Con,
165 "aḡur má bíonn mór-fluaḡ cruinnighe aḡ Eóḡan
Mór b'uirrimís cat air aḡur bainfead-ra an ceann
de, fé mar atá g'eallta aḡam do. G'eallar do sup
ceamalaó mar me a bainfead an ceann de aḡur do
fatalócaó ar a leacain."

170 Níor táitn an rḡéal i n-aoncor le Luğaid Láḡa.
Fear ana láiróir ab ead é, ac fear ríotcánta ab ead é.

Níor máit leir cogadó éur ar a dearbhrádaí, agus níor máit leir eiteadár a tabairt dá dalta.

“Deinimí maectnam ar an ngnó,” ar reirean.

“Pé maectnam a déanfaí ar caitéir an deairt do 175 déanam,” arfa Mac Con.

CAIBIÚIOL A CÚIG.

SLÓGADÓ.

Do cuirtear fíor amac ar cúro d’uairtí na háite agus tángadair. Deinead flead agus féarta i n-onóir do Luðair Mac Con agus do’n muintir a táinig leir ó Druis Ríog. Nuair a bí bialó caitte agus caint déanta agus gac tuairpíis curta agus gac 5 nuact innerte, ó gac taobh, do tornuigead ar a leogaint amac, i n’daib céile, go raib tuitim amac iorí Luðair Mac Con agus Eógan Mór mac Ailealla. Annran, i n’daib céile, ar an gcuma gcéadna, do tuigead go raib an tuitim amac ana-míorgairead, go 10 raib an fearis com fíochmar ran iorí an mbeirt, iorí Eógan Mór agus Luðair, ná raib don bpeit ar fíocháin a déanam eatarra. Do hinnreab do muintir eatarraige an rgeal go léir i rtaob an fíir bíg a dein an ceol ran iudair agus i rtaob an imreardáin 15 a d’éiríis mar geall air iorí Luðair agus Eógan Mór, agus i rtaob na bpeite a tug Ailill agus cionnur mar a tug Eógan Mór an earonóir do Luðair Mac Con. Bíodair as caint agus as ól agus as cíorad

- 20 an rḡeil go dtí go raib oiread fíe se ar an gcuid
 ba mó dá raib ann díob agus bí ar Lugaíod féin. Sa
 a raib leat na hoirdce caitte acu bí rocair acu ar móir-
 fluas do cnuinniúgádo agus ar dul riar go bpuḡ
 ríog agus ar díogaltar a déanam ar Eógan Mór.
- 20 Cuireadair díob an oirdce. Táinig an lá amáiread
 agus cuireadair díob an meirge. Annsan do roc-
 puigead ar cad ba ceart a déanam. Do cuiread
 teachtairí cun riubail tré Corca Laoighe agus tré
 Oáirine agus tré Máḡ Feimin, le hóruigádo ó Lugaíod
- 30 Láḡa, 'ḡá rádo le fearaib armta na gcúic ran go
 léir teact, líon a ríog, go nEatarlais. D'imctis
 Lugaíod Mac Con féin trearna na gcúic ó dear agus
 móir-timceall trío an dtír ar a dtugtar Contae Corc-
 aige anoir agus cnuinnis ré ioir daoine agus taoir-
- 35 eada agus tús ré leir iad go bpuad Abann Móire,
 go dtí an áit 'n-a bfuil Maimirtir fear Muige anoir.
 Táinig cun na háite céadna na buideanna fear a
 cnuinniúgádo toir i dtír na nDéire agus as bun
 Sléibe Súa agus i ngleannraib na gCumaraḡ. Táinig
- 40 Lugaíod Láḡa féin fé déin na háite céadna, agus
 neart móir fear aige ó bpuad na Dearda anoir, agus
 ó'n áit 'n-a bfuil Carrais na Siúire, agus ó cúicraib
 Cairil. Níor tús fé aḡaíod riar díreac ó'n Eatarlais,
 i dtreo bpuḡ Ríog mar bí 'fíor aige go raib neart
- 45 ríog cnuinnighe as Eógan Mór agus nár b'foláir
 do féin agus do Lugaíod Mac Con an dá neart a bí
 acu do cun le céile ar dtúir riar a dtadarrairí
 aḡaíod ar neart Eógan. Teangbair an dá Lugaíod
 le n-a céile timceall na háite 'n-a bfuil Gleannair
- 50 indiu, an áit ar a dtugtar Gleannamain an uair rí.
 Nuair a cuireadair a dá neart le céile bí fluas máit
 láirí acu. Tugadair a n-aḡaíod riar mar bí 'fíor

acu go raið Eóghan Mór agus a fluaḡ as teac̃t aniar
'n-a ḡcoinnib̃.

1r as Eóghan a bí an cúro dob fearr agus ba t̃reire 55
de neart na Mumán. Bí a r̃lóg̃te cruinnig̃te aige
ó b̃ruac̃ na Sionainne ó'n áit 'n-a b̃fuil luimneac̃
anoir r̃iar go Corca Duib̃ne, agus ó t̃uaðmumain go
léir, ó'n mac̃aire áluinn i n-a raið reilb̃ érĩce 'n-a
d̃iaib̃ ran as Dál ḡCair. I n-éaḡmuis an méro rin 60
bí fluaḡ líonm̃ar aige ó'n d̃taob̃ t̃uaib̃ de Sionainn,
ó Corca Baoirḡne, agus ad̃t̃uaib̃ ó Connac̃t̃aib̃.
t̃áinig a lán cuig̃e ad̃t̃uaib̃ ó Connac̃t̃aib̃ toirḡ a
m̃ac̃air a beit̃ 'n-a d̃eirb̃r̃iur as áir̃oib̃ḡ éireann.
Ioir̃ c̃reid̃eam̃aint a ac̃ar agus c̃reid̃eam̃aint a m̃ac̃air 65
agus c̃reid̃eam̃aint a riñear r̃ómpa ar ḡac̃ taob̃,
do t̃áinig leir m̃ór-fluaḡ do c̃ruinnig̃uḡad̃ a bí r̃ó
láir̃oir ar fad do'n neart r̃lóg̃ a bí cruinnig̃te as
luḡaib̃ Mac Con agus as luḡaib̃ láḡa. Do cuig̃
an d̃á luḡaib̃ an ní rin go maic̃ agus da b̃r̃is rin 1r 70
am̃laib̃ a b̃íod̃ar as r̃eac̃aint cat̃a t̃ab̃air̃t uac̃a c̃om̃
fad̃a agus dob̃' f̃eoir̃ d̃ob̃ib̃ é. B̃íod̃ar-ran as r̃eac̃-
aint an cat̃a agus as f̃aire, r̃eac̃aint a b̃r̃eac̃f̃air̃oir̃
lom a d̃'f̃aḡáil ar m̃ór-fluaḡ Eóghain agus b̃unt̃air̃te
b̃reic̃ oir̃ta, agus bí Eóghan as f̃aire oir̃ta-ran r̃eac̃- 75
aint a b̃r̃eac̃f̃ad̃ r̃e a c̃ur̃ r̃eac̃aint oir̃ta an cat̃ do
t̃ab̃air̃t, mar̃ bí 'f̃ior̃ aige d̃á b̃r̃eac̃f̃ad̃ go mb̃uir̃f̃eac̃
r̃e cat̃ oir̃ta ḡan puinn r̃uḡnir le corp̃ ñir̃t agus le
meaḡc̃aint r̃lóg̃. T̃uḡ an d̃á fluaḡ r̃ainnt̃ aim̃r̃ipe
ar an ḡcuma ran, as f̃aire ar a céile aḡer as ḡab̃áil 80
cim̃ceall agus as cleair̃id̃eac̃t, a d̃'iar̃raib̃ b̃un-
t̃air̃te b̃reic̃ ar a céile, go d̃ci r̃e d̃eir̃eac̃ ḡomb̃'éig̃ean
do'n d̃á luḡaib̃ r̃earam̃ agus iad̃ f̃ein do c̃or̃aint.
Deann ad̃b̃rao ainm na háite 'n-ar c̃aitead̃ar r̃earam̃
agus cat̃ a t̃ab̃air̃t uac̃a.

CAIBIDÍOL A SÉ.

DODÉARA.

Nuair a bhí na n-íobna ar aghairt a céile agus an cat nác mór as torpuígead do labairt Luğaid Mac Con le n-a bhrú, le Dodéara.

“féad, a Dodéara,” ar reirean, “tá mí-mírneac 5 mór oim.”

“Cad fé n-dear an mí-mírneac, a ní?” arsa Dodéara.

“Tá,” arsa Mac Con, “go bfuil easal oim go n-iairpáid Eógan Mór comhac donair oim ar ball. Mac níos ir ead é, agus mac ingine áirpíois ir ead 10 é, agus adbair níos ir ead é. Tá neart fé leic ann ar gac ní deirna trí neitib rin agus má deirim-re comhac donair leir buadpáid na trí nirt rin oim agus bainpíot riad an t-anam aram.”

Do rtao Dodéara agus deim fé a maectnam. 15 Annpán do labairt fé.

“Glac mo comairle-re, a ní,” ar reirean, “agus ná leos don ní oit.”

“Cad í an comairle í?” arsa Mac Con.

“Leos domra,” arsa Dodéara, “do mionn níos 20 do cup ar mo ceann agus t’éiríead cata do cup umam agus raígead ra cat io’ míoct-ra. Nuair a cípíod Eógan Mór me mearpáid fé gur tura beid aige. Tabairpáid fé aghaid oim-ra agus déanpáid-ra an comhac donair leir tar do ceann-ra.”

25 “Agus má tuiteann tura leir cad a déanpáid!” arsa Mac Con.

“Déanpáid an comhac comh maic agus o’féadpáid é 1r eol duit nác don dóitín me i gcomhac donair

b'féidir sup b'eirean a tuitfeadh liom-ra," arsa Doodéara.

30

"Tá 'fíor agham go maic nác don dóitín tu i gcomh-
riac donair, ac ir fear anad-trean é riú, agus b'fearr
liom-ra go mór me féin do tuitim ra cat 'ná tura
cuitim agus me beic ió' éagmair 'n-a díad rian,"
arsa Mac Con.

35

"Ir luza de éreac mire 'ná tura," arsa Doodéara.
"Ní cuimnígeann tú i n-doncor ar cionnur a beinn-re
i d'éagmair-re dá mba tu a tuitfeadh. Glac mo
comhairle agus bíod a fearr féin as gac doinne
agáinn."

40

Do rospuigeadh an rgeal ar an gcuma ran. Com-
héir agus com-doirde agus com-córmail an beirt
i dtreod nár deacair do duine acu é féin do cur i
muict an duine eile. Ac nuair a bí an mionn díri ar
ceann Doodéara, agus an éireadh uime ní aicneodadh 45
doinne ná sup b'é luzaio Mac Con é.

Do tórnúis an cat. Do troidfeadh go dian ar gac
taob. Connaic Eógan Mór, dar leir, luzaio Mac
Con agus a mionn díri ar a ceann agus é as bualaod
agus as leasadh go tius agus go trean. Tus Eógan 50
agáio air. Do troidfeadh. Do tuit fear an mionn díri.
Annran do connaic Eógan nár b'é Mac Con a bí ar lár
aige ac Doodéara. D'féac ré 'n-a timceall féac-
aint an bfeicfeadh ré Mac Con. Connaic an dá
fluas, dar leó, Mac Con ar lár as Eógan Mór mac 55
dílealla. Cuir fluas Eógan liús maoma ruar.
D'iompuis an trluas eile agus teiceadh. Do lean
Eógan agus a fluas ar a dtóir go dian. Connaic
Eógan fear ra teiceadh agus é as mict ar a díceall
agus a dá cóirpa as taitneam ré folur na spéine agus 60
iad comh geal le pneacta. Bí 'fíor aige sup b'íad

'Dá colpa Luğaid mhic Con iad mar ba béar le Luğaid
 na rtocháí beir ana-geal aige ar a colpaib. Siúro 'n-a
 'dairo Eógan. Nuair a táinig ré comhgharac a 'dóitín
 65 'dó 'dó cáit ré gac leir agus buail ré ra éromán
 é. 'Do bhrúis an trluas irceac 'n-a timceall. i
 'tneó ná feacaid Eógan a tuillead é. 'Do lean
 an tóir go 'dó go raib rluas mhic Con rgarpíte
 ar fad. Annrán táinig rluas Eógain 'ar n-air
 70 go bhrúis Ríog agus níor b'fada sup rgarpeadar,
 leir, agus go ndeagaid gac buidean acu, ré n-a
 'taoirceac féin, abailé cun a n'útca féin.

Cuaid Luğaid Mac Con agus Luğaid lága roir go
 gleann Eatarlaige. 'D'fanadar ran áit rin go 'dó
 75 go raib éromán Luğaid mhic Con cnearuigte. 'Do
 cnearuigead é ac má'r ead 'do lean circéim bacaiige
 ann an cuio eile 'dá faogal.

Nuair a bí an cnearuigad déanta 'd'ímtis Luğaid
 Mac Con agus Luğaid lága a n'éirinn. Bí 'fíor acu
 80 'dá b'fanadóir i n'éirinn go 'dtiocfad Eógan móir ruar
 leó agus go gcuirfead ré cun báir iad. Anonn go
 n'Albain ir ead cuadar as t'mall ar ríis Alban. 'Do
 glacad iad go fáilteac toirg go mba de gaebealaib
 iad. Níor tugadar don eóluir uata ámtac, ar céir b'
 85 iad 'ná ar céir go 'dó i n'éirinn iad.

CAIBRIDOL A SEACT.

1 'DTÍR IASACTA.

Nuair a táinig Luğaid Mac Con go rísteaglac ríog
 Alban, é féin agus a cualact, ríí naonbair acu a bí
 ann, 'ré rin react nouine rííro. 'Do n'prouigead gac

don dóir do éir oiré. Do tugad tís breidís móir fair-
 ring compórtad doib agur a ceart de leabtaíob, 5
 agur de éiríogán, agur de dóir éun comhnuíte, ann.
 Do tugad muc reamhar doib agur bó reamhar, agur
 na hanlainní a gabad leir an muic-féil agur leir
 an mairt-féil, i t-éir 50 maib dóir máit oiré. Bí
 urraim ana-móir do Gaedelaib an uair rin inr gac 10
 don dútaí 10 iasacta. Ba máit leir na dútaib ias-
 acta na Gaedil a beit 'n-a gcairtoib acu agur ní maib
 don loir 1 n-donóir acu ar 100 a beit 'n-a náimdaib
 acu.

Nuair a bí Luigair Mac Con agur a cuallact 'n-a 15
 n-donar ra tís a tugad doib, agur na dóirre dúnta,
 do labair Mac Con leir an gcuallact:—"A cairde
 ionnuine," ar reirean, "táimís annro i dúir iasacta.
 Tá caradair móir dá cairbeáint dúinn. 1r ana-máit
 an fuo é rin. Táimís buideac, mar 1r ceart dúinn 20
 beit, de'n muinntir atá ag cairbeáint an caradair rin
 dúinn. San am gceadna, ámtac, 1r ceart dúinn a
 cimead i n-ár n-aighe agur san dearmad a déanam
 dé, gur b'é ar mac Cuinn áiríogí éireann agur
 ná fuil puinn caradair, ná puinn cúire éun caradair, 25
 ioir rinne agur mac Cuinn céad-cataí. Táimís
 tagaithe annro a héirinn i san fíor. O'Éogán mac
 Ailealla. Do fleannuigeamair uair bíod 50 maib
 luét fairé aige ar na cuantaib 50 leir. Ní'l don
 píoc dá fíor anoir aige ce'cu táimís i héirinn fíor 30
 nó ná fuilimís. Má geirbeann ré amac gur annro
 atáimís labairt ré leir an áiríogí agur dearmad
 ré leir mar reo. 'A áiríogí, tá Luigair Mac Con agur
 cuallact o'fearaib Muman tal i n-Alban, ar teicéad
 agur ar ionnarda, ó bairéad cat Cinn Abrao oiré. 35
 Meallair Mac Con ní Alban éun nirt fear do éir

- le céile agus do tabairt do agus tiocfaid ré tar
 n-air cun díogaltair a déanamh oíainn go léir mar
 geall ar bpiread Cinn Abrao. Má labhrann tuar,
 40 a Áirí, i n-am, le níš Alban agus a d'iarraid air
 Mac Con do cup cun báir nó é cup cuḡat anall i
 ngeimhí, déanfaid ré fuo ort agus déanfar corḡ
 do cup i n-am, b'féidir, le móran uilc. Má tugtar
 aimhir do cun níš Alban do meallad cuige ámtad.
 45 b'féidir ná déanfaid ní Alban fuo ort-ra annan, a
 Áirí. Éirfid ar le caint de'n tróro ran.
 Tiocfaid easal aige noíainn. Iarraid ré ar níš
 Alban rinn do cup cun báir nó rinn a cup tar n-air
 go héirinn i ngeimhí. Má labhrann ar le níš Alban
 50 déanfaid ní Alban fuo ar ar. Déanfaid ré fuo
 air le heagla noimír nó le ḡad do. Ir cuma d'úinne
 ce'cu. Ir ruarad le ḡad fuat nó caradar o'n dtrí
 naonbair ḡainne. atá annro readar fuat nó caradar o
 Áirí níš Éireann, ó mac Cuinn Céad-catais.
 55 Ní móir d'úinne an t-aon coraint ámtan atá ḡainn
 le déanamh oíainn féin é déanamh. Ní féidir do mac
 Ailealla ná d'aoinne eile an díogbáil rin a duairt
 a déanamh d'úinn ḡan a fíor a beir aige cá bfuilimí.
 Ní féidir do níš Alban ná d'aoinne eile aon eóir
 60 a tabairt d'aoinne oíainn an fáid ná beir 'fíor aige
 cé hia rinn. Dá b'níš rin rocuigimír anoir ar an
 méirí reo. D'íod ḡad fear ḡainn 'n-a níš. Deinead
 ḡad fear ḡainn fuo ar ḡad fear eile ḡainn, or
 - comair na nAlbanad ro, i dtríed ná beir aon fíoc
 65 dá fíor acu ce'cu ḡainn ir ní ar an ḡuir eile.

Annan, ná tugad aoinne m'ainm féin orm-ra.
 Beirfar as fairí go ḡear oíainn agus ní foláir d'úinn
 féin beir as fairí go ḡear oíainn féin agus ar ḡad
 aoinne eile. Dá éagmuir rin, ní foláir d'úine an

faire d'eanam ar cūma a cēilfio oŕta-ŕan go d'fuitim- 70
io aš faire i n-aoncoŕ."

Do rocuigeaō an ſnō ŕan ar an ſcuma ŕan. Ūi
na hēireannaiš cōm huaral, cōm ſiōga i bpearrain
ašur i n'oeilb ašur i n'oeallŕaō, bī 'fioŕ aš ſiš Alban
ašur ašā teašlac go leir ſur b'uaŕle āŕoa iao pēŕ 75
b'iao pēŕ. Mar ſeall air ſin do tuſaō an uŕŕaim
dōib ba cearc a taōairc o'uaŕliō āŕoa ašur do cuiŕ-
eaō an cōŕi oŕta ba cearc a cūŕ ar uaŕliō āŕoa.

Do ſāſaō na hēireannaiš ar a ſuaimnear ſa tiš a
tuſaō dōib cūn cōnnuiōte go d'cī go ſaib cuiŕſe na 80
ſaraiſe ašur cuiŕſe a n-aircŕi curta dōib acu. Annŕan
do cuiŕ ſi Alban teaōtaiſe cūca 'šā ſiſſaraiſe dōib
ar mait leō pāŕc a ſaōāil i ſūſſa ašur i nſleac-
aiōeaōt na bpear a bī aſe pēŕ n-a ſišteašlac. Ūub-
ſaōar nā ſaib nī ar biō do b'ſearſi leō 'nā ſan, ašur 85
ſubſaōar leiſ an oteaōtaiſe a mbuiōeaōſ do
ſaōāil leiſ an ſiš mar ſeall ar an ſcuiſe taōairc
dōib cuiſe.

Cūaō an teaōtaiſe taŕ n-air.

"Caō ſubſaōar leaō?" āſſa'n ſi. Ū'innſi ſē 90
dō.

"Caō ē an ſašar ſiſ aōā 'n-a cēann oŕta?" āſſa'n
ſi.

"ſioŕ tuſar ſē n'oeaſa go ſaib aoinne 'n-a cēann
ar an ſcuiō eile," āſſa'n teaōtaiſe. 95

"ſaiſ go mait iao ſearſa," āſſa'n ſi, "ašur ſaš
amaō dom cē 'ta 'n-a cēann oŕta."

Cūaō na hēireannaiš ſa ſŕūſſa ašur ſa ſleac-
aiōeaōt. ſioŕ leoſaōar baſſi leiſ na hAlbanācāib
i ſūſſa 'nā i nſleacaiōeaōt. ſioſ ſuſaōar buaō 100
ar ſaō, āmāc, mar ſioſ teaſtuſiſ uāta ſan do
d'eanam. ſuilleaōar molaō, aō tuſaōar aſe mait

gan fuat do tuilleam, ná éad, ná formad. Bíodair
 go caoin agus go cnearta agus go huafal leir na
 105 hAlbanacaid agus bíodair-ran go réim agus go
 cnearta agus go huafal leó. Tríó agus tríó, ámtac,
 níor féad na hAlbanais gan a b'feirgint go roileir
 go raib ar cumar na héireannac gníomharca iongan-
 taca saile agus sairse agus nirt do déanamh, agus
 110 dá éagmuir rin, ná raib iomláine a noicill i n-aoncor
 acu 'a déanamh, cuir acu pé 'néirinn é.

Bí an raogal go ruairc acu ar fead tamail. Níor
 b'féidir don cur irteac a déanamh oirta ná don ceirt-
 iúcan a déanamh oirta. Bí pé i scoinnib blige na
 115 haimirpe rin a b'fiarraige do duine iardacta do tioc-
 pad cun ordaideacta b'fagail, céir b'é ná cad a tug
 é ná cad a bí uaid, go dtí gur maic leir féin a gno
 b'innirint. Dá b'pís rin ní raib as píis Alban le
 déanamh ac foirne beit aige agus panamaint cun go
 120 labairfad na héireannais féin nó duine éigin acu.
 B'éigean do foirne maic fada déanamh. Níor labair
 doinne acu, agus do teip ar feirbireac an ríog don
 bláire eoluir b'fagail ar ce'cu díob ba ceann nó ba
 triat nó ba tigeapna ar an gcuid eile.

125 Nuair a bíod an aimirp fluic nó fuar, nó nuair a
 bíod deiread leir an rúgra agus leir an ngleacaid-
 eact larmuic ar an b'raitce nó ar an scluicemag,
 bíoir irtig i halla móir an ríog agus iad as ól agus as
 ríealaidéact agus as imirt pítuille, nó as déanamh
 130 don tragar eile caiteam aimirpe ar a dtiocpad ruit,
 nó do cairbedair inntleact agus meadair cinn. Inr
 gac caiteam aimirpe de'n tróir ran, amuic nó irtig,
 ní bíod don meap nó móir as na hAlbanacaid ar an
 ríor gan na héireannais a beit ráirte ann i n-aoin-
 135 feact leó, agus deiread na héireannais a noiceall

1 gcomnuibhe ar gac páram aighe ve'n tróro ran a
 tábairt doirna hAlbanacuib agus do'n rí.

Bí gac don ruo go maic agus bí gac doinne pártá,
 ac don duine amáin. Bí don duine amáin ná páib
 pártá 1 n-doncor, bíob náir leos ré air ce'cu bí ré 140
 ártá nó ná páib. B'é duine é rin ná an rí. Bí an
 aimpirí as imteacht agus ní páib don bliúire eoluir as
 na huairibh iadacta ran 'á tábairt uata ar céir v'íad
 féin ná ar cao é an áit 1 n'éirinn ar a tóanadair ná
 ar cao a bí uata, ná ar cao é an fáir aimpirí ceap- 145
 adair fanamaint. Dein ré a díceall ó corac ar a
 v'fagáil amac ce'cu díob ba rí nó ba tígearna nó
 ba taoireac ar an gcuir eile, ac do teip air glan
 don píoc eoluir ve'n tróro ran a v'fagáil, ná don
 eoluir eile, oirta féin ná ar don ní a bain leó. Bí ré 150
 ana mí-pártá 1 n'aighe ac níor leos ré air go páib.

CAIBIDÍOL A HOCT.

DROG-SGÉAL Ó'n muthain.

Bí 'fíor as gac doinne, 1 n'éirinn agus 1 n-Albain,
 cionnur mar a b'píreac cat Cinn Abúad ar lúgair
 Mac Con agus ar a fluaig, agus annran ná feidir
 doinne cá páib lúgair Mac Con imighe nó ce'cu beo
 nó marb a bí ré. Ba gnát leir an rí nua ar a bíob 5
 caint ar riubal idir é féin agus na h'éireannais as
 imir na scluici fiteille dóib nó as comrad dóib
 ar neitib coitciana, ceirt do cáiteam amac ar

- ócáirib, i bfuirm buille fé tuairim, 'sá fiarraige cao
 10 é an raḡar cata cat Cinn Abrao; nó céir b'iao na
 maite móra a bí ra cat nó céir b'iao a tuit ra cat;
 nó ce'cu b'feairi o'feair, Luḡaio Mac Con nó Eóḡan
 móir. Ba ḡnát leir a lán ceirtiućáin de'n tróro
 ran a déanamh. Fuair fé móran eoluir uata ac ní
 15 bfuair fé an t-eolur a bí uair. O'innreadar so
 breáḡ féir cao é an raḡar fir Eóḡan móir aḡur cao
 é an raḡar fir Luḡaio Mac Con aḡur cao é an cion a
 bí acu ar a céile ar oćuir, so oći ḡur éirig an t-im-
 nearán eatarra mar ḡeall ar an ḡceolairde ran iubar.
 20 Tuḡadar cunnar cruinn oó féin aḡur oorna hAlban-
 aćaib eile a bí aḡ éirteacć leo ar an nḡoltiraiḡe aḡur
 ar an nḡeantiraiḡe aḡur ar an ruantiraiḡe, aḡur ir
 'mo ḡáire maic raća binn a baimeadar amac leir an
 innrint. Tuḡadar ḡac don tuairig uata ar an
 25 ollmúćán cun an cata, ar ḡac taoó, aḡur ar an ḡcat
 féin, aḡur ar an ḡcuma 'n-ar tuit Ooóeara i rioć
 Luḡaio míc Con, aḡur ḡur b'é rin fé noear an cat
 oó bpireao ar fluaḡ Luḡaio. Ac ar na tuairigib
 so léir, aḡur ar an ḡcaint so léir, oá ḡearcúirige é
 30 an rí oó teir air a déanamh amac céir b'iao. Níor
 deimeadar don ceilt, amćac, ar so raćadar féin ra
 cat aḡur ḡur ar taoó Luḡaio míc Con a bioar, aḡur
 ḡur aḡ teiceao ó oíbeirig Eóḡain míoir a cáḡadar
 so hAlbain.
 35 1 ḡcomráićib de'n tróro ran oóib ir amćaio a
 bioo an rí ar a oíceall a o'iarraio a déanamh amac
 céir b'iao na hÉireannaig, aḡur Luḡaio Mac Con
 ar a oíceall a o'iarraio a déanamh amac ce'cu cara nó
 námaio a beao i ríḡ Alban acu oá mbeao 'fior aige
 40 céir b'iao. Bí 'fior aige náir' baogal oóib an faio
 ná mearrao an rí ḡur b'é Luḡaio Mac Con féin a bí

aige. Ac d'á mbeaó 'fíor aige sur b'é bí eagal ar
lúgaró go mb'féidir go scurfaíde tar n-air go
héirinn iad 'n-a bphiorúnaíde le heagla poim áir-
níg éireann, poim áir mac Cuinn.

45

Óiódar go léir go hana-féim agus go hana-geal-
gáirteac le n-a céile ac do címeáto gac taob a pún
féin. Níor gábadó dóib, ámtac, beic com ceilteac
aighe ar a céile, agus ní beiríor d'á mbeaó fíor aighe
gac taob aighe an ttaob eile. D'á mbeaó fíor aighe 50
níos Alban aighe Mac Con do neorfaó ré do láirteac
céir b'é féin, mar ní raib don ruo doib' fearr le níg
Alban an uair céadna 'na caoi a d'fagáil ar fíuag
mór armála tadbairt go héirinn cun na tíre d'ar-
gáin agus fíorbeir mór do bheic abail leir. Bí 55
'fíor aige go raib lúgaró Mac Con ar ionnabua i n-áir
éigin agus tuig ré i n'aighe d'á ttagaó ré aighe tiall
air féin go tadbairfaó ran do an caoi a bí uair. Bí
róir amhair aige sur b'é Mac Con a bí aige ac ní raib
ré deimnígteac a dóirín cun labairt. Cuimníg ré 60
ar fíuag 'na bfeorfaó ré, d'ar leir, tuilleaó deimne
d'fagáil ar sur b'é Mac Con a bí aige nó ar nár b'é.
Táinig fear ó'n Muthain cun na háite. Ní raib aighe
aige ar Mac Con ná ar doinne d'á cuatac. Teart-
uig uair an ní a d'feirgint. Bí an ní agus Mac Con 65
aighe imirte cluice fíctille. Táinig an dóirreoir irteac.

"Tá fear ó'n Muthain amuic, a ní," arfa'n dóir-
reoir, "agus ir mian leir do foirre d'feirgint."

"Tadbair irteac é," arfa'n ní. Táinig ré irteac.
Nuair a bí a caint féin raibte aige d'fíarfíag an 70
ní d'é cao é an rgeal a bí ó'n Muthain aige.

"Ní'l ó'n Muthain aighe, a ní," ar reiréan, "ac
d'noo-rgeal."

"Cao fé nuair ran?" arfa'n ní.

75 “Cat Ćinn Abrao, a nĩ,” arpa’n fear. Ćuir Mac Con cluar air féin.

“Nác é Eógan Mór mac Ailealla, mac níos Mumhan, a buaio cat Ćinn Abrao?” arpa’n nĩ.

“Iy é, a nĩ,” arpa’n fear, “ac ní har Eógan a bioy
80 as cuimneam.”

“Asur cé air so iadair as cuimneam?” arpa’n nĩ.

“Bioy as cuimneam ar an nĩs ós uasal, Luğaió Mac Con, a nĩ,” arpa’n fear.

85 “Asur cá bfuil Luğaió Mac Con anoir?” arpa’n nĩ.

“Sin í oíreac an ceirt, a nĩ,” arpa’n fear, “nác féioir le haoinne do níoiteac. Tar éir an cata bí
90 sac doinne lán deimnigteac so iad ré marb. Dub-
airt daoine a bí ra cat so bfeacair a rúile féin é as
tuitim le láim Eógan Mór. Dubairt daoine eile
nár b’e a tuit le láim Eógan ac a bpuí, Dódeara. Iy
amlaio mar atá an rgeal asainn ioir an dá cunnar,
ní fearamair cao iy maic dúinn a cpeideamair.
95 Na daoine adair nár tuit ré ra cat deirio iad so
bfuil ré imigte tar faraise asur nac baogal ná so
otiocfair ré lá éigin asur mór-fluag aise asur so
nóeanfair ré oiofaltar ar a námair.”

“Iy dóca,” arpa’n nĩ, “so bfuil Ailill Ólom ’gá
100 ollmugad féin so tiug cun cata tabairt do Luğaió
Mac Con nuair a tiocfair ré.”

“Ní hé atá as déanam don ollmúcáin de’n tróro
ran, a nĩ,” arpa’n fear. “Ní’l puinn ollmúcáin
as doinne ’a déanam ac an méio atá ’a déanam iy é
105 nĩ Mumhan atá ’gá déanam.”

“Cao é rin asat ’a iad?” arpa’n nĩ. “Nác é,
Ailill Ólom nĩ Mumhan?” “Ní hé a nĩ,” arpa’n fear.

"Tá dílill nó doirte. Tá an níosaéit curta uairt
aige agus tá Eógan Mór 'n-a níos ar an Muthain i
n-inead a ádair." 110

"Ní dóca," arsa'n ní, "Sur maié an bail ar Cinéal
Luðair míc Con Eógan Mór a beir 'n-a níos."

"Ní maié, a ní," arsa'n fear. "I r dian-olc an
bail ortá é. Táir ríad fé dooir-irmaéit éruairt ag
Eógan. Táir ríad i n-daoiré agus i n-doiréiré agus 115
i sguimálaéit d'Eógan, agus san a fíor acu cao é an
áit de talamh an domhain 'n-a bfuil a díríad féin nó
an bfuil fé beo nó marb."

Bí Luðair ag éirteáit leir an sgaínt rín go léir,
agus an ní ag fáiré air, agus níor dóic le haoinne go 120
raib don tguim aige 'á cur i n-don ní ac ra cluice a
bí ar ríubal idir é féin agus an ní. Nuair airis fé,
ámháic, an cor a bí ar Cinéal Luðair níor féad fé
panamaint roair. Bí rín óir agus airisio 'n-a lámh
aige. Níor deir fé ac a lámh do tógaint agus uráir 125
deirna fearair óir agus airisio do cáiteam le fuinn-
eam i sgoinnib an fála a bí ar a dgaib amac agus
éirge ó'n sglár píctille agus imteáit amac ar an
halla. Nuair a connaic ní Alban an méirín do
gaib fé. 130

"Sead!" ar reiréan i n'aigne féin. "I r deirín
sur b'é reo Luðair Mac Con féin atá agam annro,
agus tá fé 'ga ceir féin oim le neagla ríomam. Ní
mór dom, amháic, cuillead deirne beir agam ar
sur b'é atá agam rar a labrad leir." 135

Do sglaoir fé cuige an fear cigir a bí aige.

"Tugtar," ar reiréan, "muc agus bó ar coir
dorna saeóealair úr agus abairtar leó go scaitir
riad féin iad do marbúga agus d'ollmúga dóib
féin. Annrán deiréar fáiré ortá. Cuirir ríad 140

ar channaid cé d'éanfaid an marbúgadh agus an t-ollmúgadh. An té ir ní orda fásfar larmuic de'n channcúr é. Annpán beid 'fios againn cé ir ní orda."

Do d'eineadh ran. Nuair a bhí an channcúr dá
145 d'éanamh níos fásadh doinne larmuic dé. Bhí an deap
ran teipite.

"Tá go maith," arpa'n ní. "Deintear faise anoir
féadaint cé curfar ag ceann cláir agus cé air go
n'éanfar an céad friotáil."

150 Ní raib don ceann cláir feadair a céile acu, agus
bhí gach doinne ag friotáil ar gach doinne eile.

"Tá buaidte arís ornn!" arpa'n ní:

"Imtigh," ar reirean leir an bpeir tighir, "agus
marbúigear feacht cinn fíoch de lucaib dom." Do
155 d'eineadh ran. Do b'éigean painnt rtaicáir ardaí do
leagadh cun feacht ar na lucaib, ac do fuaireadh iad agus
do tugadh ag triall ar an níg iad.

"Beirbígtear iad," arpa'n ní, "ac ná baintear na
craicinn ná an fionna d'íob." Do d'eineadh amlaí.

160 "Curfar ar feacht miaraib fíoch iad anoir," ar
reirean, "agus curfar ar b'íor or comair na n'gaebeal
úo iad agus abairtar leó go scaitfir ríad na lucaig
a d'íte nó go scurfar cun báir iad."

CAIBIDÍOL A NAOI.

EARBALL LUICE.

Do hinnreadh doirna gaebealaib go raib dinnéar
mór dá ollmúgadh d'íob le hóirúgadh an níog.
Táinig fear tighir agus reirbírigh an níog agus deap-
uigeadair feómra mór an bhí ra tigh a tugadh doirna

Saeðealaid. Do rocuirgeadh an bóro mór agus na 5
 reacht fuideadán fícho 'n-a timcheall agus duibhí
 leir na Saeðealaid fuide cun bío. Do fuideadar
 ríor trí n-a céile, i dtíre ná féadadh doinne
 d'aitint cá raib ceann cláir ná cé ba ceann ar an
 scuideadán. Do cuirgeadh na reacht miara fícho 10
 ar an mbóro, miar or comair gac fíor agus cumhad
 ar gac méir. Níor noctadh don miar go dtí go raib
 an fear tighir agus na reirbhíis imighe amac ar an
 reomra. Bí 'fíor as na Saeðealaid go raibatar as
 fairne oíca. Do tógadar na reacht cumhada fícho 15
 n-doinfeacht. Tóg gac fear an cumhad a bí ar an méir
 a bí or a comair féin agus tógadar iad go léir i
 n-doinfeacht i dtíre náir d'féidir a rá go tóruis
 doinne agus gur lean an cúro eile é. Com luac agus
 do noctadh na miara connaic gac doinne an luc ar a 20
 méir féin agus luc ar méir gac fíor eile com maic.
 Tuic an lúg ar an las acu! Do cuir gac doinne an
 cumhad anuair ar a méir féin ariir láithead. Bí
 'fíor acu go raibatar as fairne oíca. Ní raib 'fíor
 acu cad é an bun a bí le n-a leicéir rin de dinnéir 25
 do cup or a scuair. Ní raib don doinne acu go
 n-iarrfaide oíca na lucas a d'ite. Ceardadar gur
 d'amlaib a bíotar a d'iarrfaib a déanam amac cé tab-
 arfad comairle do'n cúro eile agus mar rin, cé bí
 'n-a ceann oíca. Níor dein gac fear ac a ceann do 30
 éromadh agus fanamaint ana-focair. Cuaid tuine
 as triall ar an ríis.

"Cad 'tá acu 'á déanam?" arfa'n pí.

"Táir ríad 'n-a doct, a pí," arfa'n tuine. "Tá
 gac doinne agus a ceann fé aise, agus a miar or a 35
 comair," ar reirgan.

"Tuigim," arfa'n pí "Nór Muinneac é rin;

Toromar Muimneac of cionn na miar.' Abairtear
leó go gcuirfear cun báir iad muia n-iteo riad na
40 lucais."

Táinig an fear tighir cun dohuir an treóimha.

"Iteó an biaó, a uairle!" ar reirean. "Iteó an
biaó a d'ollmuis an ní doaoib."

Níor labhair doinne, agus ní luğa ná mar a cuir
45 doinne cor de. Cuaid an fear tighir tar n-air agus
cuir ré an teactaire tar n-air as tiall ar an nís
agus d'fán ré féin as faire, i n-ait ná feicfead ná
gaedil é.

"Cao 'tá acu 'á déanamh?" arfa'n ní.

50 "Dubairt an fear tighir leó, a ní," arfa'n teactaire,
"Suir d'earonóir dá tabairt do'n nís dóib é gan an
biaó a d'ite tar éir an níos 'sá ollmuis doib."

"Cuir cuşam an fear tighir", arfa'n ní, "agus
d'éin-re an faire." Do cuir.

55 "Abair leó rúo," arfa'n ní leis an bfeair tighir,
"ná fuil dul ar acu gan iad do cuir cun báir muia
n-iteo riad na lucais."

Táinig an fear tighir. Táinig an ní 'n-a biaó.
D'fán an ní as faire agus do labhair an fear tighir.

60 "Tá órrougadó an níos asam, a uairle," ar reirean,
"cun a riad lib ná fuil don dul ar asaid gan rió a
cur cun báir muia n-iteo rió na lucais rin."

Níor coruis doinne ná níor leos doinne air suir
airis ré an cáint. D'fán gac doinne focair agus a
65 ceann ré aise agus a miar ar a asaid amac, agus suir
dóic le duine oirca go rabhadar gan anam gan anál.
Díodar i scrudócar. Ní riad a n-airm acu. Nuair
a tásaidoir cun bíó d'fásaidoir na hairm amuic. Níor
d'féidir dóib a malairt rin do déanamh. Níor d'féidir
70 dóib don bpoic-iontaois do cairbeaint.

Bliodan mar rin ar feadh tamail mait agus a gcinn
 fúta agus iad com ciúin rin gur dóic leat, mura
 mbeifeá as féadaint oítea, ná faib doinne ra treamha.
 I gceann tamail d'airigeadar riubal tomaidte,
 tromaidhe, mar a beadh riubal buidne fear armta, as 75
 teacht fé dhéin an treamha larmuic. Níor cuir doinne
 acu cor dhé. Táinig an riubal cun an tige agus gaid
 fé mór-timceall an tige go dtí go faib an tige dúnta
 irthead le cior d'fearaib armta. Annrán d'fear
 an riubal. Táinig an fear tígir cun doiruir an 80
 treamha aip.

“A uairle,” ar seiréan, “tá luic aipm an rios
 mór-timceall ar an dtig reo agus tá d'rougadh acu
 teacht irthead annro agus rib go léir do cur cun bair
 mura n-icir rib na lucais rin atá ar na miaraib or 85
 bur gcomair. D'orouig an rí domra teacht agus
 an méir rin rgeil a d'innirint daib.”

“Ná ra rlan rgealaidhe!” ar ra Mac Con, agus le
 n-a linn rin do ruig fé ar an luic a bí ar a méir féin
 agus fáid fé 'n-a beal i agus d'it fé i. Dhein na fir 90
 eile an ruig céadna. Do ruig gac fear ar an luic a
 bí ar a méir féin agus d'it fé i. Bí don fear amáin
 oítea ná faib an foile ríó láidir aige. D'it fé an luic
 go dtí an t-eirball, ac gac don uair a cuirlead fé
 an t-eirball cun a beil d'iompuigead a foile aip 95
 agus do teirlead aip an t-eirball do leogaint riap.
 Bí Mac Con as féadaint aip. Do bair ar an bfoirne
 as Mac Con nuair a connaic fé an fear a d'airraid
 an eirball do flogadh agus é as teir aip.

“Greadadh cuat a ruig gan mait!” ar ra Mac Con. 100
 “Do flogir an luic agus ní féidir leat an t-eirball
 do flogadh! Sloig é láithead nó tarraingead an
 rlian ro ar do rruigal!”

Do fìois an fear an t-easball. Do léim sí Alban
105 cuca amac ar an áit 'n-a maid ré i bfolac as fairs
orta.

“Deinid maid ruo ort!” ar reirean le Mac Con.

“Deinim-re ruo orta-ran leir,” arsa Mac Con.

“Ir tu Luğaid,” arsa'n sí.

110 “Luğaid ir ainm dom san amhar,” arsa Mac Con

“nác tu Luğaid Mac Con?” arsa'n sí.

“Ó cuipir eugam an ceirt,” arsa Mac Con, “ir me.”

Do dein an sí air anonn asur ruo ré ar lámh air,
Céad míle fáilte romat!” ar reirean. “Ir tuas

115 éraíote náir innirí dom fao ó céir' b'é tu. Tad-
arfainn-re neart ríog duit, do dóitín móir, cun dul
tar n-air asur an lámh uachtair fágáil ar do námaio
asur do ceart féin a baint amac go calma comact-
ad.”

120 “Ir fearr deanaige 'nád ró deanaige, a sí,” arsa
Mac Con. “Fóiríod an éabair anoir féin.”

“Seóbar an éabair, a sí,” arsa sí Alban. “Ac
cad 'n-a taob náir cuipir tu féin i n-iúil dom an céad
lá táinir?”

125 “Le heagla romat, a sí,” arsa Mac Con, “ir ead
náir cuipear me féin i n-iúil duit. Cun na fírinne
d'innirint, ámtad, ní le heagla romat-ra é ar fao
ad le heagla roim Eógan Mór asur roim Art mac
Cuinn. Níor teartuig uaim a fíor a beir as Eógan
130 nád as Art go maíar annro, nád iad a beir 'gá fíarfaiige
óiot-ra, a sí, cad cuige duit cúl-oín a tabairt dom
féin asur dom éualact.”

“Tuigim,” arsa'n sí, “ac tá go maíe. Mar a
deipir, ir fearr deanaige 'nád ró deanaige. Tabair-
135 fao-ra an éabair duit anoir san rpleadac ar le
heógan nád le hArt.”

“ Nàc tpuas, a nì,” arpa’n fear nàr féad an t-eap-
ball dó flogad san rḡeir, “ nàr labhair fear ar iairhair
oraimn na lucas a d’ite!”

“ Nàc tpuas,” arpa’n nì, “ nàr labhair tuine éigin 140
asaid féin fao ó asur a d’innrint dom céir’ b’iad rið.
Ca bfiór domra ná sur luēt brait ó Art a bí asam?
Bíod ré im’ aigne uaireannta sur b’ead. Duirdeac
so maiē ba ceart daoid a beit nàr cuilear cun bair
rið nuair a meafar an ní rin. Dá mbead Art féin 145
asam seallaim duit ná tabairfaiē mar ḡoga dó
na lucas a d’ite nó bār d’fasáil. Seobad ré an bār
ar dtúir.”

Annan do hollmuisēad oinnēar mōr dorna Saē-
ealaid. Da tugad “ nua saca bíō asur sean saca 150
oige” dōib i dtreō sur bainead blar na luc ar a
mbéalaid asur cuimne an cpuadtain ’n-a rabadar ar
a n-aigne. Bí upraim asur onōir acu dā fasáil
ó uairlið na tíne roimr rin, ac nuair a fuarad amac
céir’ b’iad do tugad dúbailt onōra dōib ar dúbailt 155
rligē.

CAIBIDÍOL A DEIC.

GLEACAIÙEACÉT.

Níor b’fada sur leat an rḡeal ar fuir Alban so
raib lugaib Mac Con asur lugaib lāga, asur cuil-
acēt mōr de rīgēib asur d’uairlið eile ó’n Mumain,
otiḡ an ríog. Torniḡ uairle asur ppuínrai asur

5 maite móra ó gac don taobh d'Albain ar teacht go tús
 an ríog cun go bfeicfíoir na huairle gaeðealaca, agus
 go móir móir cun go bfeicfíoir Luğaid Mac Con agus
 Luğaid Lága. Bí ainm Luğaid Lága i n-áirde, ní
 namáin ar fuir na héireann ac ar fuir críche Sacran
 10 agus ar fuir críche Alban, leir, agus ar fuir críche
 Breatain, mar gheall ar an neart uachtárac a bí ann.
 Níor tairbeáin ré a neart noimhir rin, ra trúgna ná
 ra gleacairdeacht a bíodh ag na gaeðealaidh agus ag
 muinntir an ríog ar cluicemais an rísteaglais. Nuair
 15 a táinig na maite móra irteac órna rísteaglaisib
 eile, ag féadaint na n-gaeðeal, do cuireadh an gleac-
 airdeacht ar riubal. Níor leog doinne air go raib
 don cúir leir rin an uair rin feacár don uair eile;
 ac do bí. Do cuireadh an gleacairdeacht ar riubal le
 20 hioncár go bfeicfíde gníom éigin uachtárac ó Luğaid
 Lága. Níor ró fáda go bfeacatar. Sa gleacair-
 deacht dóib do rug fear ar cloic mhór tnom. Do tóg
 ré ar a gualainn i. Bain ré cúpla ionfaiht airte
 agus cáit re uair amac i, dá gualainn, timceall a dá
 25 fáid féin. Ir ar éigin a bí don Albanac eile ann a
 d'féadofad i cur ar a gualainn i n-doncor. D'féac
 an fear a cáit i ar Luğaid Lága com maith le n-a ráb,
 "An bfeadofa-ra an méir rin a déanam?" Níor
 leog Luğaid air gur tuis ré an féadaint. D'féac an
 30 tAlbanac 'n-a timceall ar na héireannacair go
 léir, com maith le n-a ráb, "an bfuil ré 'n-a géagaidh
 ag doinne agaid an méir rin do déanam. Do rug
 Luğaid Mac Con ar an gcloic. Tóg re ar a gual-
 ainn i fé mar a deir an tAlbanac. Bain ré cúpla
 35 ionfaiht ar féin ar an gcuma gcéadna. Do lúb ré
 a iongadóir fáit agus le neart na n-iongadó agus na
 gualainn agus na láime do cáit ré uair amac i.

Éainis sí ar an tcalam timcheall leat-tpois ní ba
fá amac 'ná mar ar cuip an tAlbanac í. Bí iongnad
ar an Albanac.

40

“Níor ðeimir do dhéanall, a Dháire!” arfa duine.
“Níor ðeimir, a Dháire,” arfa duine eile, “ná leat
do dhéanall!”

Do rug Dháire arís ar an gcloic agus cuip ré ar a
suadainn í. Bain ré cúpla ionfaipt ar féin. Do 45
lúb ré na hiorghadaí agus do éom ré a dhom agus
cait ré an éloc uaid amac le n-a lán neart i tpeo
sup cuip sí poll ra calam dá tpois amac ó'n áit 'n-ar
cuip lugaib Mac Con í. Cuip na hAlbanais lúg
arta. D'féac Mac Con ar Dháire agus d'féac ré ar 50
an gcloic.

“Bain caiteam eile airtí, a sí,” arfa Dháire.

“Ní beag liom di, a sí,” arfa Mac Con.

“Ná bainfeá-ra caiteam airtí, a oide?” arfa
Mac Con le lugaib lága. Níor cuip lugaib lága 55
don trum ra bhocal.

“Ní beag leir di noim ré,” arfa Albanac éigin.
Do rgeart na hAlbanais go léir ar gáirde. D'féac
lugaib lága 'n-a timcheall ré mar a dhéanad ré
ar a corlad. D'imtis ré anonn agus do rug ré ar 60
an gcloic. Éos ré ó'n tcalam i tpeo sup dhóic le
duine ná raib don meagcaint inti. Seapaim ré ran
áit 'n-ar fearaim gac duine de'n beirt eile. Níor
lúb ré iorad ná níor ðein ré ionfaipt. Do car ré
an éloc le neart na cuirleann agus caic ré uaid 65
amac í. D'éimis an éloc ra rpeir i tpeo sup
dhóic le duine sup b'amlaid a bí anam inti agus
riú amac i gan tuitim cun talim go dtí go raib sí
pice tpois amac ó'n áit n-ar ðein sí an poll ra
calam do'n Albanac! Annpán do ðein sí poll ra 70

talam ašur o'fan ri ra poll. Níor éainis doinne
 cun i tógáilte ar an bpoll ran go ceann tamail. I
 gceann tamail do tógad ar an bpoll i ac má tógad
 ní hamlaib a bí doinne cun i cáiteam ari. Níor
 75 beas leó go léir oi um an taca ran. 'Sá tógaint
 o'n talam ir ead bíodar, as breitniugad a méio
 ašur a meagaint, ašur iad ciuin, san focal ionnta,
 le neart iongnaid ašur uadbair.

"Níor dein ré a díceall!" arfa duine, i scošar,
 80 le duine eile.

"Níor dein ná leat a dícill!" arfa'n duine
 eile.

Do gluar an cuio eile de'n gleacaidéact go
 breas rultmar réim ac ní baogal sup cuir doinne
 85 eile don rcpó ar lušaid lága. Dein ré a cion de'n
 rcpóit com maic le duine, ac níor dein ré don ion-
 gnaí raogail.

Do lean rult ašur pléiriúr, ašur ite ašur ól, ašur
 comrád ašur cáiteam aimpire, i tciš ríog Alban, ar
 90 fead oet lá ašur oet n-oide. Bíod an uile fašar
 rúšra ašur lút-cléar ašur gleacaidéacta amuic
 ar an gcluidemais i scaiteam an lae, nó bíod cuio
 derpa héipeannaduib as imteact amac ar fuaid na
 gcnoc ašur cuio derpa hálbanaduib as déanam
 95 eóluir dóib, ašur iad dá ruactad fein le ruibal nó
 le riadac, ašur as cup aicne ar an tciš ašur ar na
 daoine. Bíod goile maic acu as teact abailé dóib
 um tráctóna ašur bíod biaó maic ar bóduib fair-
 rinse ríompa i tciš an ríog. Annran nuair a bíod
 100 a nóditín ite ašur ólta acu bíod an caint ašur
 an comrád ašur an ršéalaidéact ar ruibal, nó an
 cluide ríctille dá imirt ioir don beirt n-a mbíod
 dúil acu ann, go tci go ttagad aimpir cóolata

1 ȝcaiteam̃ na n-oct lā ran ʋo cūiri na hēipeannais
 aȝur na hālbanais aicne ar a céile aȝur caitnead̃ar 105
 le n-a céile ȝo maiť. Țuiz ȝac Țaoʋ acu 'n-a n-aigne
 ȝo ȝaib̃ obair̃ mōri aȝ teacť. Țuiz na hālbanais
 ȝo ȝaib̃ mōri-řluas̃ le cūinniuȝaʋ 1 nālban aȝur
 ȝo mbeioir̃ řein ar an mōri-řluas̃ ran aȝur ȝo mbeaʋ
 orťa teacť ȝo hēiřinn aȝur coȝaʋ mōri ʋo ʋéanam̃ 110
 aȝur caťana řuilteac̃a ʋo ťroioʋ, 1 ȝcoinnib̃ an āiřo-
 řioȝ aȝur 1 ȝcoinnib̃ eōȝain m̃ōiri. ʋioʋar, ʋā ʋriȝ
 řin, aȝ cūi ȝac̃ aon Țraȝar Țuair̃iřȝi ar na hēipeannac̃-
 aib̃, 1 ʋȚaoʋ na hēipeann, aȝur 1 ʋȚaoʋ niřȚ řlōȝ an
 āiřořioȝ, aȝur niřȚ řlōȝ eōȝain m̃ōiri, aȝur 1 ʋȚaoʋ 115
 řaiʋʋiř na Țiře, aȝur 1 ʋȚaoʋ cřioʋac̃ta na ʋʋaoine
 cūn an Țraiʋʋiř ʋo cōřaint. ʋi an Ț-eōlur acu
 ʋā řaȝāil ac̃ nī ȝo řō řonnmar̃ a Țuȝ na hēipeann-
 ais an Ț-eōlur ran uac̃a. Țuȝaʋar uac̃a é, āmťac̃,
 mar̃ ʋo Țuiz̃eʋar ȝo řaʋaʋar ar ʋibiřȚ, 1 ʋʋúť- 120
 ais iaraćta, 1 ʋřaʋ ó n-a ʋciȝťib̃ řein aȝur ó n-a
 nȝaolȚaib̃ aȝur ó n-a ʋʋaoine muintearťa, aȝur ȝo
 ȝaib̃ na ʋaoine muintearťa aȝur na ȝaolȚa céaʋna
 ran aȝ řulaȝ řeine aȝur ʋaoiřře aȝur ʋoc̃řaiʋe, ȝo
 hēaȝcōřta, řé řmacť aȝur řé Țiořāntacť eōȝain 125
 m̃ōiri. Nī řaʋaʋar řa ʋaile cūn na nȝaolȚa aȝur na
 ʋʋaoine muintearťa ran ʋo cōřaint. ʋ'é ʋa luȝa
 ʋa ȝann ʋōib̃, ʋar leō, teacť aʋaile cōm̃ luac̃ aȝur
 ʋ'řeʋřaiʋoir̃ é aȝur cōm̃ lāioiri aȝur ʋ'řeʋřaiʋoir̃
 é, aȝur an cōřaint řin ʋo ʋéanam̃ nō Țuicim ran 130
 iaraćť. Cūiřeʋar, ʋā ʋriȝ řin, ȝac̃ aon m̃iřneac̃
 a ʋ'řeʋřaʋar ar na hālbanac̃aib̃ aȝur cūiřeʋar
 'n-a luiz̃e orťa nāř ȝāʋaʋ ʋōib̃ aon eaȝla ʋeic̃ acu
 řoim̃ āiř nā řoim̃ eōȝan ; ȝo ȝaib̃ řmacť na beiřȚe řin
 ʋian ʋoc̃řaiʋeac̃ ȝo maiť ar a lān eile 1 n-eāȝm̃iř 135
 Cīnēil luȝaʋ, aȝur ȝur řō Țařaʋ a ʋ'éiřeōc̃aʋ an

lán eile rin i scoinnib an rmaecta ran com luac agus
cifróir an dá luğair d'g teact agus neart rloğ acu.

b'è b'fada le luğair Mac Con go raib gnó dá
140 d'èanamh. b'iad na hoct laeteannta ran na hoct
laeteannta ba fia d'ar cait ré ó táinig ré go h'áin,
d'ar leir. fé d'eiread bíod'ar imigte. Do glaođair
ní Alban cuige a luct comairle. Do glaođair ré
cuige ra comairle, leir, an dá luğair, .i. luğair
145 Mac Con agus luğair láf. i n-éagmuir na gnát
comairle a bíod d'g n'g Alban féin bí uairle tagaite
cuige an uair rin ó éric Sacran agus ó b'neatain
agus bíod'ar i n'focair ra comairle an uair rin, com
maic leir an dá luğair. Bí gaoi agus comgar ioir
150 n'g Alban agus n'gte Sacran agus b'neatain.
Ingean do n'g b'neatain ab ead a mátar agus bí
ingean do n'g Sacran pórtá aige. Bí éiliom móir
aige ar an dá tír rin. D'eir ré caint ra comairle.
D'innir ré dá raib láitneac cionnur mar a bí na trí
155 naonbuir uairle rin ó'n Mumain, n'gte agus maite
móra, gur ra baile ba ceart dóib d'eir, d'g tabairt aige
dá d'oir féin agus dá ndaoine féin, cionnur mar a
bíod'ar annrú ar d'oir, i ndútaig iaracta, tré tíor-
ántact agus tré anrmaect áiroríog éireann agus
160 eóğain móir mic Ailealla Óluim.

"ní beár liom-ra," ar reirean, "ná le n'g Sacran,
ná le n'g b'neatain, éagcór agus anrmaect agus cor
ar bolg a d'feirgint 'á d'èanamh ar don tneabcar
daoine, uaral ná íreal, gan gac ní bead ar mo cumar
165 do d'èanamh cun cor d'g do cun le héagcór, cun láirir
do leagad agus lag do tógáilt. Iarrfad anoir ar
n'g Sacran agus ar n'g b'neatain neart fear ó gac
n'g acu do cun le céile, agus cuirfead'ra neart uaim
féin le céile, an neart ir mó a d'féad'ad, agus

béarfaimís na t-rí nìt rìn linn riad go n-éirinn. 170
 b'urrfaimís a'gur claoirfaimís an t-anrmaet ro; a'gur
 ní eile, rocrócaimís iainnt reana-cunntairí le
 h-áirorí g' éireann. Tadbearfaimís linn a'daile, b'
 féidir, cuir de'n ollmáitear a iugad uainn a'gur
 díolfaimís comar ir m'íto a díol. 175

Do molað an éaint a'gur do haontuigeað lé go
 fonnmar.

CAIBIDÍOL A HAON-DÉAG.

an fàraige clùdaite le loingear.

Bì na huairle a t-áinig ann ó éiric Sacran, bíodar
 a'g dul a'daile. Tug sí Alban teactaireaet dóib le
 breit a'g t'iall ar rí g' Sacran.

"Innrò do rí g' Sacran," ar reirean, "an ní reo
 a connacadair annro, .i. go b'ruilò na huairle reo 5
 ó'n Mumain annro a d'iarraib' cabrac orainn cun
 cozaib' do cupr ar a námaib' i n-éirinn. Abraib' leir gur
 b'é mo b'reiteamantar-ra gur maib' an éiall dúinn,
 i t'riúr, ar neart do cupr le céile a'gur an éabair a'tá
 uata do tabairt dóib. Dá mbeað ar t-rí nìt cupra 10
 le céile a'gur don neart amáin déanta díob ná beað
 don breit a'g a'rt mac Cuinn, pé méib' de rí g'cib'
 éireann a g'eòbað a páirt, ar oiréad nìt ríog do
 cupr le céile a'r d'féadfað rearam i n-ár gcoinnib',

15 DO BUADFAIMÍR AR ARIT AGUR TABARFAIMÍR OIREAD FAIÖ-
 BPIR ABAILLE LINN AGUR DÍOLFAÖ PINN SO MAIT AR AN
 MÉIO OIBHE BEAÖ DÉANTA AĞAINN. TÁ 'FÍOR AĞ NÍĞ
 SACRAN, COM MAIT AGUR TÁ 'FÍOR AĞAM-RA É, PÉ MÉIO
 FAIÖBPIR A TABARFAIMÍR ABAILLE LINN, NÁ BEAÖ AĞAINN
 20 'Á TABAIRT LINN AC CUITO DÁR SCUITO FÉIN, CUITO DÁR
 IUGAÖ UAINN SO HÉAGCÓRĊA."

"DÁ DÓIC LIOM, A NÍ," ARRA DUINE ACU-RAN, "DÁ
 OTAGAÖ LUĞAIO MAC CON NÓ LUĞAIO LÁĞA 1 N-DOIN-
 FEACĊ LINN SUP MÓIOE AGUR SUP B'FEARPOE A D'ÉIRT-
 25 FÍDE LINN É. IR 'MÓ EOLUR A D'FÉADFAÖ DUINE DE'N
 BEIRT RIN A TABAIRT UAIÖ NÁR B'FÉIOIR DÚINNE TABAIRT
 UAINN AGUR IR 'MÓ CEIRT A D'FÉADFAÖ DUINE ACU DO
 FÉIÖTEACĊ LE BUNÚR NÁR B'FÉIOIR D'AOINNE AĞAINNE DO
 FÉIÖTEACĊ 1 N-DOINÓR. AGUR, ŠAN AMĊAR, CUIRFÍÖ NÍ
 30 SACRAN A LÁN CEIRTEANNA 1 OTAOÖ NÁ HOIBHE REO, RAP
 A OTOLIGIÖ PÉ CUN NA HOIBHE, SO MÓR MÓR, RAP A
 SCUIRFÍÖ PÉ DON LÁN RAN ODAIR."

DO ROCPIUGEAÖ AR LUĞAIO LÁĞA DO DUL ABAILLE LE
 MUINTIR NÍOG SACRAN AGUR AR LUĞAIO MAC CON DO DUL LE
 35 MUINTIR NÍOG BPEACAIN. DO ŠLUAIR AN DÁ BUIÖEAN
 BEAĞ RAN ŠAN A CUILLEAÖ IUGNIR. DO COMÁIN NÍ
 ALBAN TEACĊAIRÍ UAIÖ FÉIN MÓR-ĊIMCEALL AĞ ĊRIALL
 AR UAIRLIÖ ALBAN 'ŠÁ INNRIOT DÓIÖ CAO AIR SO PAIÖ
 ROCAIR AGUR 'Á IARPAIÖ OĊĊA SO LÉIR A NEART DO ĊPUINN-
 40 IUGAÖ AGUR TEACĊ CUIGE AGUR SO OTABARFAÖ PÉ FÉIN
 CAOI DÓIÖ AR DÍOGALĊAR A DÉANAMĊ AR ŠAEÖEALAIÖ
 MAP ŠEALL AR AR DĊINEADAR D'ÉAGCÓIR AGUR DE
 ĊPEACĊAÖ AGUR D'ARŠAIN OĊĊA FÉIN AGUR AR A OTÍORĊAIÖ
 AGUR AR A NDAOINE LE DÁ CÉAO BLIAÖAN IOIMIR RIN.
 45 NÍOR DĊACAIR NA HALBANAIĞ DO RPIOCÁÖ CUN OIBHE
 DE'N ĊRÓRO RAN AN UAIR RIN. BÍ FÍOTĊÁIN, ŠAN AMĊAR,
 IOIR ÉIRINN AGUR ALBAIN AC MÁ BÍ FÉIN BÍ CUIĊNE AĞ

na hAlbanacáib ar a raið de òiozàil dà òéanam
 òóib coitcianta as Saeòealaid ó ainmri Conail
 Cearnaig asur Cú Culainn asur Concubair ní Ulaò 50
 anuar. Níor b'aon mait òóib beic as cuimneam ar
 an éasgóir rin do òiozailt ar muintir na héireann
 go rí ran. Bí Éire ró láirir. Ac nuair a bí na
 huairle móra ro ó'n Mumain tall acu asur nuair a
 connacatar go raið neart na héireann 'n-a dà cuir 55
 asur an dà cuir rin 'gá n-imirt féin i scoinnib a
 céile asur as cup a céile ar neamní, do tuisgead go
 mbead pé ana-fuirirte do comact iarda taact
 irteac asur gabáil do coraib ra da cuir. Do cuir-
 ead an rgeal 'n-a luisge, ar an scuma ran, ar gac 60
 tpeabcar, pé mar a labrad leó, i tpeo sur tuisgead
 go háluin é inr gac don ball, asur go raið na daoine
 go léir, ioir uaral asur íreal, coitceanaic cun asair
 a tabairt, ar an mór-obair, asur iad go fonnmar
 asur go fuadaraic cun gnim.

65

Cuair painnt beag verua Saeòealaid go teag-
 lac ríog Sacran i n-aoineact le lúgar lágá, asur
 cuair painnt beag eile acu go teaglac ríog Breatain
 i n-aoineact le lúgar Mac Con. An ní céanna
 oíreac a cuair 'n-a luisge ar na hAlbanacáib i rtaob 70
 na mór-oibre, cuair ré'n-a luisge ar ríog Sacran asur ar
 ríog Breatain, asur ar na daoine ra dà tír, nuair a
 connacadar lúgar lágá asur lúgar Mac Con asur
 na huairle Saeòealaca a bí le n-a scoir. Tuis gac
 aoinne go raið neart na héireann 'n-a dà cuir asur 75
 go mbead an dà cuir rin as cup a céile ar neamní,
 asur go scabrócad ran go láirir le pé comact
 iarda taact oc ceaprad cup irteac a òéanam ar
 éirinn.

B'é toirad na haigne rin inrna rí oúccáib, i 80

- nAlbain, ašur i ʒepiċ Sacran, ašur i mBreatain, ʒur
 ċorpu iŷ na rliġte ar ċpuinniugħaċ ʒo lionmār ō'n
 uile aīro. Do ceapaċ Poirt Ríoʒ mar ineaċ coinne
 85 do'n mōr-ḥluag, ašur pē mar a bīoċ ʒaċ buirdean
 ollam ċun ʒluairte, i n-aim 'r i n-ēroeaċ, ašur a
 n-ualaī lōin acu, ċuʒaīoīr aʒaīr ar ḥoirt Ríoʒ.
 ċāimīʒ cuīro acu tpearna na tīpe ašur ċāimīʒ cuīro acu
 ar uirge, i loingear ašur i mbā'oaīb. Bīoċar aʒ
 teaċt ʒo Poirt Ríoʒ ʒo ōtī ʒo ḥaīb, pē mar' aċeīr an
 90 pēana leaċar, an pāraīʒe iōīr ēīpinn ašur Albain
 clūoante le loingear ašur le bā'oaīb ašur le cup-
 aċaīb, i ōtpeċ ʒo bḥēaċpaċ ōuine ḥuāal, do ċopaīb
 tiorma, ō tīr acu ʒo ōtī an tīr eile, mar a ḥuāb-
 ōċtaīde ar ōpōīceaċ.
- 95 ċāimīʒ mac do ḥīʒ Sacran ann i n-aoinḥeaċt le
 Luʒaīr lāʒa, ašur mac do ḥīʒ Breatain i n-aoinḥeaċt
 le Luʒaīr Mac Con. Bēinne Bpōt ab ainm do mac
 ḥīoʒ Breatain. Do cuīpeaċ an mōr-ḥluag pē lām
 Luʒaīr Mic Con.
- 100 Bī an tḥluag ʒo lēīr, nāċ mōr, ċpuinniʒte ar bḥuaċ
 na pāraīʒe i nAlbain, ašur an ċaċlaċ mōr loingear
 ašur bāċ ašur cupaċ annrūro ar uirge, ollam ċun
 na rliġt ċaċaīrt. anall ʒo nēīpinn, pāp a ḥaīb pīor pāil
 nā ḥūn aʒ Eōʒan Mōr nā aʒ Arī mac Cuīnn ar caċ a bī
 105 ċuċa. An pāro a bī an mōr-ḥluag aʒ ċnuapaċ ar an
 ōtaċ Albanaċ de'n uirge, ašur an ċaċlaċ loingear
 aʒ ċpuinniugħaċ ar an uirge, nīor tuiʒ ēīpeannaīʒ na
 coḥarpanaċta, ar an ōtaċ ʒaēdealaċ de'n uirge,
 caċ ē an bḥīʒ nā caċ ē an bun a bī lēīr an mōr-obāīr.
- 110 l nōīaīr ōēīle do ċorpu iŷ coʒapnaċ ašur ḥāflaī ar
 ʒluairēaċt. ċuaīr ōaōīne anonn ō ēīpinn aʒ ceīrt-
 iūċān ašur aʒ ḥaḥpāīʒeaċān ašur nīor b'ḥaċa ʒo
 bḥuapaċar amāċ ʒo ḥaīb Luʒaīr Mac Con ašur Luʒaīr

Lága tál agus gur acu a bí an neart ríóis gan cruinn-
 iúte agus go rabhadar féin agus an neart ríóis gan as ¹¹⁵
 teacht go hÉirinn cun bhréad Éinn Adrao do díog-
 airt ar Eógan Mór agus ar Ailill Ólom agus ar
 Art mac Cuinn. Annrán ir ead táinig an ríeón
 i gceart inna hÉireannais a bí n-a gcomnuide inna
 críochais a bí ar aghaid na háite 'n-a ríab an móir- ¹²⁰
 fluas cruinnigte tál. Baitis cuir acu pé maoin
 a bí acu, com maic agus o'féadadair é, agus tugadair
 a n-aghaid riar, nó riar ó deir. Do leatadair
 an ríeón inr gac áit 'n-a dtáingadair. An muinir a
 o'fan toir pa baile comáineadair teachtairí amac as ¹²⁵
 triall ar luaidh Mac Con as déanam ríochána leir.
 Níor b'fada go ríab an ríeal ar fuir na hÉireann
 go léir go ríab an móir-fluas as teacht agus go ríab
 luaidh Mac Con 'n-a ríis ar an móir-fluas, agus go
 mbead ré i n'áiríois ar Éirinn láitneac bonn ! ¹³⁰

Com luac agus o'airis Art, an tÁirí, cad a bí
 cuise tórnais ré ar a neart féin do cruinnuigad
 agus ar o'ruirim riar. Fé mar a bí ré as o'ruirim
 riar cun na Sionainne bí a fluas as méaduigad. An
 muinir a teic ar an dtad toir de Cúis' Ulaó nuair ¹³⁵
 a fuaradair Mac Con as teacht, níor ríadadair go dtí
 go rabhadair ar fluas Airt. Táinig na céadta agus
 na mílte ó'n gcuir eile de Cúis' Ulaó agus ó Cúise
 Laihean agus Míde agus cuadair-ran, leir, fé láim
 Airt. Cuaid Airt agus an méir rin nirt tar Sionainn ¹⁴⁰
 riar. Góirteglí O'éir Connacht láitneac agus cuadair
 fé n-a láim. Bí móir-fluas maic láirir lionmar aise
 annran. Um an dtaca ran bí luaidh Mac Con agus
 an móir-fluas iafacta tagait anall go hÉirinn agus
 bí na daoine go léir as géillead dóib, 'ré rin an ¹⁴⁵
 méir díob ná ríab imigte as triall ar ríoisir an

Διπορίος. An méir a géill do mMac Con b'éigean
 doib éirge amac i n-aoinfeact leir i scoinnib an
 Διπορίος, i tpeo nár pásad ra baile ac dor ós asur
 150 mná asur rean-daoine.

Com luac asur a bí an mór-fluag tagaite. anall ó
 Albain go héirinn do rgar luğair lága leó asur
 tug re ağair ó dear cun na Mumán, é féin asur cual-
 act mair láirir verna Muimnis a bí 'n-a teannta
 155 tall i nAlbain asur verna nAlbanais a táinis anall.
 Táinis luğair lága asur an cualact ran go vti
 eatarlac. Comáin luğair teactairí ó'n áit rin ó
 dear ar fuio Corca Laoighe 'gá innrint go raib
 luğair Mac Con, ní Cínél luğair, tagaite go
 160 héirinn asur go raib mór-fluag líonmar, comactac
 aise, asur sur b'anoir an t-am acu go léir cun na
 hanrmaeta ran Eógan Móir do caiteam doib asur
 cun ráraim pásail ar ar vein Eógan v'éasóir
 asur v'ole orca ó'n lá a bpread cat Cinn Abrao
 165 orca.

Ní raib uata ac an focal. V'éirgeadar go léir,
 an uile duine acu a bí ábalta ar don puo i bpuim
 airm do láimreál, asur tánğadar pómpa go gleann
 eatarlaige. Cuir luğair lága i tpeo cun gluairte
 170 iad asur do pus ré leir riar ó tuaid iad i tpeo na
 háite 'n-ar tug ré luğair Mac Con asur an mór-fluag
 iardaeta do veit.

I gcaiteam na haimprie rin ní baogal go raib Eógan
 Mór 'n-a corlaó. Com luac asur v'airis ré go raib
 175 an mór-fluag iardaeta as teact do corruis ré ar
 a neart féin do cruinnuğad asur do cur le céile.
 Do cruinnis ré an méir a b. ueó verna fearaib a bí
 aise i gcat Cinn Abrao. Dubairt ré leó nár bpolair
 doib teact asur an cat do tpoio air, asur nuair

marbóctairde Mac Con an uair reo nár baogal sup 180
b'é Dordara geóbfairde marb i n-inead míc Con.

Tánsaodar so léir so bpuṣ Ríog, an uile duine acu
a bí ábalta ar arm do láimpeáil.

CAIBIDÍOL A DÓ DEAS.

CAT MĀIṢE MUCRAIME.

Tá macaire breáḡ leatán réir tíar i sContae na
ḡailme agus Maḡ Mucraime a tugtí an uair rin air.
An té fiublócaó ó cátair Áta Luain so Cátair na
ḡailme, anoir, do fiublócaó pé tré lár an macaire
rin. Tamall riar ó Át Luain, ar an macaire rin, 5
eaó atá an áit ar a dtugtar Eacóruim, an látair ar
ar troidead an cat fuilteac úo ioir flóigtió Ríog
Séamur agus flóigti an tríoimáó Uilliam. Agus ra
taob tíar tuair de'n macaire céadna atá an dá áit
ar a dtugtí Maḡ Tuiréad, an dá látair ar ar troidead 10
cátana móra, fuilteaca, uatbáraaca, raó ó miam,
ioir tuata Dé Danann agus fearaib bols, agus ariór
ioir nuada airgeadlám agus balor, an fomaraic.

Innrtear ra treana leabair caó 'n-a taob sup tugad
Maḡ Mucraime mar ainm ar an macaire rin. Tá 15
uaim ann agus Uaim Cpuacna a tugtí ar an uaim rin,
agus má'r fíor an reana rḡéal 'dob' i an uaim rin
'dopur iprinn' na héireann, agus irairti amac a cáinis
na trí uile móra úo, an Tillén Tréceann, agus na
héanlaite Cpuan, agus na Muca ḡeintleacá. Ainmíde 20

éigin uachtárac ab ead an Tíllén Tréceann, nó an
 t-Eíllén Tréceann, agus táinig ré amac a hUaimh
 Cruacna, agus do gluais ré ar fuaid na hÉireann
 as marbúgadh na nDaoine, agus bí Éire geall leir
 25 polam ó Daoine aise rár ar marbúigead é. I gCúis'
 Ulaó ir ead do marbúigead é. Bí ré as marbúgadh
 na nDaoine ar fuaid na cúise. Tug Amhairgein ašaid
 air or comair fear Ulaó. Do troid ré réin agus
 Amhairgein ar galaid doinfir agus do mairb Amhair-
 30 gein é. Ašair Conaill Cearnaig an tAmhairgein rin.

Éanlaite éigin cróna ab ead na hÉanlaite Cruan.
 Tángadair amac a hUaimh Cruacna agus gluaisreadair
 ar fuaid na hÉireann agus don ruo glar n-ar cuaid
 a n-anál air o'feóó ré, i tceóó go raib an tír go léir
 35 creáctta acu. O'eiug muintir Cúis' Ulaó agus cróm-
 adair ar na hÉanlaite do leanamaint agus do lámác
 le taiblid agus marbúigeadair iad go léir.

I n-aimeir m'eib agus Ailealla ir ead táinig na
 muc geintleáctta amac ar an uaim. An áit 'n-a
 40 riublaioir ní fárad fear ná ardar aniof tríd an
 tcalam ann go ceann reáct mbliadán 'n-a diaib ran.
 Do tugad ré noeara dá noeintí iad do comáireamh i
 n-áit ná fanaióir ran áit rin ac go n-imtigióir go háit
 éigin eile. Ac ba ró deacair iad do comáireamh.
 45 Nuair a thearad duine go mbíod an comáireamh
 deanta aise, agus an comáireamh cruinn aise, geóó-
 ad duine eile muc ra mbreir, nó muc i n-earnaím,
 ar an gcomáireamh ran. Annrán geóóad an trío-
 maó duine an dá comáireamh ran amúda, agus mar
 50 rin doib. Cuaid Meib agus Ailill amac lá, 'n-a
 gcarbadaid, cun na muc do comáireamh. Do comáir-
 im Meib iad. Do léim muc doib tcearna an carbad
 'n-a raib Meib. "Muc ra mbreir! Muc ra

mbreir!" aṛra c̃ac̃. "ñi heaṭ!" aṛra m̃eib̃, aṣur
 le linn an f̃ocail a ṛaṭ̃ ṭi ṭo ṛuṣ ṛi aṛ c̃oir ṭeiriṭ̃ 55
 aṛ an muic. Ṭ'orṣail an c̃roiceann aṛ éaṭan na muice
 aṣur ṭ'im̃tiṣ an m̃uc aṛ an ṣc̃roiceann aṣur ṭo ṛáṣaṭ̃
 an c̃roiceann aṣur an c̃or ṭeiriṭ̃ i l̃aim̃ m̃eib̃. L̃ait̃-
 reac̃ bonn ñi ṛaib̃ muc le ṛeiriṣint ṛan áit̃, aṣur ñi
 ṛeacaṭar ó ṛin iad̃. Maṛ ṣeall aṛ an ṣcom̃áiream̃ 60
 ṛan na muc iṛ eaṭ̃ ṭo ṭuṣaṭ̃ Maṣ Mucraime aṛ an
 maṭaṛie ṛin.

Aṛ Maṣ Mucraime iṛ eaṭ̃ ṭo c̃eap an ṭáiriṭ̃,
 Aṛt mac Cuinn, aṣur Eóṣan M̃or̃ a neaṛt ṭo c̃ruinn-
 iuṣaṭ̃ aṣur caṭ̃ ṭo ṭab̃aṛit̃ ṭo luṣaṭ̃ Mac Con 65
 aṣur ṭá ṛl̃óig̃tib̃ iaraṭ̃ta. Ṭi luṣaṭ̃ um an ṭac̃a
 ṛan ṭaṛéir na h̃eiriann ṣo léir̃, l̃aṛṭoir̃ aṣur l̃aṛṭuaṭ̃,
 ṭo c̃reacaṭ̃ aṣur ṭo ṛṣṛior̃, aṣur ṭuṣ ṛé aṣaṭ̃ aṛ
 m̃aṣ Mucraime c̃un an c̃aṭa ṭo ṭab̃aṛit̃. Ñi m̃or̃-
 ṛluas̃ a ṭi aig̃e ac̃ ṭrĩ m̃or̃-ṛluas̃, aṣur iad̃ 'n-a ṭc̃rĩ 70
 buir̃onib̃ aig̃e. Ṭi ṛé ṛéin aṣur a oir̃e, .i. luṣaṭ̃
 l̃aṣa, aṣur Ṭéinne Ṭriot mac ṛioṣ Ṭreatain, or̃ cionn
 na ṭc̃rĩ mbuir̃dean ṛan. Ṭi m̃or̃an ṭerna Ṣaeṭealaib̃
 a ṭi ṣlac̃aṭ̃e iṛteac̃ 'n-a ṛluas̃ aig̃e an ṛaṭ̃ a ṭi ṛé
 aṣ c̃reacaṭ̃ na ṭiṛe, ac̃ iṛ ṭá n-aṛm̃ṭeṭ̃in a ṣlac̃ ṛé 75
 iad̃. Ṭi ead̃al aṛi, ṭá Ṭriṣ̃ ṛin, ṣo n-im̃ṭeṭ̃c̃aṭ̃oir̃ uair̃
 nuair̃ a beaṭ̃ an caṭ̃ aṛ ṛiub̃al, ñó ṣo n-iomp̃ócaṭ̃oir̃
 anonn aṛ ṭaṭ̃ an áiriṭ̃ioṣ. i ṭc̃rĩeṭ̃ ñá ṛeáṭ̃aṭ̃oir̃
 don ṭaṭ̃ acu ṛan ṭo ṭéanam̃ ṭo m̃eaṛṣ ṛé na Ṣaeṭil
 aṣur na h̃Albanais̃ aṛ a c̃éile i ṭc̃rĩeṭ̃ ṣo ṛaib̃ ṣac̃ 80
 Ṣaeṭeal ioir̃ ṭá Albanac̃, aṣur c̃eang̃ail ṛé an
 Ṣaeṭeal de ṭuine ṭerna h̃Albanac̃aib̃, aṣur c̃uir̃ ṛé,
 aṛ an ṣc̃um̃a ṣc̃eáṭ̃ona, Ṣaeṭeal ioir̃ ṣac̃ ṭá Ṭreac̃nac̃.
 Ṭ'ur̃a ṭóib̃, anhr̃an, an ṛóṭ̃ ṭo ṛeap̃am̃ aṣur ṭriot̃
 'ñá don iariṛac̃t̃ a ṭéanam̃ aṛ ṭeir̃eac̃. Nuair̃ a ṭi an 85
 m̃eiriṭ̃ ṛin ṭéañta ṭi an ṭá ior̃na aṛ aṣaṭ̃ a c̃éile aṣur

iad ollamh, agus na rígte ar zác taobh as feiteamh go dtiocfaid an focal ó'n áiríonís agus ó Mac Con.

- An oirdce-noim ré rár a dtáinig lá an cáta d'ein
 90 Luğaid Mac Con beairt garta. D'ein ré, ioir a flóigte
 féin agus ríogíte fear Éireann, díograíca fada leat-
 ana ra talamh agus iad comh doimínn a'r go bfeadófa
 fear luíge ionnta ar a éiríobhais agus ar a glúinib,
 nó rínead ionnta ar a fuaímhnear. Cuir ré cuir maic
 95 dá fluaí ríor inrna díograícaí rín. D'óiríuig ré
 zác rleas dá maib i lámhaib na bfeair ran do bpiread
 as an mbulz i dtreó náir deacair úráio a déanamh,
 tíor ra vís, de'n leat ar a maib an rínn. Annran,
 nuair a bí na ríir 'n-a luíge inrna díograícaí rín do
 100 cuir ré cliaíca or a zcionn agus fear zlar anuar
 ar na cliaícaib i dtreó náir d'óic le duine go maib vís
 ná duine fé'n bfeair zlar ran áit. Ar ašaid na
 háite n-a maib plúr fear Éireann le teact cun an
 cáta ir ead do d'ein Mac Con na díograíca ran, agus
 105 do mún ré go maic dorna fearaib 'a cuaid ríor inrna
 díograícaib, cad a bí le déanamh acu.

- Nuair a bí an dá iordna as teact cun a céile, díreac
 rar ar tóiríuig an cat, do connaic Luğaid Mac Con
 Eógan Mór mac Ailealla ar a ašaid anonn. Do
 110 labair ré leir:—

“An comrac deire úo a d'fózrair-re oim-ra, a
 Eógan,” ar reirean, “i zcat éinn ábhaí, ffeas-
 rócaí anoir é.”

- Do rtaí an dá fluaí nuair ariugeadair an focal.
 115 “Ní mar a céile an cáir eadraínn anoir agus an
 uair rín, a rí,” arra Eógan. “Ir ašat-ra bí an
 éasóir an uair rín, ir ar mo taobh-ra atá an éasóir
 anoir. Cuirir-re cat oim-ra zán cúir i zCeann
 ábhaí. Tá cúir do d'óicín fagáil ašat cun an

catá ro, bíod' sup' b'ole an gníom' atá déanta astat 120
ar Éirinn, plóigíte iapaicta tabairt cuígainn irtead
a sur éire do creadad' a sur do rghior mar atá déanta
a stat. An éasóir a deinear-ra oir fé n'eadar é.
Dá b'íis rin ní déanfar-ra com'pac deire leat inoiu."

"Seallaim an méirí reo duit, a ní," arfa Mac Con. 125
"Má deineann tú com'pac deire liom-ra inoiu ní le
d'íut, tar mo ceann, a beir an com'pac astat 'á déanam.
A sur deirim ní eile leat. B'feair liom tuirim ra
com'pac leat-ra a sur coin fear éireann dom' ite
'ná a tuillead' dem' faogal do cáiteam i n'óitais 130
iapaicta, i b'far ó Éirinn!"

"Ní déanfar-ra don com'pac deire leat inoiu, a
ní," arfa Eógan.

Do gluaif an dá fluaig cun a céile, a sur t'ornuig an
bualad' a sur an lérad' a sur an t-éirleac. Dá 135
seair sup' éirig r'gamal ceóig ruar or cionn na b'feair
ar stat taob', an cáile 'á baint d'erna r'giatad' le déine
a sur le t'ruime na mbuillí a sur an stat a stat réirdead
na cáile rin ruar ra r'péir a sur 'á r'guadad' lé. Na
r'giatad' a sur na bocóirí a stat r'feadair na mbuillí, go 140
háir a sur go ceólmair. Na faobair a stat r'feadair
a sur a stat d'iorcán nuair a r'leamnuigead' faobair i
gcoinnib' faobair nó r'linn i gcoinnib' r'linne r'leighe.
An foctam, mar a bead a stat r'aidnib' a stat tuarstaint ar
inneónad' le hoirdad' a sur le carúrad', nuair a 145
bualad' na r'giatad' a sur na bocóirí i gcoinnib' a céile
le neair a sur le r'uinneam. Rir láirde a stat r'úrstat
a céile, a sur a stat d'panntuigad' cun a céile, a sur
annran a stat b'úitig cun a céile a sur a stat eadstaint
a sur a stat r'píoiúcan ar a céile nuair a seiróir goin báir. 150

Bí luigad' l'aga ann, ar taob' luigad' m'ic Con, a sur
b'fuirte é d'aitint. Bí catbair ciorac ar a ceann

aġur lūiṛeac iarpainn uime aġur claiṛeam mōi 'n-a
 lāim aġur ṡac feari oḏ oṭaṡaḏ of a cōmaiṛi oḏ cāiteaḏ
 155 buille beaṡ o'e'n claiṛeam ran i leiṭ taoiḏ é, 'maṛiḏ,
 cōm maṛiḏ aġur maṛiḏōcāḏ cleiṭ-aipin fpancaḏ.

Bī Eōṡan Mōi mac Ailealla aṛi an oṭaḏ eile aġur
 an t-ēiṛleac cēaṭna, nō ṡeall leiṛ, aiṡe 'ā oēanāṁ
 aṛi na hāibanaḏaiḏ aġur aṛi an muintiri a bī leiḏ. Bī
 160 an catḏaṛi cioraḏ aṛi a cēann aġur an lūiṛeac uime
 aġur an claiṛeam 'n-a lāim aiṡe aġur ṡac feari a
 taṡaḏ 'n-a cōinnib aṡ tuitim. Oḏ tuṡaḏ fē nḏeapa
 nāri tuṡ luṡaiḏ lāṡa aġur Eōṡan Mōi aṡaiḏ aṛi a
 cēile i n-aonḏoṛi ra cat. Oein ṡac feari acu ēiṛ-
 165 leac uatḏāpaḏ aṛi an muintiri a bī aṛi a aṡaiḏ fēin amaḏ.
 Nioṛi oein luṡaiḏ lāṡa, aṁtāc, aon iarpācṭ aṛi
 tēacṭ cun na hāite 'n-a ṛaiḏ Eōṡan Mōi aṡ oēanāṁ
 an ēiṛliṡ aġur nī luṡa 'nā maṛi a oein Eōṡan Mōi
 aon iarpācṭ aṛi oḏul cun na hāite 'n-a ṛaiḏ luṡaiḏ
 170 lāṡa. Nioṛi taitn ran le luṡaiḏ Mac Con.

CAIBIṬIOL A TRÍ OÉAṡ.

OEARṡ-RUAṬAR.

Bī an cat aṛi ṛiubal ṡo ḏian aġur ṡo flocḏaṛi aġur
 ṡo fearaṁāc. ṡac taḏḏ aṡ fearaṁ an fōiḏ ṡan
 ṛtaonaḏ. fē oeiṛeacḏ toṛnuis an tṛluāṡ iarpācṭa
 aṛi tairpaṅṡ ṛiaṛ. fē maṛi a tairpaṅṡeacḏaṛi-ran ṛiaṛ
 5 oḏ toṛnuis ṛiṛ oeiṛeann aṛi oṛiṭ amaḏ. Mā ba o'aon
 ṡnō a bī na hallmaṛaiṡ aṡ tairpaṅṡ ṛiaṛ aġur aṡ oḏul

beagán i n-*noiaib* a *gcuil* *deinead* ar an *o'don* *gnó* *go*
maic. *Ní* *aitneod* *ad* *doinne* *oirta* *ná* *sur* *b'é* *neart*
asur *tréine* *asur* *comhac* *cuthaig* *asur* *epódact* *na*
bpeari a *bí* 'n-a *gcoinnib* a *bí* 'gá *mbpút* *riari*. *Bíod* ar 10
as *o'ruioim* *riari* *asur* *fir* *éireann* *as* *bpút* *oirta* *go*
o'ci *go* *raib* *fir* *éireann* 'n-a *fearam* *ar* *na* *cliaac-*
aib. *Annr* an *do* *féio* *lugaib* *Mac* *Con* *ad* *aric*. *Com*
luat *asur* *do* *féioe* *ad* *an* *ad* *aric* *do* *tornuig* *na* *fir*
a *bí* *inr* *na* *oiosraac* *aib* *ar* *feari* *aib* *éireann* *do* *fad*, 15
uata *ruar*, *trér* *na* *cliaac* *aib*, *leir* *na* *pleag* *naib* *gearra*.
Níor *cuis* *fir* *éireann* *ca* *a* *bí* *ar* *riubal* *go* *o'ci* *go*
rabad *ar* *tar* *éir* *tul* *tar* *na* *cliaac* *aib*. *Annr* an *do*
féioe *ad* *an* *ad* *aric* *oá* *uair* *ar* a *céile* *go* *meari*. *Le*
n-a *linn* *rin* *do* *caite* *ad* i *n-dir* *de* *na* *cliaac* *ad* *asur* *do* 20
leim *na* *fir* a *bí* *púta* *anior* *ar* *na* *oiosraac* *aib* *asur*
cpomad *ar* *feari* *aib*. *éireann* *do* *bual* *ad* *o'n* *o'caob*
tiari. *Nuair* a *fuair* *fir* *éireann* *go* *rabad* *ar* *ioir* *oá*
nám *ar* *cpomad* *ar* *o'ruioim* i *leit* *taoib* a *o'iarraib*
tul *ar* *an* *bpuic*. *O* *beir* *as* *o'ruioim* *níor* *b'fada* 25
go *rabad* *ar* *as* *riubal* *go* *gearra*. *Da* *gearra* *go* *raib* *an*
riubal 'n-a *fo* *dar*. *Ar* *ran* *ba* *gearra* *go* *raib* *gac*
doinne *as* *rit* *ar* a *o'iceall* *amac* *ar* *an* *ngreim* 'n-a
rabad *ar* *ioir* *an* *oá* *nám* *ar*. *Do* *gearraig* *ar* *an* *rit*
go *o'ci* *go* *raib* *fé* 'n-a *teice* *ad* *dearg*. *O'fairs* *an* 30
nám *ar* 'n-a *noiaib* *asur* *ar* *gac* *taob* *o'io*. *Bí*
lugaib *laga* *asur* *Mac* *Con* *asur* *deinne* *bpuic* 'n-a
noiaib *as* *bpuic* *oirta* *asur* 'a *leaga* *ad*. *Bí* *eogan* *mór*
asur *aric* *mac* *Cuinn* *asur* *Corb* *Caet* *mac* *Ailealla* a
o'iarraib *cor* *do* *cup* *leir* *an* *rit* *asur* *é* *as* *teip* *oirta*. 35
Sa *bpuic* *asur* *ra* *marb* *uga* *ad* *o'ioib* *éainig* *deinne* *bpuic*
cun *na* *náite* 'n-a *raib* *eogan* *mór* *asur* *é* *as* *tul* i
noiaib a *cúil* *ra* *teice* *ad*, a *o'iarraib* a *cup* *féacaint*
ar *na* *feari* *aib* a *bí* 'n-a *timceall* *rcad* *asur* *iompáil*

- 40 ar an n-ámar. Níor tug ré fé n-eara Béinne Driot
 as teacót 'n-a gaoir. Do dhúio Béinne cuise agus
 nuair a bhí ré ácamair a dhóitín do comáin ré rleasg tré
 n-a éilab. Do tuit Eógan. Nuair a connaic fíh
 éireann Eógan ar lár cáilleadair a míneac ar fáil.
 45 Do éirí Béinne Driot or cionn cuirp Eógain agus
 bhí ré as baint an éinn de le n-a éilab. Connac
 Luğaid Lága an obair a bhí as Béinne 'á déanamh.
 Táinig, mar a deir an reana-leabhar, "eile conbailbe"
 do nuair a connaic ré an cor a bhí as an bpeir iaracá
 50 'á tabairt ar mac a deirbhíochair féin, ar Eógan mac
 Ailealla. Dhúio re anonn éun na háite. Do buail
 Béinne Driot an buille deirneac ar míneál
 Eógain agus do tuit ceann Eógain ar an tcalamh.
 Ac d'íreac le linn an buille deirneannaig fíh a bualaí
 55 do Béinne, do buail Luğaid Lága buille anuair i mbaic
 an míneál ar Béinne féin, i dtreó, nuair a tuit ceann
 Eógain ar an tcalamh, gur tuit ceann Béinne anuair
 ar uict Eógain. Le linn an buille do bualaí do
 duhairt Luğaid Lága an focal ro:—

60 "Íreabéim denur Béinne.
 Ardbéim denur Béinne."

'Sé fíh le fáil, béim íreal ír ead atá as Béinne
 'á bualaí, ac béim áir atá dá bualaí ar Béinne
 féin.

65 "Doctar mo reót ar a móct
 béimenn denur Béinne Driot,"

arra Luğaid Lága nuair a connaic ré an gníomh a bhí
 as Béinne 'á déanamh. "D'áiríis mo éiríde le neart
 feirge," a deirfáirde anoir "nuair a connac na builli

70 a bhí as Béinne Driot 'á bualaí."

Táinig Luğaid Mac Con ar an bfoí d'íreac le linn
 an éinn a tuitim de Béinne Driot.

“Olc an imirc roċraide rin, a luġar! ” ar reirean.

“Iř cuma ċuit-re rin,” arpa luġar lāġa.

“Taċarpar-ra ceann rīoġ Ċireann ċuit-anoir mar 75
oīoluġeaċt a ceann Ċeinne ċmūt.

Ċi Ċirt mac Cuinn i n-āit eile āsur an teiċeaċ ar
riubal ann āsur an tĊirtorī a o’iarparāċ a ċur fēāċ-
aint ar na fēararāċ iompāil āsur an cat oō fēararā. 80
Ċuġ luġar lāġa āġar ar an āit. Ċuġ re āġar ar 80
an āirtorīġ. Nīor ċomparāċa ē. Oō ċuit an tĊirtorī.
Ċain luġar lāġa a ceann oē. Ċuġ rē an ceann āġ
tīall ar luġar Mac Con.

“Seo, a oālta,” ar reirean. “Mā b’olc an imirc
roċraide ē riūō nī holc an imirc roċraide ē reo. 85
Sin āġat ceann āirtorīoġ i n-ineāċ cinn Ċeinne ċmūt,
Tā an ceann iř fēarar oē’n oā ceann āġat anoir. āsur
fēāċ, a oālta. Mā ċaineap-ra ceann āirtorīoġ o’Ċirt
māc Cuinn tā ceann āirtorīoġ ċurċa ruar āġam or
cionn oā ġualann luġar mīc Con.” 90

“Tā, a oīoe,” arpa luġar Mac Con, “āsur iř linn
an lā oē ċarri oō ġnīm.”

Turplāċ Ċirt, i ġĊrīċ Ōġ mĊetpa an ainm atā ō
řin i leit ar an āit ’n-ar ċain luġar lāġa a ceann
o’Ċirt māc Cuinn an lā řan. Oō lean teiċeaċ āsur 95
ar fēar Ċireann ġo oċ ġur řmōireāċ āt Ċlāt i ġĊrīċ
Ōġ mĊetpa.

Ċi mōr-řeireap mac āġ āilul Ōlom. Oō ċuit-
eāċar ġo lēir řa cat řan. Tā a n-oċarluġe, ’rē řin
na huāġna i n-ar-ċuireāċ iāċ, i n-āice an āċa ar an ioo
oċaōċ ċuāċ.

Seaclainn do cupi cun báir cun na háirtoirí-
eaceta do cupi i n-áiríšte, ná do címeaio i n-áiríšte,
dó féin; nó an comáct a tug le cuirgint do Con- 30
cubair náir gábadh dó feargúr do cupi cun báir ar an
adubair gcéadna. Comáct ad ead i a bí i n-áigne
poibilibde na nšaebeal i n-éirinn. B'fin i an
comáct a cupi féacaint ar šaebealaid éiréann, an
faro a bí éiré fúta féin, géillead do dligtib dšur 35
beir umal dóib, le n-a dooil féin, šan cabair šan
conšnam ó don ruo i bšurim executive. Com luac
dšur deintí dšur do glactí dligte i n-éirinn bí na
dligte i bšurim. Ar ran amac an té fárbóad na
dligte rin bí dooc-ainm air. Ní raib mear dš doinne 40
air ná iontaoib dš doinne ar.

Do tug Mac Con šur móroe an mear a bead air é,
dšur šur móroe an iontaoib a bead ar é, dá došad
ré an Cormac óš ar oileamaint cuige féin. Dá bšir
rin do dš. Bí gábadh aige an uair rin le mear na 45
noaoime tuilleam dó féin, dšur le n-a n-iontaoib a
tuilleam dó féin, mar anflait ad ead é dšur bí 'fior
aige šo maic šur b'ana-beacair d'anflait beir buan
i n-áirtoirígeact na n-éiréann. Tug ré i n-áigne šur
dóicigíroe dó beir buan mac an fíor-flata beir ar 50
oileamaint aige i dTeamraig. Dšur tug ré, leir,
dá došad ré don ancor do mac an fíor-flata náir
b'fada šo mbead deiréad le n-a féin féin i
dTeamraig.

Do glac ré cuige, ar oileamaint, Cormac mac Airt, 55
mac an fíor-flata, dšur tug ré aige dó. Do taitn
ran maic šo leor leir an bpoibilibdeact, dšur do lean
Luğair Mac Con ran áirtoirígeact ar fead feact
mbliadán, nó, mar adair tuillead, ar fead deic
mbliadna fício.

Táir éir cafa Mucraime b'éigean o'ailill ólom
cúram riúge na Mumán do glacaó air féin ariú mar
bí a clann-mac go léir marbó agus ní raibó doinne eile
cun an cúraim rin do glacaó.

65 Mearam zup ag an muintir aóeir go raibó luğaid
mac Con i n'áiríorúg ar feaó feaó mbliadóan atá an
ceart. Cífeair ar bail cao é an cúir go mearam rin.

Cuaidó gac aon ruo cun cinn maic go leóir i gcaiteam
na feaó mbliadóan, i uorac na haimríre pé'ri domán
70 é. Ac bí iontaoib ana-móir ag muintir na héireann i
gcomnuide ar an bfiór-flait, agus bí a comérom ran
de óroó-iontaoib acu ar an anflait. Óar leó, dá
mba fiór-flait a beaó 'n-a riúg orca beaó an raó ar
gac aon ruo acu; beaó pláinte maic ag daoine agus
75 ag beiríobúg: o'fárfad aróar agus féar go plúir-
feac agus go raibóir: beaó "iarú i linnuib," agus
"uain ag caoirib," agus "torad ar éannuib." Dá
mba anflait a beaó 'n-a riúg or a gcionn beaó a mal-
airt rin ar fao de rgeal acu. Beaó mí-áó agus mí-
80 raó ar gac aon ruo. Ní fárfad féar ná aróar trío
an ualam. Ní beaó samna ag buaib, ná uain ag
caoirib, ná iarú i linnuib, ná ubla ar éannuib. Beaó
breóiteaótaí ar na daoine, agus earba pláinte, agus
coimeargar eatarca, agus óroó-comarpanaó ag
85 earcairóear, agus an uile fágar tré céile.

San amhar, nuair a beaó 'fiór acu an anflait a
beir or a gcionn beirí ag faire ar gac aon óroó-ní
a tuirfead amac oóib agus ag cup an milleáin ar
an anflait, agus na neite foğanta do tuirfead amac
90 oóib ní éimeófaioir i hne orca. Nuair a bí Mac
Con tamall ran áiríorúgeaó bí cuo maic óerna oó-
aruib acu le cup i leit a anflaitéara agus ní baógal
ná zup cuiréadair 'n-a leit iao ó érioide.

Bí an mí-fáram a5 fár 'n-a n-aighe 'n-a coinnib
 ar feadh ré mbliadan. Annpán do tuit ruo 95
 amac. Bí páirc breá5 glar ar a5aid 5rianáin na
 ríogha amac, i n-aice rí5teaglaig na Teampac. Ba
 leir an ríogain an páirc. "5lairín na ríogha," ré
 rin, páircin glar na ríogha a tugtar ra treana-
 leabhar ar an bpáirc. Táinig caoiré éigin ó'n 5com-
 ioc arpanaéit irteac ra páirc a5ur do lomadar an páirc.
 Cad a bí le déanam? Níor b'foláir díol ar an n-
 áirte. Do tugad an cáir or comair an Áirdríog, or
 comair Luğaid Míc Con. Bí an cáir dá pléir. Bí
 an leab, Cormac mac Airt, 'n-a luige ar tuis, i 105
 n-aice an Áirdríog, a5ur é a5 éirteacéit leir an bpléir.
 Nuair a bí an breit a5 an Áirdríog 'a tabairt dubairt
 ré, "Tugtar na caoiré mar díolui5eacéit ar ar
 iteadar."

"Ac, a Áirdrí," arpa'n leab, "ná deintear ran." 110
 "A5ur cad ir ceart a déanam, a mic?" arpa
 Luğaid, a5 cur 5áire ar.

"Do bearradar na caoiré an 5lairín," arpa'n
 leab. "Bearrtar na caoiré a5ur tugtar an olann
 mar díolui5eacéit. Fárfaid an olann a5ur ar na 115
 caoirib, a5ur fárfaid an féar a5ur ar an n5lairín.
 Tugtar lomra na 5caoiréac mar díolui5eacéit i lomra
 na páirce."

"Fíor-breit! Fíor-breit!" arpa cad.

"Sin i an fíor-breit a5ur ir é mac na fíor-flaéa do 120
 tuis an breit," ar ríad 5o léir. Le n-a linn rin do
 tuit leat an tige, an leat i n-ar tugad an 5ú-breit.
 Dubairt 5ac doinne 5ur mar 5eall ar an mbreit
 éa5córta a tugad do tuit an tíg. Ar ran amac ní
 raib rí ná raé ar éirinn ná ar an Áirdríog. Seo mar 125
 a deir an reana-leabhar é; "Bliadan do Mác Con,

"n-a d'iaid ran, i n'ise i o'ceamraig asur i scaiteam
na bliadna ran nior tainis fear tre talam na duill-
eabhar ar eannaid na sradinne i n-arbhar." O'iompuig
130 aighe na n'aoine i scoinnid Luğaid Mic Con com mór
ran so mb'eigean do. imteact ar an aird'igeadt.
"Do d'ibir firi eireann ar an n'ise é," adair an reana-
leabhar.

O'imtis ré riad cun a t're féin asur a cuilact féin
135 le n-a coir. Do cuabair riad so b'ruig Rios as triall
ar Ailill Ólom.

Da mbead ré deic mbliadna ficio i o'ceamraig
tar eir cafa Mucraime ní bead Ailill Ólom beo iar
poimir an uair rin. Ac do bi.

CAIBIDIL A CUIG DEAS.

ÓIOGALTAS.

Nuair a bi Mac Con as imteact ó ceamraig do
labair ré le Luğaid Lága. "Tar-ra liom-ra riad
so b'ruig Rios a oide," ar reirean, "as triall ar
Ailill Ólom asur ar mo máctair. Do leanair d'ir
5 riad dom. Ná treis anoir me." "Ní maðar-ra
leat, a dalt," arfa Luğaid Lága leir. "Ir me do
máirb Ait mac Cuinn. Tabarra do me féin anoir do
Corrac mac Ait i n'ioluigeadt ran éascóir a deinear
air nuair a márbuigear a ctair. Mar geall oir-ra
10 ir ead deinear an fiongal ar mo b'riactair. Ní maðar
riad anoir cun na háite 'n-ar deinear an fiongal ran."

D'éigean do m'ac Con beit rárta. D'fás ré rlan
 as lugaib lása. D'fás ré rlan as Cormac. Do
 ear ré trí huairé ear n-air cun go bfeicfeadh ré
 Cormac ariur agus go labarraadh ré ariur leir, bí a leit- 15
 éirí rín d'uaignear air nuair a bí ré as imteacht. Fé
 deirneadh d'imtigh ré. Siar go bpuig Ríog a tug ré
 aghaid. Bí 'fíor aise dílill a beit go fann i n-aoir.
 Ceap ré go ndéanfaid ré ríotcáin leir agus go
 mb'féidir gur ríó mair le hídill é beit aise marí cong- 20
 nam cun nígheacta na Mumhan do bainirtíge. Cuig ré
 i n'aigne, leir, san amhar, dá bfaidh dílill báir go
 mbeadh ré féin 'n-a níg ar an Mumhan 'n-a díad.
 D'féadfaid ré féin agus Saob an beirt ran do cup
 cun cinn má féadfaid don beirt é.

25

Táinig ré go bpuig Ríog. Cuir Saob na mílte
 fáilte roimhir. Cuir dílill na mílte fáilte roimhir.
 Bí 'fíor as Saob agus as dílill cad a bí tuicite amac
 i oTeamhaig.

"Ó, a mhic mo éiríde," arsa dílill, "táim ana- 30
 buidead díot marí geall ar teacht. Ir mair agus ir
 dian-mair a deirir é, teacht cuigam i ndeirneadh mo
 faogail. Táim annro san mac san ua, go críonna
 agus go las agus go huaigneac, ac anoir, ó táinir-re
 cuigam ní beirí an t-uaignear orm a tuilleadh. Beirí 35
 turá id' m'ac aigam i n-ineadh mo mhóirfeirir a tuic i
 Maig Mucraime! Ear cuigam a mhic agus tabair do
 póg dom agus bíod don m'ac amáin aigam fearda
 i n-ineadh mo mhóirfeirir."

Do rít Saob agus cuir rí an dá láim timcheall ar 40
 lugaib agus éiríom rí ar é pógadh agus ar a d'innirint
 cad é an t-ácar a bí uirtí é beit ra baile aici féin fé
 deirneadh. An faid a bí rí 'gá deochadh agus d' pógadh
 ar an gcuma ran tug rí cogair do.—

45 “Fán uaid̃ amac̃,” ar riri. “Ná heirt̃ n-a góire !
Tá d’uoc̃-ní éigin ar aighe aige duit. Fán uaid̃ amac̃ !
Ní haon iontaoib̃ é.”

Níor̃ cuir̃ ré don truiñ ra cógar̃. D’im̃t̃is ré anonn
aḡur̃ cuir̃ ré a d̃á l̃áim̃ tim̃ceall ar m̃uineál Ailealla.
50 Tug̃ Ailil̃ p̃óg̃ d̃ó aḡur̃ annran d’f̃air̃s ré cuige ir̃teac̃
é i d̃treõ go r̃aid̃ an d̃á leaca buailte le n-a céile.
Bí r̃toḡfiacal aḡ Ailil̃ aḡur̃ bí ñim̃ ana m̃ar̃b̃uig̃-
teac̃ innti. Nuair̃ a bí leaca m̃hic Con buailte ruar̃
le n-a leacaiñ féin aige níor̃ d̃eiñ ré ac̃ an f̃iacal ñime
55 d̃o noct̃aḡ aḡur̃ i f̃áḡ go bun i leacaiñ m̃hic Con.
Cuaid̃ an ñim̃ ir̃teac̃ go d̃ainḡean. D̃o r̃it̃ Mac Con
leir̃ féin amac̃ ar an d̃t̃ig̃.

“Sead̃ !” ar̃ra Ailil̃. “Tá an d̃ioḡalt̃ar̃ d̃éanta !
Leaḡf̃air̃d̃ an leat̃-ceann anoir̃ de mac̃ na con. Ir̃ é
60 d̃aiñ an ceann de m’r̃í-mac̃ féin, Eóḡan M̃ór. Ní r̃aid̃
beirt̃ i n-éir̃inn r̃iam̃ ba m̃ó cion ar a céile ’ná Eóḡan
aḡur̃ Luḡair̃d̃ Mac Con. An t̃reḡir̃ d̃ob’ uair̃le a
d̃ioḡ aḡ Eóḡan ir̃ d̃o m̃ac Con a t̃uḡaḡ ré i. D̃á
mbead̃ Mac Con i nḡuair̃ ñó i nḡéib̃inn ba d̃eas aḡ
65 Eóḡan a anam̃ féin reac̃ar a c̃om̃ḡalta, Luḡair̃d̃ Mac
Con, d̃o t̃ab̃air̃t̃ r̃aor̃ ar an nḡuair̃ ñó ar an nḡéib̃inn.
T̃áim̃is f̃er̃ f̃í eatar̃ta. D̃o m̃ill̃ ré a ḡcar̃ad̃ar. A
inḡean Eóḡab̃ail, an r̃áruḡaḡ a ḡeallair̃ dom̃ tá ré
d̃éanta aḡat̃ oim̃, d̃éanta ré mar̃ a ḡeallair̃ é, ná
70 bead̃ aḡam̃ cumar̃ ar aḡḡab̃ail um an d̃t̃aca n-a
mbeiteá r̃ḡar̃ta liom̃. T̃áim̃is ḡac̃ tuair̃ir̃s aḡtuair̃d̃
d̃’n mac̃air̃e. I n-aon l̃á d̃o leaḡaḡ iad̃. An t̃Eóḡan
ceannar̃ac̃, aḡur̃ Cian an mac̃ meanm̃nac̃, aḡur̃ Cor-
mac̃ r̃ab̃air̃neac̃ an c̃inn c̃air̃ c̃amar̃r̃aig̃, aḡur̃ ḡac̃
75 d̃uine d̃e’n c̃eat̃r̃ar̃ a bí i n-aice leó ; ḡur̃ f̃áḡaḡ
m’aonar̃ beõ ’n-a n-eḡr̃ba me. Tá Mac Con féin anoir̃
c̃om̃ t̃r̃éit̃ c̃om̃ mar̃b̃ leó. Tá d̃o r̃áruḡaḡ beac̃t̃uig̃te

ásgat feartha agus mire rígartha leat, agus me buaó-
artha bairgáite, ac me rárta im' aigne ó cá an díogál-
tar tagáite!"

80

Com luat agus bí luðair ar an otaob amuic de
dopur an nígteaglaig, bíod go raib teinneap 'n-a
leacain agus 'n-a ceann, do éruinnig ré an cualaót
fear a táinig le Ceannraig agus tug ré aghair ar
a tír féin. Bí feirceap mac Comáin i nígteaglaót 85
Ailealla. Do glaothair ilill ar feirceap.

"Féil, a feirceir," arsa ilill, "i ndiaid luðair
duit. I gcionn trí tráta leagfair leatceann luðair.
Do gluair feirceap 'n-a diaid. Do fhoir luðair
agus a cualaót a dtír féin. Táinig feirceap ruar leó. 90
Connaic luðair é rap a bfeacair doinne de'n cuir
eile é.

"Ó!" ar seirceap le n-a cualaót, "rin é feirceap
cugainn; ná leogair cugam é!"

Bí carraig mór cloice 'n-a fearam ran dit. Cuir 95
luðair a dhom leir an scarraig. Dein na fíri cró
'n-a timceall le n-a ríatáid. Cuir feirceap cloc
'n-a éran tabaill. Do éit ré an t-urcar. Táinig an
clóc de dhruim na bfeap agus do buail sí luðair ran
éadan. D'fheagair an carraig a bí le n-a cúl agus ioc
duit ré marb. Bí ríut agus ear i n-aice na háite.
Do ríut na fíri cun feirceir. Do ríut feirceap cun na
habann. Cuair ré tar an ear agus d'ímtig ré. Ar
ran a tugad an ainm, Ear feirceir, ar an ear ran.

Nuair a d'airig Saob go raib Mac Con marb agus 105
gur d'é urcar feirceir a mairb é duibair sí na focail—

"Mairg domra, mairg go dlúit,

Mar ruarad fear fí 'n-a éran iudair!

Ac an ní a mill mo éiríde go bun,

Urcar feirceir ar mac Con."

110

Nuair arius Ailill an rgeal céadna dubairt ré;—

“ 1r fada mire go fann,

O leasad mo clann ran ar.

Tá ašam ariur mo neart

115 Ó'n uréar ro éat an fáir.”

Táinig a neart ašur a mhirneac d'Ailill ariur ašur
šair ré riše Mumhan ar fead react mbliadan.

Bí Cormac mac Airt i n'áiríus ar é 1r i šcait-
eam na haimirpe céadna, ašur bí rač ašur réan ar
120 Éirinn ašur do tuis na daoine go léir šur b'é Cormac
a tuš an rač ašur an réan ran ar an dtír ašur ar na
daoine toirš šur b'fíor-flait é.

Do lean an rač ašur an réan go dtí šur éiríš ear-
adontar toirš Cormac ašur muintir Cúis' ulaó. Cuir
125 muintir Cúis' ulaó cošad ar Cormac ašur b'éigean
dó teicead a Teampaiš. Táinig ré adtuair go dtí
Ailill. Cuir muintir na Mumhan móir-fluaš le céile
ašur euadar leir ó tuair ašur do troidéad cat
šrionna. Do buadad ar na hUlaiš ra cat ran ašur
130 do tí 1r iur de ríošairó ulaó ann, na tiri feařšuir.
Annran do rocuigead Cormac go daingean i n-áirí-
rígéad na héireann.

D'fás eóšan móir mac 'n-a d'airó ra mhumain, mac
nár rušad go dtí tamall maič tar éir bair a atar.
135 fiača a tušad mar ainm ar an mac ran. Bí ceann
ana-móir, ana-leatan air ašur do tušad fiača Muill-
eatan air mar šeall air rin. Má bí ceann móir air
bí incinn móir irtiš ra ceann, ašur bí aighe móir ašur
intleact móir ašur tuiřšint móir irtiš ran incinn.
140 Tá a ainm i reancur na héireann ó rin i leit mar
šeall ar méir ašur ar feadar na dtreite rin ann. 1r
uair a ríolraiš an eóšanact.

D'fás Cian mac Ailealla mac 'n-a d'airó, leir,

asur Ṭaḥṣ ab ainm Ḑó, Ṭaḥṣ mac Céin. Ṭá ainm an
Ṭaḥṣ rin, leir, oirḑeiric so maiṭ i reanḑur asur i 145
rṣéalaiḑeacṭ na hÉireann. Ir uaiḥ rin a ríolḑaiṣ
an trliocṭ a bī inḑna epíḑaiḑ ar a ḑuṣṭar CianaḑṬa
Ḑreacṣ. ḑuaiḥ Ṭaḥṣ mac Céin ó ṭuaiḥ le Corḑmac
mac Airt, ḑun trḑḑa i n-aṣaiḥ na nḑlṭac, i ṣcaṭ
ḑrionna, asur ṭuṣ Corḑmac mar ṭuariṭal Ḑó an 150
ṭalam ar ar ṭuṣaḥ 'n-a ḑiaiḥ ran CianaḑṬa Ḑreacṣ,
ṭior i ṣConṭae na Míḑe.

Ḑ'fan rliocṭ ḑorḑaic Cair ra ṭir a ḑain leḑ féin, an
ṭir a bī mór-ṭimḑeall ar Ḑruṣ Ríḑ. Ḑál ṣCair a
ṭuṣaḥ 'n-a ḑiaiḥ ran ar an rliocṭ ran, nó Clann ḑair. 155

Ní hinnṣear, ra rṣéal, caḥ Ḑ'imṭiṣ ar an ḑfear
mbeacṣ a bī aṣ ḑéanam an ḑeóil ran iudar, nó an ḑfuil
ré ann fór. Ṭá Cnoc Áine ann fór. Asur ṭá an
lḑaiṣ ann fór, asur Ḑruṣ Ríḑ. Ac níor aipṣear-
a so ḑfeacaiḥ aoinne ó rin fear fí.

NOTES

LUGHAIÐH MAC CON

I.

AINE.

5. ó'n...iread, 'it is from those three.'
6. óál gc., óál is an old neuter, hence the eclipsis.
7. 1 mb. R. Δ bí rígteaglað Δ, here, as in the preceding sentence, the predicate is placed first and the main verb thrown into the rel. This is a common construction.
- 12-13. Mac . . . é. This use of ead in apposition to the predicate is very common in such sentences. cf. above l. 5. Δb = vob'. Cf. Δ bí = vo bí.
15. Tugaim-Δr, 'I name.'
23. Orðce šamna áirigte, 'one November Eve,' that is Hallow E'en, the night on which according to Irish folklore, the fairy host emerge from their underground palaces and roam the earth, doing good or evil to mortals, according to the treatment they have received from them. There are numerous references to this fateful date in Irish literature.
24. Δr maidoin amáiread Δ bí cugáinn, 'on the following morning.'
24. Δon éapall Δcu, 'any one of them.'
25. le raðáil, 'to be found.'
- 29-30. níor . . . Δcu, 'nothing happened to any of them,'
cað v'imetiz ort? 'what happened to you?'
33. Δon ceann ve, 'a single one of.'
33. vepra. A prep. ending in a vowel regularly prefixes r to the pl. of the article; this r, which is in origin the initial of the article, should, historically speaking, only remain after non-aspirating preps. It has spread by analogy.
35. ní bpuapað, note that in the forms puap, etc., the initial r is not aspirated after vo (Δ), and is eclipsed after ní. Cf. I. 71, etc.
41. cun . . . óéanañ, 'in order to keep watch.' vo (Δ) is understood before óéanañ.
42. ineav rince, 'a place to lie down in.'
44. Δð . . . vó 'while he was listening to the grazing.' Cf. I. 92-3.

- 47-8. $\acute{\alpha}\epsilon$. . . $\phi\log\alpha\theta$, 'but (it was just) as if the ground had swallowed them.'
51. $\acute{\alpha}\lambda$. . . $\rho\iota\upsilon\beta\alpha\iota\lambda$, 'whither they were being carried off.'
52. $\epsilon\omicron\theta\eta$ $\xi\lambda\alpha\eta$ $\rho\alpha\eta$, 'so completely.'
60. $\xi\omicron$. . . $\theta\epsilon$, 'that he wanted him for a very important matter.'
64. $\acute{\alpha}\xi\upsilon\rho$ $\eta\acute{\alpha}$. . . $\acute{\alpha}\epsilon\upsilon$, 'while not one of them would be meddled with.' Note use of the dependent neg. after $\acute{\alpha}\xi\upsilon\rho$ 'while.'
66. $\rho\alpha$ ($\rho\alpha\eta$) < $\iota\rho\alpha\eta$, 'in the.' The ρ is in origin the initial of the article. In O. Ir. it was preserved after certain prepositions. Cf. note on I. 33.
68. $\acute{\alpha}\xi$ $\rho\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\delta\acute{\alpha}\iota\eta\tau$ $\acute{\alpha}\rho$, 'looking at' ($\acute{\alpha}\xi$ ρ . 'examining').
70. $\acute{\alpha}\omicron\eta$ $\theta\acute{\alpha}\omicron\iota\eta\epsilon$, 'any people.'
73. Cf. I. 24.
74. $\rho\acute{\epsilon}$ $\mu\alpha\rho$, 'as'; 'according as.'
77. $\acute{\alpha}\xi\acute{\alpha}=\acute{\alpha}\xi$ $\acute{\alpha}$; the $\acute{\alpha}$ may be on the analogy of $\theta\acute{\alpha}$ (< $\theta\epsilon$ $\acute{\alpha}$, $\theta\omicron$ $\acute{\alpha}$).
78. $\xi\acute{\alpha}\epsilon$ $\eta\acute{\alpha}\iota\rho$ $\theta\acute{\alpha}$ $\rho\alpha\iota\theta$ $\rho\acute{\epsilon}$, 'on each occasion that he was': $\theta\acute{\alpha}=\theta\epsilon$, 'of'+ $\acute{\alpha}$, what, 'all that' (see Vocab.).
82. $\rho\omicron\iota\theta$ ϵ . $\acute{\alpha}\mu\acute{\alpha}\epsilon$, 'in front of E.' (preceding him).
- 82-3. $\acute{\alpha}\xi\upsilon\rho$. . . $\phi\epsilon\iota\eta\eta\tau$ 'playing the fairy music.' Cf. II. 97, etc.
90. $\tau\rho\acute{\epsilon}$ η - $\acute{\alpha}$. Note that certain preps. ending in a vowel regularly prefix η to the possessive $\acute{\alpha}$. Historically speaking this η should only follow those preps. which cause eclipsis, as ι , $\xi\omicron$, etc., but it has spread by analogy to others.
92. $\lambda\epsilon$. . . $\theta\acute{\omicron}$ 'just as he jumped up from his sleep.' Cf. I. 44.
93. $\beta\epsilon\iota\rho\iota\mu$ $\acute{\alpha}\rho$, 'I catch —'; 'take hold of —.'
97. $\epsilon\alpha\theta$. . . $\eta\theta$.? 'what is it that I shall pay for?'
105. $\lambda\epsilon$ η - $\acute{\alpha}$ $\lambda\iota\eta\eta$ $\rho\iota\eta$ 'with that.'
109. $\acute{\alpha}\epsilon$ $\mu\acute{\alpha}$ θ ., 'but all the same'; 'however.'
- III. $\epsilon\upsilon\alpha\iota\theta$. . . $\rho\upsilon\alpha\iota\theta\eta\eta\iota\rho$, 'everything settled down.'

II.

THE CLUMP OF YEW.

5. $\beta\iota$. . . $\rho\alpha\eta$, 'he was bestowing those.'
7. $\tau\acute{\alpha}$. . . $\theta\upsilon\lambda$ —, 'I might as well go —.'
12. $\xi\lambda\upsilon\alpha\iota\rho$ $\omicron\rho\tau$, 'go on.'
16. $\rho\iota\eta\eta$ $\acute{\alpha}\rho\alpha\omicron\eta$, 'both of us.'
- 17-18. $\tau\acute{\alpha}$. . . $\lambda\iota\omicron\mu$, 'I am delighted that you should be with me.'
27. $\tau\acute{\alpha}$ $\rho\acute{\iota}\iota\lambda$ $\acute{\alpha}\gamma\alpha\mu$, 'I hope.'
- 29-30. $\xi\omicron$. . . $\acute{\alpha}\iota\gamma\epsilon$, 'that I shall be deafened with him' (by him).
30. $\theta\acute{\alpha}\omicron\iota\eta\epsilon$ $\eta\acute{\alpha}\epsilon$ $\acute{\epsilon}$, 'others as well as he.'
- 33-34. $\rho\iota\eta$. . . $\acute{\epsilon}$, 'so much the better.'
36. $\eta\epsilon\acute{\omicron}\rho\rho\alpha\rho$. Fut. auton. of $\iota\eta\eta\rho\iota\mu$.

39. $\mu\alpha\iota\tau \dots \rho\alpha\beta\delta\alpha\iota\rho$, 'well said,' lit. 'that is the place you were in'; this phrase is used of a well-timed remark or action.
- 42-43. $\kappa\upsilon\sigma\sigma\alpha\rho \kappa\upsilon\kappa \beta\omicron\tau\alpha\iota\rho$ 'they set for. 1.'
45. $\rho\iota\alpha\rho \delta \tau\upsilon\alpha\iota\theta$, 'to the north-west' ($\delta \tau\upsilon\alpha\iota\theta$, 'northwards': δ stands here for O. Ir. *sa-*, *fa-*; later *bho-*, *bhu-*.)
- 45-46. $\alpha\gamma\upsilon\rho \dots \beta\rho\epsilon\acute{\alpha}\xi$, 'and looked as though it would continue fine': $\Delta \theta$. 'its appearance,' that is, the appearance that it would remain fine, the Δ being the proleptic pass. referring to the clause $\xi\omicron \dots \beta\rho\epsilon\acute{\alpha}\xi$.
- 53-4. $\alpha\gamma \dots \iota\upsilon\beta\alpha\iota\rho$, 'passing by the clump of yew.'
- 54-6. $\sigma\omicron \kappa\omicron\rho\eta\upsilon\iota\zeta \Delta\rho \xi\epsilon\iota\eta\eta\eta\tau$, 'began to sound.'
- 58-9. $\xi\alpha\eta \dots \sigma\iota\omicron\theta$, 'without speaking or making a stir.'
70. $\xi\iota. \rho\omicron\kappa\alpha\iota\rho \epsilon$, 'they held him gently.'
73. $\rho\omicron\kappa\alpha\iota\rho$, 'settled.'
- 80-1. $\eta\iota \dots \sigma\omicron\theta\eta\rho\alpha$, 'he will have to give the music to me.'
- 84-5. $\tau\upsilon\zeta\sigma\alpha\rho \dots \kappa\iota\omicron\zeta$, 'they faced back again to Bruree.'
- 85-6. $\kappa\upsilon\kappa \dots \epsilon\alpha\tau\alpha\rho\epsilon\delta\alpha$, 'to ask A. to decide the matter between them': the Δ is the proleptic pass. referring to the phrase $\Delta\eta \dots \epsilon\alpha\tau\alpha\rho\epsilon\delta\alpha$, cf. II. 45-46.
- 89-91. $\kappa\epsilon\alpha\rho \dots \rho\epsilon\iota\eta$. 'L. considered that E. was committing a very ugly action against him, seeing that he would not leave the little man to him.' $\alpha\gamma\upsilon\rho \Delta \rho\alpha\theta$, 'seeing that,' lit. 'and its saying.' The Δ refers to the phrase $\eta\acute{\alpha} \dots \rho\epsilon\iota\eta$. See last Note.
- 91-2. $\kappa\iota\omicron\eta \iota \eta\text{-}\Delta\iota\rho\tau\epsilon\alpha\rho$, 'wasted affection.'
93. $\mu\upsilon\rho\alpha \dots \epsilon\alpha\theta$, 'unless it were.'
- 107-8. $\rho\epsilon\delta\epsilon\alpha\iota\eta\tau \dots \rho\iota\rho\iota\eta$, 'as to who should have the little man.'
11. $\eta\iota \dots \eta\iota \dots \lambda\epsilon\iota\rho$, 'one would not have dared to make so much as a whisper of speech, or to stir hand or foot,' $\lambda\acute{\alpha}\eta\eta \lambda\epsilon\iota\rho$, 'one of his hands.'

III.

A WITCHERY OF ANGER AND HATRED.

- 4-5. $\rho\epsilon \dots \lambda\epsilon\iota\rho$, 'No matter how long he would have continued playing, they would have remained listening to him.'
- 6-7. $\iota\rho \dots \Delta\iota\zeta\epsilon$, 'They were as if bewitched by him.' $\iota\rho \Delta\eta\lambda\alpha\iota\theta$ as used here in the beginning of a sentence or clause is colloquially translated 'it is how.' It corresponds roughly to such English phrases as 'in fact'; 'indeed.'
- 10-1. $\eta\iota\omicron\rho \dots \epsilon\iota\lambda\epsilon$, 'it was not the same spell which the music had cast over the 'others.' Note that $\alpha\gamma\upsilon\rho \Delta \beta\iota \kappa\upsilon\rho\epsilon\delta\alpha$ would be wrong, as $\alpha\gamma\upsilon\rho$ implies comparison of two things, while $\kappa\epsilon\alpha\sigma\eta\eta\alpha$ implies specification of one thing, or collection of things.
- 19-20. $\kappa\epsilon \dots \rho\epsilon\omicron$, 'who is to have this little man?' Note the rel. $\eta\text{-}\Delta=\xi\omicron$, II. 108. See IV. 159.
24. $\eta\acute{\alpha}\rho \kappa\omicron\iota\rho$, 'wouldn't it be right.'

25. cé . . . ḡabáil, 'with whom he would like to go.' Cf. III. 19-20.
35. Do . . . céil, 'The sadness of the music increased.' Cf. XIII. 29.
37. ḡ . . . ḡos, 'shedding tears copiously.'
39. ar ran, 'with that.'
40. ḡarḡar an oá o. vḡas, 'poured forth innumerable lamentations.'
41. ḡ bualab na mbar, clapping of hands is a token of grief amongst the Irish.
42. ḡac don búirḡ acu, 'howling unceasingly.'
- 43-44. i tḡreó . . . ortá—, 'in such a way that one would have thought from their behaviour ——'
45. ḡ tul i mb., 'increasing in sweetness.'
- 47-8. ḡ . . . fuarḡ, 'getting fits of weakness and cold faints.'
- 53-4. ar reab i bḡo, 'for a long time.'
- 55-6. ḡ iarrarḡ . . . ḡol, 'trying to pretend that he was not crying.' The v.n. iarrarḡ takes an initial o after the pre ḡ, here shortened to a.
- 57-8. cúirearḡ oib an ornuil, 'they recovered from the sobbing.'
- 59-62. á . . . déanamh 'but it was a long time before they had their nerves and their breath and their wits collected, and their voices quietened down so as to be able to talk much.' As a rule puinn only occurs in negative sentences, here, however, the sentence could be thrown into a negative form without change of meaning: oob' rḡa ḡo rḡib = ní rḡib ḡo ceann i bḡo. In a purely affirmative statement puinn would be inadmissible.
- 74-75. ḡo . . . tu, 'till he himself will recommend you to the other man.'
78. ceól ná é rin. Cf. II. 30.
84. a b. ḡáire amac, 'that would raise a laugh.'
100. inḡa tḡitib, 'into fits (of laughter)': tḡitib is pl. of tḡiteamh (tḡiceamh), 'a gush,' 'a sneeze.'
- 115-6. riúo—amac, 'out came ——.'
- 118-9. com . . . o'ḡḡailc, 'as soon as he was able to open his eyes.'
120. ar leatḡ, 'gaping.'
- 122-3. le neart tḡití, 'by dint of laughter.'
- 123-4. comáineab . . . ias, 'that sight would drive them to the mischief entirely.'
- 127-8. ḡur ḡac don hḡá, aḡe, 'laughing continuously,' bursting into laugh after laugh.' Cf. III. 42.
130. cḡar uirtí, 'the back of her throat visible.'
- 130-1. an . . . déanamh, this is quite correct, though 'a o.' could be said, as búirḡeac is fem. nuair a bí an páirc 'á tḡeabab ḡam, and nuair a bí an páirc ḡam 'á tḡeabab, are both correct, but nuair a bí an páirc rin tíor ḡam 'á tḡeabab would not be said, as in this case páirc is separated from tḡeabab by several words and does not

influence the poss. contained in 'ά (=οά=οο Δ). Cf. XIII. 70.

133. Δ όά βαγ. This is to be noted :—

his two palms,	Δ όά βαιγ
her " "	Δ όά βαιγ
our " "	άγ όά μβαιγ
their " "	Δ όά μβαιγ

The poss. does not aspirate or eclipse the numeral itself, but acts over it, so to speak, and aspirates or eclipses the initial of the noun. This construction is very old. The genitive dual has, as a rule, the same form as the gen. pl. It is also to be noted that the initial of the dual numeral is always aspirated, save when preceded by the article.

140-3. βα βεας, etc., 'that sight was almost worse for them than the lyre even, in causing them all to make fools and silly women of themselves' βα μεαρα όόιβ έυεα αν γαόδαγс γαν 'that sight towards them,' i.e., 'the appearance of it.' οε is understood before πέ 'αινε, see Vocab.

145. βυαιτε αμαε, 'exhausted.'

148. Δ λεε, 'half of them.'

161. ι γαν γιог оом, 'without my knowledge.' γαν γιог, 'without knowledge,' became stressed on the prep. and pronounced γαναγ. It was then taken as a noun, and preceded by the prep. ι, which, however, does not generally eclipse in this phrase.

164. γαν έυιγ, γαν usually aspirates when the following noun would have the indef. art. in English; γαν εογοар, 'without any expense,' but γан εογοар, 'not under expense.' It does not aspirate when the following noun is part of a clause. ο'ιμετις ре γан βυιθεасар оо γαβáiλ, 'he went away without returning thanks,' but ο'ιμετις ре γан βυιθεасар, 'he went away and no thanks,' i.e., in spite of every effort to keep him.

167-8. ní . . . έαγαό, 'it would never do for me to give a wail.'

169-70. нуайр . . . εαβαιγс, 'when I would have an award to make.'

171. γιόε, etc. 'plenty of irritation and anger.' Δ νοόιτιν 'as much as they want,' lit. 'their sufficiency.'

173. In the common phrase, μά 'ре оо τοil ε, τοil is treated as a masc. noun. Cf. б'ε γριόε ан γγείл ε.

181-3. ан . . . анн, 'such fine soft sweet music that you would have thought there was scarcely any sound at all in it.'

184. κυριμ cluag opm 'I listen.'

185. οά λαιγε Δ бi ре, 'weak as it was.' οά followed by the abstract noun expresses 'however—,' 'no matter how.' It is to be noted that this οά is used as though it were a part of ιγ, as the noun following it governs another noun in apposition. Cf. VIII. 29.

190-1. oo cúir, etc., 'which reminded those who were listening to it of something like the rocking of a cradle.'

196. map ó'eadó < map butó eadó, 'as it were' (satirically), 'moryah.'

197-8. agur . . . ó'feirgint, 'while anyone could see': agur, 'while,' prefixes a dependent particle (go, ná) to the following verb: Δ ó'feirgint, the Δ is the proleptic poss. referring to cionnur, etc. There is a tendency for the prolept. poss. to prefix ó to a v.n. commencing with f or a vowel. Cf. IV. 116-7., IX. 140-1.

190. oá aímóeóin bái, 'in spite of all he could do.'

20 'éir, 'as he.'

The three modes of music, goltpraige, seanpraige, and ruantpraige are frequently mentioned in early Irish literature. This chapter may be compared with the little story of Cú Chulainn and Senbec, *Revue Celtique* VI.

IV.

THE AWARD.

33. Cf. II. 107-8.

36. cad . . . bpeit? 'What shall I give the decision about?'

41. ag bpeit bpeite, pronouncing judgment.'

42-3. ac . . . ceana, 'but perhaps he might be caught again as he was before.'

45. bpeir agur, 'more than.'

48. ir cuma ran, 'That does not matter.'

54. ir cuma liom-ra, 'I am indifferent.'

78. éirt-re oo béal! 'Hold your tongue!'

86-7. ba . . . móir —, 'He was a much stronger and bigger and braver man —'

89. map . . . ré, 'as if he were —.'

95. cad, etc., 'what made you do such a thing?'

101. cá . . . riúo, 'that fellow is bent on mischief.'

104-5. 'There is no one better able to mollify his anger than D.'

116-7. Δ ó'iarraio . . . n-air, 'to ask your lordship to come back.' Δ ó'iarraio = Δ iarraio. iarraio is often treated as if it were iarraio. Moreover, there is a tendency to extend the use of ó, before a v.n. beginning with a vowel or f, to cases where the proleptic Δ precedes, and where the prep. oo was formerly inadmissible. Cf. Notes on III. 55, 198.

132. map Δ bfuil ré 'where he is'; map acá ré 'as he is.'

139. tugaim agáio ar, 'I go towards,' 'make for.' Cf. II. 84.

159. n-Δ . . . oíeΔ, 'over which you have authority and influence.' The rel. n-Δ, has apparently arisen from i n-Δ, 'in which,' 'in whom,' i.e., 'in whose case.'

166. b. cat air, 'we will vanquish it.'

172. cuirim cogad ar —, 'I make war against —.'

V.

A HOSTING.

5. nuair Δ bí gac tuairis cuib, 'when every enquiry had been made.'
16. Δ ó'éirig, 'which arose.' Δ (=oo) often prefixes ó to verbal forms commencing with a vowel or f.
- 19-20. Δg ciorab an rgeil, 'discussing the matter.'
- 22-3. bí . . . éruinnigab, they had made up their minds to collect an army.'
25. é. oib an oibce, 'The night passed.'
31. lion Δ rlog, 'in full force.'
34. ior ó. agur t., 'both people and chieftains.'
41. neart mór fear, 'a great force of men.'
43. riar oinead, 'due west.'
51. Δ óá neart, 'their two forces. See III., 133.'
59. reilb érice, 'territorial possession.'
- 63-4. toirg . . . éineann, 'on account of his mother being sister to the high king of Erin.'
- 71-2. coih . . . é, 'as long as they could.' ní féoir leir é óéanah, he (feels) he cannot do it.' ní féoir óó é ó. 'it is impossible for him to do it.' le marks the impossibility as *subjective*, oo as *objective*.
- 73-4. réadaint . . . ó'fagáil, 'to see if they could find an opening in E.'s army.' Δ ó'fagáil, the prep. Δ=oo generally prefixes ó to a v.n. commencing with a vowel or f.
78. le corp nirt, 'by sheer strength.'
- 79-80. tug . . . ran, 'The two armies spent some time in that way.'
- 80-1. Δg g. timceall, 'moving round.'
81. clea'arabeadt, 'manœuvring.'

VI.

DODEARA.

- 6-8. "What causes the dismay, my Lord?" said D., "This," said M. C., "that I am afraid E. will challenge me to single combat by-and-bye." τά is often used in this way in replying to a question. Cf. 'agur cab é an loct atá agat ort féin? . . . τά, me beir ró mór.' Eirirt, P. 97.
17. 'don't pretend anything'; 'don't let anyone notice anything.'
24. éar . . . ra, 'instead of you.'
28. nác . . . me, 'that I am not to be despised,' 'that I am no joke.'
36. ir . . . mire, 'I should be a smaller loss.'

56. *cuir . . . ruar*, 'raised a shout of victory': *maðma*, gen. of *maðm* 'a rout.'
59. *ar a ò.*, 'as hard as he could.'
- 62-3. *mar . . . òlpaib*, 'because L. used to wear very white stockings.'
64. *c. a òóitín*, 'near enough.'
68. *rl. ñic C.* Proper names are regularly aspirated in the gen. when they have the force of adjectives.
71. *leir*, 'also.'
76. *má'r ead*, 'even so'; 'all the same.'
85. 'or as to what family they were of in Erin': *cé po < cé po ba*; cf. *gurb < go po ba*.

The jester's devotion to his lord is frequently exemplified in Irish literature. See *Cat Cymonna* (*Silva Gadelica* and *Stories from Keating's History*), and the incident of the sacrifice of Glasdam the satirist in the *Boroma* (*Silva Gadelica*, p. 372).

VII.

IN A FOREIGN LAND.

5. *a ðearc*, etc., 'its complement of beds.'
8. *a gábad leir*, etc., 'which went (customary past) with pork and beef.'
13. *loig*, 'inclination'; 'desire.'
34. *ar teicead*, 'in flight.'
35. *ó* before the past tense of the verb means 'since.'
- 39-41. *má . . . báir*-, 'If you speak to the King of Alba, High King, in time, and ask him to put Mac Con to death.' As to *a ò'iarraio*, where *a* is the proleptic poss, see IV. 116. Here *a ò'iarraio* is apparently the object of an unexpressed verb such as *veinim*, a not infrequent construction. Cf. IX. 140-1.
42. *veinim ruo ar*—, 'I obey —.'
- 42-3. *véanfar corḡ ro cuir le = curfar corḡ le*, 'a check will be put to—.' This periphrasis is common at all periods.
47. *taḡann eagla ḡam noimr*, 'I become afraid of him.'
51. *ir cuma óuinne*, 'it is all the same to us.' *ir cuma liom*, 'I don't mind'; *ir c. óom*, 'it makes no difference to me'; 'the effect on me is the same.' Cf. V. 71.
55. *ní móir óuinne*, 'we must.'
69. *óá éagmuir rin*, 'besides that.'
70. *ar . . . orḡa- ra*, 'in a way that will hide from them.'
80. *ðun comnuirḡte*, 'to live in.'
- 86-7. *ḡabaim buirḡeḡar le*—, 'I thank—.'
90. *níor*, etc. 'They did not allow the A. to excel them.'
106. *trío ḡur trío*, 'all along.'
111. *pé*, etc., 'at all events.'
113. *cup irḡeḡ ar*, 'interference with'; 'encroachment upon.'
117. *cao . . . uairḡ*, 'what he wanted.'

136. ἰς κοινὸν αὖτε, 'always.'
 141. β'έ . . . ρί, 'that person was no other than the King.'
 On the development of this use of νά, see the Rev. G.
 Ó Nualláin's article in *Gadelica* I., 237.
 145-6. καὶ ἐ . . . πανσθηαίνε, 'what length of time they in-
 tended to stay.'

VIII.

BAD NEWS FROM MUMHA.

- 3-4. ἀγύρ . . . ἀοιννε, 'while no one knew. Cf. III., 197-8.
 22-3. ἰρ . . . μαίτε, 'many is the good laugh.'
 40. νάρ βαοῖαλ νόιβ, 'that they were in no danger.'
 48-9. κοῖν . . . ἐέιλε 'So reserved with one another.'
 111. νί νόεα, 'I don't suppose.'
 123. ἀν . . . ἐ. λ., 'the state in which the C.L. were.'
 125. νίον . . . ἐόγειν, 'he just raised his hand.' This construction
 indicates the suddenness of the action.
 131. Σεαὸ, 'There!'
 137. μὺς . . . κοίρ, 'a pig and a cow on foot,' that is, alive.
 140-1. κυρρῖρ . . . ἐρανναίβ, 'they will cast lots.'
 145-6. βί, etc., 'that device had failed.'
 152. 'I have been beaten again.'
 156. ἐν τεαετ ἀρ —, 'in order to get at —.'

IX.

THE TAIL OF A MOUSE.

4. ρεόμπα μόρ ἀν βίβ, 'the refectory.' Note the use of the
 article.
 8. τρέ ν-α ἐ., 'indiscriminately.'
 22. τuit . . . ἀcu, 'They collapsed.'
 25. καὶ . . . λε —, 'what was the object of'; 'the purpose of.'
 25. νί . . . ἀcu, 'They did not at all expect—.'
 34. 'ν-α ὅτοετ, 'quite still.'
 34-5. τά . . . ἀγε, 'each of them has his head bent.'
 44-5. νί . . . οε, 'neither did anyone stir.'
 56. νά . . . βάιρ, 'that they cannot escape being put to death.'
 69. ἀ μ. ριν, 'anything else.'
 88. νάρα ρλ. ρε., 'Bad health to the informant.' The opposite
 is ζυρά ρλ. ρε.: -ρα < ροβ, pres. subj. sg. 3 of ἰρ.
 95. σ'ιompsonεαὸ, 'his stomach would turn.'
 97-8. σο . . . Con, 'Mac Con's patience gave way.'
 114. τρυαῖ ἐράιβε, 'a woeful pity.'
 116-8. ἐν σο ἐαρτ ρέιν ἀ βαιντ ἀμαε, 'to assert your own
 right.'
 120. ἰρ . . . ρό β., 'Better late than never.'
 121. ρόιρρὸ, etc., 'The help will do good even now.'
 140-1. νάρ . . . vom, Cf. VII. 39-41, and IV. 116-7.

142. ca . . . bpaic, 'How did I know that it was not spies——.'
 150. nua . . . oige, 'the new of every food and the old of every drink.' A stereotyped phrase in the old Irish tales.
 153. oá fağail, note this, not oá bpağail.

X.

GAMES.

16. ag feadaint, 'in order to see.'
 23. bain, etc., 'He gave it a couple of heaves.'
 24-5. timceall . . . fein, 'about twice his own length.'
 27. com, etc., 'as much as to say.'
 39. ná . . . í, 'than the A. had put it.'
 52. bain . . . 'give it another cast.'
 53. ní . . . oi, 'I have had enough of it.'
 59. fé, etc., 'as if he had just awakened.'
 72. go ceann tamail, 'for a while; 1 go. t., after a while.'
 94-5. ag . . . oib, 'showing them the way.'
 102. n-a, rel. cf. IV., 159.
 109. ar, 'amongst'; 'of.'
 109-10. go . . . teact, 'that they should have to come.' Cf. *gan a beir oiaib é tneadao, eirir, p. 65.*
 127-8. b'é . . . teact, 'The least they ought to do, they considered, was to come——.'
 132-3. cuirtear . . . oia, 'they impressed on them——.'
 135. a lán eile, 'many others.'
 139-40. b'é . . . déanam, 'L. was most impatient to see something being done.'
 144. .i. an old abbreviation, here='ré rin.

XI.

THE SEA COVERED WITH SHIPS.

1. bi na huairle . . . bioar, cf. *no tóg an gallóglae úo a labair, tóg ré a tuag, an cleagraoe, II. 133-4.* The repetition is in order to prevent the verb being separated from its subject by too many words.
 8-9. oúinn i otriúr, 'for us three.'
 17-8. tá . . . é, here é is in apposition to the clause pé . . . héagóia, referred to by the proleptic poss. understood before *fiar*.
 24-5. gur . . . é, Here é stands in apposition to the clause oá otağao . . . linn.
 28. le bunúr, 'advantageously.'
 31. go mór mór, 'especially.'
 59. gaðaim oo oiaib i, 'I trample upon.'
 80. oia . . . rin, 'the result of that conviction.'

95. mac uo níg s., 'a son of the g of the Saxons.' mac uo'n níg, 'a son of the King.' ac an níog, 'the King's son.'
 98. fé láim 'under the command of——.'
 100. náe móp, 'almost.'
 111. as, 'in order to.'
 169. i tpeó éun gluarce, 'in marching order.'

XII.

THE BATTLE OF MAGH MUCRAIMHE.

7. an cat fuilceac úo, úo is used when referring to something of which the listener is presumed to be thinking or have knowledge.
 11. fad ó riam, 'a very long time ago.'
 14. cad 'n-a t., 'why.'
 25. folam ó, 'empty of.'
 47. muc ra mbreir, etc., 'one too many or a ew.'
 109. ap . . . anonn, 'opposite to him.'
 168. ní . . . bein, cf. IX. 44-5.

XIII.

A COMPLETE ROUT.

5. o'don gnó, 'purposely.'
 6-7. as . . . gcúil, 'retreating a little.'
 7-8. beineadap . . . maic, 'they kept up the pretence well.' Note use of o'don gnó as a noun, and cf. tpe céile, V. 85.
 22. ó'n ut. éiap, 'from behind.'
 24. i l. taoib, 'sideways.'
 29. oo . . . mic, 'The running quickened.' Cf. III. 35.
 34-5. a o'iarpaid corc oo éur, etc., here corc does not change, as it begins a clause.
 38-9. a o'iarpaid . . . rtao, 'trying to force the men who were around him to stop.'
 48. ell conoailbe. This phrase is taken from the old text (see Introd.), Whitley Stokes' rendering is 'a feeling of affection,' O'Grady's 'a fit of kindly affection.' conoailbe means primarily 'love of one's native land.' See Meyer's *Contribb.*
 56. muinil, gen. sg. of muineál (muineál). Cf. the classical cinil, gen. sg. of cineál.
 60-1, 65-6. These lines (from the old text) are thus rendered by O'Grady, *Silva Gadelica* ii., 357. 'A low stroke it is that Beine strikes, a high one that strikes Beine, for the strokes that Beine the Briton, strikes, my nature is all distorted.'
 70. 'a bualaó, see note to III. 130-1.
 74. 'Don't you mind,' said L.L.

XIV.

LUGHAIÐH MAC CON HIGH KING.

10. 'That is one of the things which people often meet with.'
 13. ní náð iongnadó, 'of course'; 'naturally.'
 14. ná, see note to VII. 141.
 17. é. rúar, 'grown up.'
 20-1. cao . . . éogaint — ? 'why did he take that child — ?'
 26. 'gá . . . éirge, 'urging him to do it.'
 27. a tug . . . b., 'which gave B. to understand.'
 42. gur . . . é, cf. XI. 24-5.
 69. pé'r o. é, 'at all events.'
 85. an . . . céile, 'every sort of annoyance.'
 88. a . . . dóib, 'that would befall them.'
 92. cuirim i leib —, 'I ascribe to —'
 93. ó éiríbe, 'heartily.'
 96-7. ar . . . amac, 'opposite the queen's *grianán*.' *grianán*: a sunny chamber.
 101. oo l., 'they made bare, i.e., 'they ate up the crop.'
 108. o. ar, 'payment for.'
 117. o. i, 'compensation for.'
 125. ní ná rað, 'luck nor grace., *lit.* 'king nor grace.'
 138-9. ní . . . rin, 'he would not have found A. alive in the West.'

XV.

VENGEANCE.

46. tá . . . éuit, 'He has some evil intention towards you.'
 47. 'He is not to be trusted at all.'
 61. ba . . . céile, 'who were fonder of one another.'
 74. an . . . éamarrad, 'of the curly, wavy hair.'
 76. 'n-a n-eapda, 'wait out them.'
 87-8. i no. l. éuit, 'Off with you after L.'
 100. 'The rock which was at the back of his head re-acted.'
 When he got the blow on the forehead his poll was knocked against the rock, which was behind it, the re-action of the rock is called *rreagairt*.
 'Action and re-action are equal and opposite,' *coir-rreagruann coirneart uim éoirneart*.
 123, etc. See Cat Cúionna, in *Silva Gadelica* and *Stories from Keating's History*.

VOCABULARY

NOTE.—In a few cases alternate forms and spellings are added in round brackets.

Δ, *rel.*, what; all that. *Eclipses the initial of the verb save in the past tense where it becomes ἀρ, aspirating.*

Δ, *prefixing h- to vowels*, from; out of. See ἀρ.

ἀβαλτα, *able* [αρ, *for*].

ἀδამαιρ (ἀδδumαιρ), *near*.

ἀδαρς, *f.*, horn, bugle.

ἀδδαρ, *m.*, material. Δ-πίος, *a prospective king; a king's heir.*

ἀδε, *1 n-Δ.*, beside.

ἀδνε, *m. and f.*, mind.

ἀμδεδόιν, *1 n-Δ.*, in spite of.

ἀμνιδε, *m.*, an animal.

ἀμνιρ, *f.*, time, season, weather.

ἀμε, *f.*, heed, care.

ἀμεδμ, *v.n.*, counting.

ἀμνιζμ, *I hear; perceive.*

ἀμνιζε, *adv.*, certain; particular. κυρμ- *1 n-Δ.*, *I make sure of—*

ἀρ, δαρ *n-Δ.*, back(-wards).

ἀτεαρ, *m.*, delight.

ἀτεντ, *v.n.*, recognising.

ἀτενε, τά Δ. δγam αρ—, *I am acquainted with.* κυρμ Δ. αρ—, *I become acquainted with.*

ἀτενιζμ, *I recognise.*

ἀλλταδτ, *f.*, amazement.

ἀτεpom, *m.*, fosterage.

am, time. *1 n-Δ.*, in time.

amearγ, amongst.

ἀμπαρ, *m.*, suspicion.

ἀμταδ, *conj.*, however.

amuδa, astray; at fault.

ana—, *intens. pref.*, very.

anaδainn (anφoδaин), *f.*, mischief.

anδl, *m. and f.*, breath.

anall, hither.

anam, *m.*, soul, life.

anδop, *m.*, an injustice, act of violence.

anφλατ, *m. and f.*, usurper.

anλainnί, *pl. of anλann*, condition.

anonn, thither.

anpμαδτ, *m.*, tyranny [an, *neg. pref.* + pμαδτ, *rule; cf. anδop, anφλατ, above*].

anpριαντα, outrageous.

aoibneap, *m.*, delight; enjoyment.

aoimφeacτ, *1 n-Δ.* le, together with long with.

aoimne, anyone. γad Δ., everyone.

aoñδop, *1 n-Δ.*, in any way; at all.

aoñtuιζμ, *I agree; acquiesce* [le, with, in].

άρ, *m.*, slaughter; defeat; rout.

apδap, *m.*, corn.

apγaи, *v.n.*, plundering.

apm, *m.*, a weapon; weapons.

apmδil, *f.*, armament.

apmτα, armed.

ap=Δ, from, out of. *Used before unaccented words, such as the poss., and the article. Before nouns the form is Δ.*

άργ, deed.

apnaδaδa, ribs.

άταρ, *m.*, gladness.

ατεγabáil, *v.n.*, repaying.

ατεpυιζμ, *I change; become changed.*

baцайze, cιpcéim b., a limp.

baic, *ds. of bac.* b. an munníl, the back of the neck. *Cf. bacc, angle etc., Meyer's Con-tribb.*

bail, *f.*, luck. *ir maic an b. ail*, it is lucky for him.

bail, *ab.*, homewards; *ra b.*, at home.

bailiugaob, *v.n.*, gathering.

bainim, I strike, take. *b. le*, I belong to; concern; meddle with.

bainirtige, *v.n.*, managing.

bail, *ap b.*, by-and-bye.

barr, *oe b.*, in consequence of. *bartan*, harm.

bargab, *m.*, an injury.

bargaithe, hurt (in the sense of maimed').

beactuitge, perfected.

beap, *m.*, custom; habit.

beata, *f.*, *ds.* -aio, life.

beirbigeim, I boil.

beirbeac, *m.*, beast.

binn, sweet; melodious.

binnear, *m.*, sweetness.

bluip, *m.*, a bit.

bocairo, shield; buckler.

boobab, *v.n.*, deafening; bothering.

bogaim oe, I let go of.

bonn, *see* lairbeac.

brac, *v.n.*, spying.

bractair, kinsman.

breag, fine; handsome [*< breagba*].

breir, *ra mb.*, in addition; 'over.'

breiteamantap, *m.*, judgment.

breitniugaob, *v.n.*, judging.

breoitaeat, *f.*, sickness.

bris, *oa b. rin*, therefore.

bronnaim, I bestow, make presents.

brugaim (brúim), I press; crush.

brút, *v.n.*, pressing; crowding.

buaob, *beirim b.*, I win; triumph.

buaobaim [ap], I surpass; conquer; win.

buibeac, grateful.

buibeann, *f.*, company; regiment.

buile, madness. *ap b.*, in a frenzy.

buille, *m. and f.*, a blow.

búirbeac, *v.n.*, *f.*, bellowing; a roar

bulg (bolg), centre. *See Meyer Contribb. bolg* (4).

bun. *m.*, bottom. *i mbun*, in charge of, *in the sense in which a herd has charge of his flock, or a school-master of his class. When poor people receive alms from the head of a family they say go brágaio Dia or cionn oo élainne tu. not i mbun oo éla.*, but *i mbun rgoile i gcill muipe ní tuigim gur b'é beirbuan*, 'over a school in Kilmurry I do not think he will continue long.'

búntairte, advantage. *beirim b. ap*—, I take advantage of—

bunap (bunabap), *m.*, substance. *le b.*, advantageously.

caabair, *f.*, *gen.* cabrap, help.

caint, *f.*, speech; speaking.

caiteam, *v.n.*, spending; consuming. *i gc.*, throughout. *a. aimirpe*, amusement; pastime.

caiteam, *v.n.*, throwing.

caitim, (1) I spend; consume; (2) I throw [*le, at*]; (3) I am compelled to.

camarap, wavy.

cao, way; opportunity.

carbao, *m.*, chariot.

cap, curly.

capaim, I turn.

capúr, *m.*, hammer.

catair, *f.*, city.

catin, when. [*< ca chuim*? Cf. *cuin*, when, Meyer's Contribb. and Mid. Ir. *cechuin*, *gechuin*].

caetugaob, *m.*, regret.

ceaoapab, *m.*, sense; nerve.

ceamalaic, clown; churl.

céile, *a c.*, one another; *le c.*, together; *ap a c.*, in succession.

ceilim, I conceal [*ap, from*].

ceó, *g.* -dó, dust.

cí, *ds.* of cíoc, *f.*, breast.

cineada, races, tribes.

cíon, *m.*, affection [ar, for].

cíonnur, how? in what way?

cíora, crested.

cíora, *v.n.*, combing; raking.

círcéim, *m. and f.*, a step.

cíúin, quiet.

clab, *a term used for the mouth wide open.*

claoibím, I overthrow.

cleit-dálpín, a knobstick.

clíat, *pl.* clíata, a hurdle.

clíatána, sides; ribs.

clúadaite, covered.

clúice, *m.*, a game.

clúice-ma, a playing-field.

cnearta, civil; quiet.

cneartaí, I become whole [referring to the closing up of the skin after a cut].

cnuarta, *v.n., tr. and intr.*, gathering.

coga, *m.*, war.

coga, *m.*, whisper.

coir, *pst. sg. 3* of coir, I sleep.

coinearta, *m.*, quarrelling.

coinne, *f.*, a meeting; appointment. *1 gc.*, to; against.

cóir, *f.*, entertainment; equipment; provision.

colpa, *f.*, calf, shin.

comata, powerful.

comáinim, I drive; *c. liom*, I proceed.

comair, or *c.*, before; in the presence of.

comáireamh, *v.n.*, counting.

comairle, *f.*, council; counsel.

comar, *m.*, an obligation.

com-doir, of equal height.

comarpana, neighbourhood.

com-cóir, of similar appearance.

comgar, affinity.

com-méir, of equal size.

comnuite, *v.n.*, living; dwelling.

coméir, balance.

congnamh, *m.*, assistance.

cor, *m.*, a stir; move; turn.

coruim, I stir.

coraint, defending; defence.

cor-ar-bol, grinding oppression.

cranncor, *m.*, casting lots.

crann-taibill, a sling.

crap, *m.*, the back of the mouth visible when it is widely opened.

crea, *f.*, plundering.

creada, *v.n.*, raiding.

creata, ruined.

creideamh, *f.*, respect; influence.

crior, *m.*, belt.

cró, ring; fence.

crob, *dp.* crobnaib, the hand half open.

cróda, *f.*, valour.

croiceann, *m.*, skin; hide.

croim, I stoop; I begin [ar].

croimán, *m.*, hip.

crón, brown; saffron.

crúda, *m.*, difficulty; hardship.

crúinníte, gathered together.

crúinníte, *v.n.*, gathering; an assembly.

cúir, *f.*, a tour; visitation.

cúla, *f.*, a company; band of followers.

cuan, *m., dp.* cuantaib, a harbour.

cuar, *m.*, a search.

cuaraim, I search; seek.

cúige (cúigea), *m. and f.*, a province.

cúimh, or *c. liom*—, I remember—.

cúinneamh, *v.n.*, thinking; recollecting.

cúirleann, *gs.* of cúirle, *f.*, wrist; arm.

cúl, *m.*, back; the hair of the back of the head. *c. ar*, I turn my back on.

cúl-oín, shelter; harbourage.

cúla, *f.*, slavery [from cúal, a bondmaid].

cumar, *m.*, power.
 cumroac, *m.*, cover.
 cun, to ; towards ; for the purpose of [usually gov. gen.]
 cúram, *m.*, care ; management.

oalta, pupil ; foster-child.
 oairre, bondage.
 oairmaet, *m.*, slavery.
 oar liom, it seems to me ; I think.

oeara, difficult.
 oearaib, *pst. sg. 3 dep.* of téigim, I go.

oearlaib, *m.*, appearance.
 oear, fé no., *defect. verb.* caused.

oeara, tugaim fé no., I notice.

oearuigim, I arrange.

oemne, certainty.

oemniúteac, certain.

oéin, fé ó., towards.

oiepaib, *m.*, end. fé ó., at last.
 cor oiepaib, hind leg.

oiepe, *gen. of* oiair, a pair.
 comrac oiepe, a duel.

oioeab, hugging.

oiaib, 1 no., after ; behind. 1 no. céile, in succession ; by degrees.

oian, swift ; keen ; strenuous.

oibeirg, *f.*, vengeance.

oibir, *pst. sg. 3*, expelled.

oibir, *v.n.*, banishing. ar o., outlawed ; in exile.

oieeall, *m.*, utmost endeavour.

oig, *f.*, a trench.

oilir, loyal ; intimate.

oinnéar, *m.*, dinner.

oioaile, *v.n.*, avenging.

oioailear, *m.*, revenge.

oioaiaib, trenches.

oioaim, I pay ; I requite. [ar, for].

oiorcán, gnashing.

oipeac, exact ; exactly.

oipim, a band ; company.

olige, *f.*, law.

olú, dense.

oocparae, hardship.

oóic, 1r o. liom, I suppose.

oóicín, sufficiency ; enough.

oomáirte, damage.

oor, *m.*, a bush ; a clump.

orannuagab, growling.

oraoideac, *f.*, magic ; enchantment.

oro-, *adj. pref.* bad.

oro-iontaoib, *f.*, distrust [ar, of].

orom, *m.*, back.

oruirim, *v.n.*, moving.

oruirim, *intrans.*, I move.

orút, a jester.

ouilleabar, foliage.

óútaig, *f.*, *gs.* óútea, country ; native place.

oacraib, *collect.* steeds.

éao, *m.*, jealousy.

éaoan, *m.*, forehead.

éagóir, *f.*, injustice ; wrong.

éagórea, unjust.

eacla, *m.* fear.

éagmuir, 1 n-é., without ; besides ; as well as.

éanlaite, *collect.* birds.

earball, *m.*, tail.

ear, *m.*, waterfall.

earac, *m.*, waterfall.

earaonta, disagreement.

earba, lack ; need.

earcairpear, *m.*, enmity.

eargaime, *v.n.*, cursing.

earnam, *m.*, want. 1 n-e ar, missing from.

éioeab, *m. and f.*, armour. 1 n-é, equipped.

éigean, force. 1r é. oom, it is necessary for me ; ar éigin, hardly.

éigin, some ; certain.

éiligin, I claim.

éilim, *m.*, claim [ar, on].

éirleac, *m.*, commotion.

éiteac, *m.*, falsehood.

eiteac, refusal.

ell donaoilbe. See Notes.

eólur, knowledge : e. ar, skill in.

ῥαο, ἀρ ρ., altogether.

ῥαο, length. ἀν ρ., whilst. [This word seems to be in origin *gs.* of ῥαο, though now used independently, as *καο* ἔ ἀν ῥαο ἀμῖνη, and in the dual, *ὅα ῥαο*].

ῥαῖο, a sage.

ῥαῖλ, *νί'λ* ριὸρ ρ. *νά* ρύν ἀγαμ ἀρ, I have not the slightest knowledge of it. ῥαῖλ, may be < ῥαῖάιλ.

ῥαιρ, *imperat. sg. 2*, watch.

ῥαιρε, *v.n.*, watching.

ῥαιρινῖ, wide; ample.

ῥαίρῖμ, I tighten; press.

ῥαν, *prep. gov. gen.*, along.

ῥάναιο, a slope; a fall of ground.

ῥανν, weak.

ῥαοδαρ, *m.*, edge; blade.

ῥαραῖγε, *f.*, sea.

ῥέδαιντ, *in phrase* κυρῖμ

ῥέδαιντ (=ο'ῥ) ἀρ, I compel.

ῥόδαρτα, feast.

ῥεοῖρ, knew.

ῥεοῖρ, *b'ῥ*, perhaps.

ῥεοῖρ, *m.*, force; strain. *ι* βρ., in force.

ῥέινμιο, *m.*, soldier.

ῥεῖταῖ, *v.n.*, waiting.

ῥεόδαιμ, I wither.

ῥεόιλ, *f.*, *gs.* -όλα, flesh.

ῥιαρραῖγέάν, } *v.n.*, enquiring.

ῥιαρραῖγε, }

ῥιονῖαλ, *f.*, fratricide.

ῥιοννα, hair.

ῥιρῖν, *m.*, mannikin.

ῥιῖεαλλ, *f.*, *g.* -όιλλε, chess.

ῥλαῖτ, *f.*, a chief.

ῥλάιρρεαδ, plentiful.

ῥόδαρ, *ι* βρ, beside; with.

ῥόο, *m.*, sod; ground.

ῥόγραιμ, I proclaim; challenge.

ῥοῖο, *f.*, patience.

ῥολαδ, *m.*, concealment.

ῥολάιρ, *νί* ρ. *οομ*, it is necessary for me; I must.

ῥοννῖαρ, cheerful; willing.

ῥορλαῖαρ, *m.*, sway; rule.

ῥο *ο*, *m.*, envy.

ῥορραῖοεαδτ, *f.*, pasturage; grazing.

ῥοῖραμ, *m.*, noise.

ῥρανκαδ, a rat [from *luc ῥρανκαδ*].

ῥριοτέάλαμ, attendance.

ῥυαοαρ, *m.*, purpose.

ῥυαοαριαδ, enthusiastic.

ῥυαο, ἀρ ρ., all over; throughout.

ῥυο=ῥυαο.

ῥυιλτεαδ, bloody.

ῥυιννεαμ, *m.*, swiftness; vehemence.

ῥυρῖμ, *f.*, form.

ῥυλαῖ, *v.n.*, suffering; enduring.

ῥαδαῖμ, I take; go.

ῥαῖλε, prowess.

ῥαῖρε, *m.* and *f.*, a laugh.

ῥαῖρῖο, *v.n.*, laughing.

ῥαῖρῖε, *m.*, valour.

ῥαλ, *f.*, valour. ἀρ ῥαλαῖο *δοῖνῖρ*, in single combat.

ῥανν, scarce.

ῥαολ, *m.*, kinship; consanguinity.

ῥαολε, kinsfolk.

ῥαρτα, clever.

ῥατ, spear; lance.

ῥεαλλ, *μαρ* ῥ. ἀρ, about; on account of. ῥ. *λεῖρ*, almost.

ῥεαντῥαῖγε, merry music.

ῥέιλλῖμ, I yield.

ῥεῖντεαδτ, *adj.*, pagan.

ῥλαδαῖμ, I take; receive.

ῥλεααῖοεαδτ, *f.*, exercises; gymnastics.

ῥλῖν, *f.*, knee.

ῥνάτ, custom; customary.

ῥνάτ-κομαῖρλε, *f.*, ordinary council.

ῥοῖλε, *m.*, appetite; stomach.

ῥοῖν, *f.*, a wound.

ῥολ, *v.n.*, weeping; a wail.

ῥολεῖαῖγε, plaintive music.

ῥρεαντα, polished; splendid.

ῥρεαοαδ *ἐυῖατ*! Confound you!

ῥαρραδτ, *f.*, attempt.

iaipaiò, *v.n.*, asking; attempting.

iaipma, *m.*, remains; effect.

iaiaeta, strange; foreign.

ipneann, *m.*, hell.

imtiġim, I go; depart.

inčinn, *f.*, brain.

inea, *m.*, place.

innioi, *v.n.*, grazing

ioöna, battle lines.

iompail, *v.n.*, turning.

iompuiġim, I turn.

iončar, *m.*, hope.

ionthuin, dear; beloved.

ionnarba, *m.*, expulsion; banishment. *Ap* i., in exile.

iontaoiò, *f.*, trust [*Ap*, in].

ioiġao, *f.*, the back of the knee-joint.

iail, cuirim i n-1. oo—. I make known to—.

laimpeail, *v.n.*, handling.

laitpeac, present; at once.

l. bonn, immediately.

laimac, shooting; casting.

lár, *m.*, ground. *Ap* l., prostrate.

larmuic, outside.

lartoir, on the east.

lartuaid, on the north.

leaca, *f.*, *ds.* -ain, cheek.

leagaim, I knock down.

leagaim, I melt; dissolve.

leanaim, I follow; continue; remain.

léapao, *v.n.*, beating.

leat-, *adj. pref.*, half.

leataim, I spread.

leat-ceann, *m.*, side of the head.

léimim, I leap.

léimr, *v.n.*, jumping.

léir, go l., entirely.

leit, fé l., apart; especial. o fín i leit, ever since.

leitéro, *f.*, something similar.

Δ l. oe-, such—; such a—.

Δ l. eile oe-, another such—.

leogaim, I let; allow. *l.* opm, I pretend.

linn, time; period. *le* l., at the time of; while.

luġaim, I shout.

loingear, *f.*, ships.

lomaim, I make bare.

lompa, *m.*, fleece.

lón, *m.*, provisions; food.

luarġao, *v.n.*, swaying.

lúb, loop. *l.* *Ap* lár, a dropped stitch; a gap.

lúbam, I bend.

luč, *f.*, *np.* lučaiġ, a mouse.

lučr, people. *l.* faipe, watchers.

luġa, less. *Used as comp. of* beaġ.

lúipeac, *m.* and *f.*, a suit of mail.

lát-člear, *m.*, athletics.

mačaipe, *m.*, plain; pasture.

mačtnač, *m.*, meditation.

magao, *v.n.*, jeering [*fé*, at]; mockery.

maoin, *f.*, wealth.

marc, *m.*, beef.

meačair, *f.*, mind; memory.

meaġaint (meačacain), *f.*, weight.

meallao, *v.n.*, beguiling; coaxing.

meap, quick; lively.

meio, amount.

meirġe, *f.*, intoxication.

mí-ao, *m.*, misfortune.

mianfuiač, *v.n.*, gasping (méan-faoč).

miar, *f.*, *ds.* méir, dish.

milléan, *m.*, blame.

millim, I ruin.

mí-thirneac, *m.*, dismay.

mioġarnac, *v.n.*, *f.*, nodding with sleep; dozing.

mionn, *m.*, crown.

mioiġair, *f.*, hatred; resentment.

mí-iač, *m.*, lucklessness.

mipoe, *an* m. leat? do you mind? ní m. čuit, you may.

ní m., it is no harm.

mirneac, *m.*, energy.

mo, many (10m0a).
 mór-timčəall, *adv. and prep.*
 around [govs. gen. save when
 followed by prep.]
 močuiğim, I perceive; feel.]
 muc, *f.*, pig.
 muineál, *m.*, neck.
 muinteapta, friendly.

naonbap, *m.*, nine persons.
 neóin, *ap n.*, indeed; 'sure.'
 neamní, nothing. cuipim *ap n.*
 I do away with.
 neapc, *m.*, strength.
 nóf, *m.*, habit; custom.
 nuac, *f.*, news.

ócáio, *f.* occasion.
 oipeao, amount. o. agur, as
 much as.
 oileamaint, *v.n.*, nourishing;
 rearing. *ap o. ag*, being fost-
 ered by; in fosterage with.
 oilim, I nurse; rear.
 ollmaitcap, *m.*, wealth.
 ollmúčan, *m.*, preparation.
 ollmuğab, *v.n.*, preparing.
 ologón, *m.*, lament.
 óro, *m.*, sledge hammer.
 orğailc, *v.n.*, opening.
 orğab, *m.*, a sigh.
 ornuíol, *v.n.*, sighing (orğabğal).
 očapluige, sick bed.

páirc, *f.*, field.
 pé, whatever; whoever.
 peapra, person.
 pléib, trying; pleading.
 pléirúp, pleasure.
 plúr, flower; pick.
 poibilib, public.
 poibilibac, the public.
 ppiocaim, I pinch.
 ppiúnra, *m.*, prince.
 puinn, an amount; much [only
 in neg. sentences].
 púnc, jeopardy.

paabairneac, open-handed.
 raplai, rumours.

pac, *m.*, prosperity.
 pé, space of time; poim pé,
 before; beforehand.
 peacraib (*ap. of poct*), *i n.*, on
 the point of; almost.
 peamap, stout.
 péib, easy; gentle.
 péibac, freeing.
 péir, *vo n.*, according to.
 pian, *m.*, sign.
 piğneap, *m.*, delay.
 piğteaglac, *m.*, royal house-
 hold; palace.
 pinn, point; spear-head.
 poct, *i n.*, in the shape of; on
 the point of.
 ró, very.

poime, poimir, *pronom. prep.*, be-
 fore him or it.
 pán, secret; counsel; intention
 púrğab, *v.n.*, smiting.

ğabaim, I thrust.
 pağar, *m.*, a kind; sort.
 paibneap, *m.*, wealth.
 páime, *f.*, quietness.
 páim, peaceful.
 rap a, *eclipsing*, ere; before.
 (*rap ap, aspiring, before the*
 past tense).

rapuğab, *m.*, violence; insult.
 rapca, satisfied.
 rapcalaiğim, I trample.
 racaint, *v.n.*, avoiding.
 racap, beyond; in comparison
 with.

reao, *m.*, treasure; present.
 rean, *m.*, good fortune.
 reanp, chance.
 rappac, *m.*, foal.
 rappac, *m.*, a stretch, as in
 yawning.

reioim, I blow.
 reilb, *f.*, possession.
 reinnim, I play (music).
 reinnt, *v.n.*, playing; sounding
 reómpa, *m.* a room.
 rğairim, I scatter.
 rğamal, *m.*, a cloud.
 rğaraim, I separate [*le, from*].

- rgéal, story; affair.
 rgeapcam, I burst. *r. ap*
 ḡáirbde, I laugh loudly.
 rgéirb, *v.n.*, vomiting.
 rgeinnim, I fly; leap.
 rgeón, *f.*, fright.
 rḡuoraim, I destroy.
 rḡuḡal, *m.*, throat.
 rḡuabab, *v.n.*, sweeping.
 ria, longer; further. *comp. of*
rír, long [*cf. mó and mór*].
 ríbe, *adj.*, fairy.
 ríleab, *v.n.*, dropping; dripping.
 rínim, I stretch.
 ríolraigim ó, I am descended
 from.
 ríóccáin, *f.*, peace.
 riubal, *v.n.*, going; proceeding.
ap r., going on.
 ríleag, *f.*, *dp.* -ḡnaiḃ, spear.
 ríleamnuigi, slip.
 ríḡe, *f.*, wa, , road.
 ríinn ríḡe, the flat part of a
 spear.
 ríioct, *m.*, race; family.
 ríogab, *v.n.*, swallowing.
 ríógab, *m.*, hosting; a cam-
 paign.
 rílóigce, *pl. of*
 ríluag, *m. and f.*, an army.
 ríuioipeact, *f.*, tittering.
 ríuioḡ, *m.*, marrow.
 rímúrac, *m.*, the soft, spongy
 interior of a bone; the inner
 marrow.
 ríagab, *m.*, a catch of the
 breath.
 ríap, a catch; snap.
 ríocair, settled; quiet.
 ríocruigim, I settle.
 ríocraioe, forces; multitude.
 [Compd. of so+caraid]. *The*
phrase, imirce r., which occurs
in the old text, possibly means
strategy. Stokes (Revue Celti-
que, xiii., p. 459) suggested
act of friendship. O'Grady's
rendering (Silva Gadelica, ii.,
p. 359) is 'act of generalship.'
 ríocruigim, I settle; arrange.
- ríoléir, distinct.
 ríolre, *f.*, brilliance. *oo f.*, your
 Lordship; your Majesty.
 ríioiúccán [ar], *v.n.*, abusing.
 rípleabacair, *m.*, dependence.
 rípmocab, *v.n.*, rousing; incit-
 ing.
 rípreagaim, I stir up.
 ríann, *f.*, a snore.
 ríian, *pl.* -nta, a bridle.
 ríoirim, I reach.
 ríacái, stacks.
 ríaconab, *v.n.*, flinching.
 ríoo-fíacal, *f.*, a long tooth; a
 fang. (Also ríuo-f., ríar-f.).
 ríro, cuirim *r. ap*, I interfere
 with.
 ríuaimnear, *m.*, ease.
 ríuaintaigce, restful music.
 ríuapac, trifling; petty.
 ríuacab, *v.n.*, trembling.
 ríḡra, *m.*, sport.
 ríuibeacán, *m.*, a seat.
 ríuibnear, *m.*, good humour.
 ríuim, *f.*, regard; heed. *cuirim*
r. i, I pay heed to.
 ríult, *m.*, merriment.
- Taca, um an oḡ, by the time
 that—.
 taḡaite, come.
 taiblib, *dp. of* taball, sling.
 taibbte, *m.*, usefulness.
 taíur, *pronom. prep.*, past,
 beyond him or it.
 taírbéanam, I show.
 taicnim [le], I please (taicnim).
 tamall, *m.*, a space.
 taob, *m.*, side. *i oḡ*, about;
 regarding.
 tapairb, quick.
 tap, past; by; beyond.
 tapraingim, *m.*, I draw; pull.
 tárg, report; tale.
 té, an té, the person who—.
 teacairpe, *m.*, messenger.
 téanam oḡ, come along.
 teangbairim [le], I meet.
 teannta, *i oḡ*, together with;
 as well as.

τσαρτσιγίμ, I am lacking.
τσαρτσιγεάνν —υαίμ, I want

τεϊδεάθ, *v.n.*, running away.

τεϊνν, sore.

τεϊπεάνν ρέ ορμ, I fail to do it.

τιγέαρ, *m.*, housekeeping. ρεαρ
τιγίρ, steward.

τιμδεάλλ, around; about. 1
n-Δ ε, around him or it.

τιομπάν, *m.*, a lyre.

τιοράνταδε, *f.*, tyranny.

τιορτα, *pl.* of τίρ, land; country.

τιυξ, thick; dense.

τόγáιτ, *v.n.*, raising; taking.

τόγáιμ, I raise; take.

τόγáιτ = τόγáιτ.

τοιλίγίμ, I consent.

τοιλτεανάε, willing.

τόρ, *f.*, pursuit. Δρ ε, in pur-
suit of.

τόρρεαε, *f.*, thunder.

τοίρξ, *conj.*, because of; on
account of.

τομáιρτε, measured.

τονν, *f.*, wave; surface; τ. -Δρ-
βογáθ, a quaking bog.

τορáθ, *m.*, fruit; result.

τορμαρ, refusal of food through
sulkeness.

τορνυγίμ, [Δρ], I begin.

τράε, *m.*, the space of a day; a
time.

τρεάβέαρ, *m.*, race; clan.

τρεαρνα, *prep. gov. gen.*, across.

τρείε, weak.

τρεά, direction. 1 οτ; 1. to-
wards; 2. so that. τρεό
βαίλλ, direction.

τριάλλ, *v.n.*, proceeding. Δξ τ.
Δρ, to.

τριάε, *m.*, chief.

τρίο, *pronom. prep.*, through
him or it.

τριοργάν, *m.*, furniture.

τριορίμ, I fight.

τριομáιτε (τριομá), heavy.

τρίξ, cause.

τυαίρίμ, *f.*, opinion. буітle ρέ
ε, a random shot; a guess.

τυαίρίξ, *f.*, account [Δρ, of].

Куірім τ-Δρ, I ask informa-
tion from.

туарарεáл, *m.*, wages.

туаргаиτ, *v.n.*, hammering.

туіііеáθ, *m.*, increase; addit-
ion; Δ ε, any more, τ.

capall, more horses.

туіііеáм, *v.n.* deserving; merit.

туііім, I earn.

туііре, *f.*, weariness; fatigue.

ту́р, Δρ οτ., at first.

туігінт, *v.n.*, understanding.

туітм, I fall.

туітм, *v.n.*, falling.

тулξ, couch (толξ).

тур, stiff.

уáл, *f.*, a heap. у. гáиpиe,
roars of laughter.

уáм, *f.*, a cave.

уáр, time; occasion.

уáрeáннτá, sometimes.

уáлáй, *pl.* of уáлáε, *m.*, a load.

уáεбáрáε, astonishing; wonder-
ful.

уεε, *m.*, bosom.

уііе, all. Δн уііе [aspirating],
every.

уііе, *pronom. prep.*, about,
around him or it.

ум, by; at; for.

уpáр, *m.*, a cast; throw

уpá, easier.

PERSONAL NAMES

(The numbers refer to pages.)

- ΔΙΛΙΛ, 54, husband of Méibh, the heroine of the *Táin Bó Cuailnge*.
- ΔΙΛΙΛ Ólom, 1, etc., son of the Eoghan Mór or E. Taidhleach, also called Mugh Nuadhad, with whom Conn divided Ireland into the two parts afterwards called respectively, Leath Cuinn and L. Mogha. Ólom or aulom is said to mean 'bare-ear,' a name given to him because Áine the fairy cut off his ear on that November night. See *Cóir Anmann*, § 41 (*Irische Texte* III.). Another form of the name, however, is 'moshaulum.' Cf. the place-name, 'Áine aulom,' Topographical Poems, p. 118.
- Áine, 3, 4.
- ΔΙΔΙΡΓΕΙΝ, 54, son of Eccet Salach and father of Connall Cearnach; a character in the *Cú Chulainn* Saga.
- ΔΡΤ ΜΑC CUINN (ΔΡΤ ΔΟΙΝΓΕΑΡ), 4, etc., son of Conn Céadchathach, became King of Ireland in A.D. 166.
- ΒΑΛΟΡ, 53, a character in ancient Irish mythology. See F.M.I. p. 18.
- ΒΕΙΝΝΕ ΒΡΙΟΤ, 50, 55, 59, This personage is not identified in the old tale published by Stokes and O'Grady. In F.M. and *Cóir Anmann*, § 220 (*Irische Texte* III.) he is called 'ri Bretan,' 'King of the Britons.'
- ΒΡΙΑΝ, 62, Brian Bóroimhe, who wrested the Kingship of Ireland from Maolsheachlainn Mac Domhnaill in 1002, and was slain at the Battle of Clontarf in 1014. After his death Maolsheachlainn resumed the sovereignty.
- CΑΡ, 1, = Cormac Cαρ.
- CΙΑΝ ΜΑC ΔΙΛΕΑΛΛΑ, 1.
- Connall Cearnað, 49, 54; a warrior in the *Cú Chulainn* saga.
- Conchobhar Rí Ulað, 49, 63, Conchobhar mac Nessa, a principal character in the *Cú Chulainn* saga.
- Conn Céad-Cατὰc, 27, 'fighter of a hundred battles', King of Ireland, A.D. 123-157.
- Cορβ Cαcτ, 59.
- Cορμαc mac Διλεαλλα, or Cορμαc Cαρ, 68.
- Cορμαc mac Διρτ, 62, etc., King of Ireland, A.D. 227-266.
- Cú Cúlainn, 49, 'Culann's Hound,' the hero of the *Táin Bó Cuailnge*.
- ΥΟΟΕΑΡΑ, 18, 24, etc., Lughaidh Mac Con's jester. We are told in some accounts, that besides being a jester he was a soldier. Other forms of his name are Danera, Darera. • See *Annals of Tigernach, Revue Celtique* xvii. p. 10.
- ΕΟΓΔΑΒΑΛ, 3, son of Daurghabhal, 'yew-branch, son of oak-branch, king of the fairy-folk of Cnoc Áine.

EÓGAN MÓR MÁC AILEALLA, 1, etc.

FEAR FÍ, 8, etc., otherwise FEAR HÍ, son of Eoghabhal. In a metrical version of the legend, ascribed to Cormac mac Cuillennáin, he revenges himself upon Ailill for his father's death and the insult to his sister, by fashioning a magical yew-tree, which is found by Mac Con, Cian and Eoghan. Mac Con demands 'the withered and the fresh of it,' Cian 'the straight part and the bent,' Eoghan 'the part under the earth and the part above ground'; that is, each of them wishes to appropriate the whole tree for himself. They appeal to Ailill, and he, as in the present version, decides in favour of Eoghan. (*Book of Leinster*, p. 27a).

FEARŪ, 63, King of Ulaidh; a character in the Cú Chulainn saga. The legend is that Ness, mother of Conchobhar, wedded Fearghus on condition that he allowed her son to enjoy the Kingship of Ulaidh for one year, so that his sons might be called the sons of a king. At the end of the year, however, Conchobhar and his mother had gained the good-will of the people to such a degree that they refused to allow Fearghus to re-assume the kingship.

ANFEAR MÁC COMÁIN, 2, 69, a poet or sage (éigear) of Leinster. He is said to have been slain by Fionn Ó Baoisgni (F. mac Cumhaill) in vengeance for Lughaidh Mac Con's death, see Meyer's *Fianaighecht*, p. 38.

LUĞAID LÁGA, 19, etc., son of Mugh Nuadhad, otherwise called Eoghan Mór, and brother of Ailill Olom; Lughaidh Mac Con's tutor, or foster-father.

LUĞAID MÁC CON, *pass.*, the accounts of his ancestry vary; most of them state that he was a son of Sadhbh. His father is in some places called Maicniadh, in others Lughaidh Láighdhe, ancestor of the Corco Laoighdhe or C. Luighdhe, who seems again to be confused with, or identical with, Lughaidh Lágha. See Keat II., p. 270, *Acallam na Senórach*, *Irische Texte* IV., 1149. *The Miscellany of the Celtic Society*, 1849, Meyer's *Fianaighecht*, p. 28, seq., and the editions of *Cath Muige Mucrim* referred to in the Introduction.

MAOL SEACLAINN, 62-3, King of Ireland, 980-1001 and 1015-1022. See *Óman*.

MEIB (MEABB), 54, Queen of Connacht, the heroine of the *Táin Bó Cuailnge*, see Keating II. pp. 186-8.

MUADA ANGEOLÁIN, 53, N. Silverhand, a character in the Irish mythological cycle, see Keating, I., pp. 204, 218-220.

SABB, 1, etc., daughter of Conn Céad-chathach.

NAMES OF PLACES AND TRIBES

- Αβα μόρ, 22, The Blackwater in Munster.
 ἄine κλιαδ, 1, see Cnoc ἄine.
 Αλβα, gen. -αν, dat. -αιν; 26, etc., Scotland.
 Αλβαναις, 29, etc., the people of Alba.
 ἄε κλιαδ ἰ γκοιδ ὄς μβεττα, 61, now Clarinbridge.
 ἄε λυαιν, 53, Athlone.
 βαρβα, 22, the Barrow.
 βρεσταιν, 46, etc., Britain.
 βρυς ριός, 1, etc., Bruree, in Co. Limerick.
 Καρραις να Σιύιρε, 22, Carrick-on-Suir.
 Ceann Ἀβραο, 23, a hill in Co. Limerick, identified by O'Donovan as part of the mountain of Sliabh Riach, to the south of Kilmallock, on the borders of Limerick and Cork. See F.M. A.D. 186. Another and apparently older form of the name is C. Fheabhrad, from a chieftain called Feabhra. See *The Metrical Dindsenchus*, iii (R.I.A. Todd Lect. X.), pp. 226, 517.
 Κιανσέτ, 1,
 Cnoc ἄine, 1, Knockany, Co. Limerick.
 Connaéτα, 4, 23, Connaught. Originally the name of a tribe, the gen. Connacht being really gen. pl.
 Contae Κορκαίγε, 22, Co. Cork.
 Contae να Γαίλλιν, 53, Co. Galway.
 Κορκα βαοιργνε, 23, a territory in Co. Clare.
 Κορκα Ουίβνε, 23, Corcaguiny in Kerry.
 Κορκα Λοιγθε, 1, 22, the territory of the Uí Eidiirsceóil. (the O'Driscolls). It included the present baronies of Carbery, Beare and Bantry.
 Κοιόδ ὄς μβεττα, 61, a district to the north of the barony of Kiltartan, Co. Galway.
 Ούιγε Λιγθαν, 2, 51, The province of Leinster.
 Ούις' υλαδ, 70, The province of Ulster. υλαδ is gen. pl., see Connaéτα.
 Ούιρνε, 22, = Κορκα Λοιγθε.
 Ούλ γκαίρ, 1, The 'Dalcassians.'
 υέιρε, 22, The Decies, Co. Waterford.
 Εσέορμυμ, 53, Aughrim.
 Εόγανσέτ, αν, the Eoghanacht of Munster.
 Φίρ βολς, 53, the third people that colonized Ireland after the Flood, according to the legendary history. See Keating I. p. 188.
 Γλεαννσάιν, 22, Glanworth, Co. Cork.
 Γλεανν Εσέαρλαίγε, 19, the Glen of Aherlow, Tipperary.
 Γλεανντα να γκουμαρσέ, 22, the Comeragh Glens in Waterford.

maḡ fεimín [or fεimín], 22, a plain extending between Cashel and Clonmel (Hogan). See Keating, I., p. 218.

maḡ mucraíthe, 53.

maḡ Cuiread, 53.

máig 1, The Maigue, Co. Limerick.

maimurur fεar muíge, 22, Fermoy.

míde, 51, Meath.

muíha, gen. -an, dat. -ain, Munster.

porc Ríog, 50, a place in Cantire. Cf. *Rev. Celt.* XXVI., p. 10.

sacraín, gen. -an, 45, the Saxons, not the English. Note that in this story three races are distinguished, the Albanachs, or Scotch Gaels, the Britons, and the Saxons.

siónainn, gen. -e, 23, the Shannon.

sliaḡ ġua (S. ġCua), 22, Knockmeledown in the parish of Seskinan, between Clonmel and Dungarvan.

sléibte na nġailte, 19, the Galtee Mountains, Tipperary.

sliaḡ na muc, 19, Slieve Muc, Tipperary.

teamair, 62, gen. -thraḡ, dat. -thraiġ, Tara, in Meath. The ancient capital of Ireland.

tuadthua, Thomond, or North Munster.

tuatha Dé Danann, 53, the fourth race that colonized Ireland after the Flood. They defeated the Fomorians in the Battle of Moytura, North, and the Firbolg in the Battle of Moytura South. See Keating, I., p. 218.

tuirlac airr, 61, "Art's Swamp," a marsh between Cell Cornan and Magnoel, Co. Galway.

uaíh Cruadna, 53, The cave of Rathcroghan, near Castlerea, Co. Roscommon.

an t-illén t-éccenn, Stokes takes this as an t-ell-én, and gives the rendering 'monstrous bird.' *Rev. Celt.* XIII., p. 448.

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

- AR NÓÓICÍN ARÁON. A Book of Short Stories. By Canon O'Leary. Edited by Rev. Richard Fleming, Ph.D. With exhaustive questions on the text and grammar questions, all in Irish ; also notes and vocabulary. An invaluable book for teachers. 1s.
- AR NOHIN ARÄN. In Simplified Spelling, indicating the pronunciation, with English translation. 1s.
- AS SÉIOEADÓ ASUS AS ITE. A book of short stories. By Canon O'Leary. With 100 pages of questions on the text, notes, and vocabulary. An invaluable book for teachers. 1s. net.
- LEABRÍN NA LEANÓ. A selection of Tales from Hans Christian Andersen, translated into Irish by Norma Borthwick. The stories are divided into short lessons, each lesson being headed by a vocabulary of the less common words. Price 4d. The book thus forms a very suitable text to follow CEACÉTA BEASGA SAEÓILGE or other Irish primers. Also in Simplified Spelling. 3d.
- SLIABÓ NA MBÁN BÉIRINN. A reading book of stories told by Canon O'Leary. The stories are divided into short lessons, each headed by a vocabulary. The book also contains three simple poems, each poem being headed by a vocabulary. 3d. Also in Simplified Spelling. 3d.
- ÆSOP Δ ΤΑΙΝΙΣ ΣΟ Η-ΕΙΡΙΝΝ. First Series of Æsop's Fables. By Canon O'Leary. With a vocabulary. 9d. English translation, 4d. net ; Also in Simplified Spelling.
- ÆSOP Δ ΤΑΙΝΙΣ ΣΟ Η-ΕΙΡΙΝΝ. CNUASAC Δ ΤΟΟ. Second Series. of Æsop's Fables in Irish. By Canon O'Leary. Specially prepared for Intermediate Schools, with 50 pages of notes and vocabulary. 1s. net.
- AN CEASADÓE. A modernisation of a sixteenth-century story. Edited by Eleanor Knott. With introduction, notes, vocabulary and indexes of personal and place names. 1s. net.
- LUĞADÓ MAC CON. Edited by Eleanor Knott. A modernisation of the old tale, "Cath Muige Mucrimé." With introduction, notes, vocabulary, and indexes of personal and place names. 1s. 6d. net ; by post 1s. 9d.
- GUADIRE. Edited by CONALL CEARNAC. A modernisation of the old tale "Imtheacht na Trom-dhaimhe." With introduction, notes, vocabulary, and indexes of personal and place names. In two parts. Each part, 1s. 6d.
- BRICRIÚ. A modernisation of the old tale, "Fled Bricrend." Edited by CONALL CEARNAC. With introduction, notes, vocabulary, and indexes of personal and place names. 1s. 6d.
- AN CRAOS-DEAÍHAN. A modern Irish version of the ancient comical story, Aislinge Meic Conglúinne. With a vocabulary. 1s. 6d. net ;
- EISIRT. An ancient story given in Modern Irish. By Canon O'Leary. The story of EISIRT is supposed to have formed the basis of Swift's "Voyage to Lilliput," and also to have supplied some ideas for his "Brobdingnag." 1s.
- VOCABULARY TO EISIRT. 56 pp. double columns. Compiled by Eleanor Knott. 1s. net ;
- ESHIRT. In simplified Spelling. With introduction giving paradigms of the verbs, notes and a vocabulary. Invaluable as a key to pronunciation and as an aid in memorising the text. 2s.

- ἰεῶνα. Pages 202-259. For King's Scholarship Examination.
 8d. net ; by post 10d.
 Part I. Pages 1-105, 1s.
 Part II. Pages 106-201, 1s.
 Part III. Pages 202-300, 1s.
- ἰεῶνα. Complete edition, 3s. 6d.
- SHIANA. Complete edition in Simplified Spelling, 1s. 6d.
- VOCABULARY TO ἰεῶνα. With full explanation of the idioms. 2s.
- ἄν βεῶναι βυῖον. A short play of the time of Red Hugh O'Donnell. By Canon O'Leary. 4d.
- βῶν ὁλλῶν ; ἄγος τῶν ἰεῶν. By Canon O'Leary. 4d.

Religious Works, in Irish.

- ἡμῖν ἡ ἰεῶνα. An Irish version of the Lourdes Hymn by Canon O'Leary. Staff and Tonic Sol-fa notation, and the words in ordinary and Simplified Spelling side by side. 2s. 6d. per 100 ; single copies, ½d.
- ἡμῖν ἡ ἰεῶνα. An Irish version of " Immaculate " Hymn. By Canon O'Leary. Staff and Tonic Sol-fa Notation and words in ordinary and Simplified Spelling face to face. 2s. 6d. per 100 ; single copies, ½d.
- ἡ ἰεῶνα. The Rosary. By Canon O'Leary. In Ordinary and Simplified Spelling, face to face. 2d.
- ἡ ἰεῶνα. The Four Gospels translated from the Latin Vulgate. By Canon O'Leary. With annotations and references. Lib. edit. Cl., 4s. Each Gospel separately. Cloth, 1s. paper 6d.
- ἡ ἰεῶνα. Translated from the Latin of Thomas à Kempis. By Canon O'Leary. Library edition, 4s.
- ἡ ἰεῶνα. By Canon O'Leary. Cloth, 1s.
- ἡ ἰεῶνα. Canon O'Leary's Irish Prayer Book. Cloth, 2s. French Morocco, 3s. Full Calf, 4s. 6d.
- ἡ ἰεῶνα. Sixty-one sermons in Irish on the Gospel for every Sunday and Holiday in the year. By Canon O'Leary. In two volumes. Each vol. 4s. 6d.
- ἡ ἰεῶνα. The Catechism. By Canon O'Leary. With a vocabulary. 4d.
- ἡ ἰεῶνα. Catechism in Irish, according to the pronunciation of Canon O'Leary. Invaluable as help to children to memorise the questions and answers. 2d. net.
- ST. MALACHY'S PROPHECY. In Irish or English. Suitable for framing. On card, 1s. each.
- ἡ ἰεῶνα. By CANON O'LEARY. In 7 Parts. Cloth Boards, each 2s.
- ἡ ἰεῶνα. Curo ἡ ἰεῶνα. 2s. 6d. Curo ἡ ἰεῶνα. 2s. 6d.
- ἡ ἰεῶνα. Life of Our Lord in Gaelic. By Canon O'Leary. Three Parts, each, 2s. 6d.

BROWNE & NOLAN, Ltd., Dublin, Belfast, Cork, Waterford

PRINTERS AND PUBLISHERS

Depot—17 Red Lion Passage, Holborn, London W.C.1.